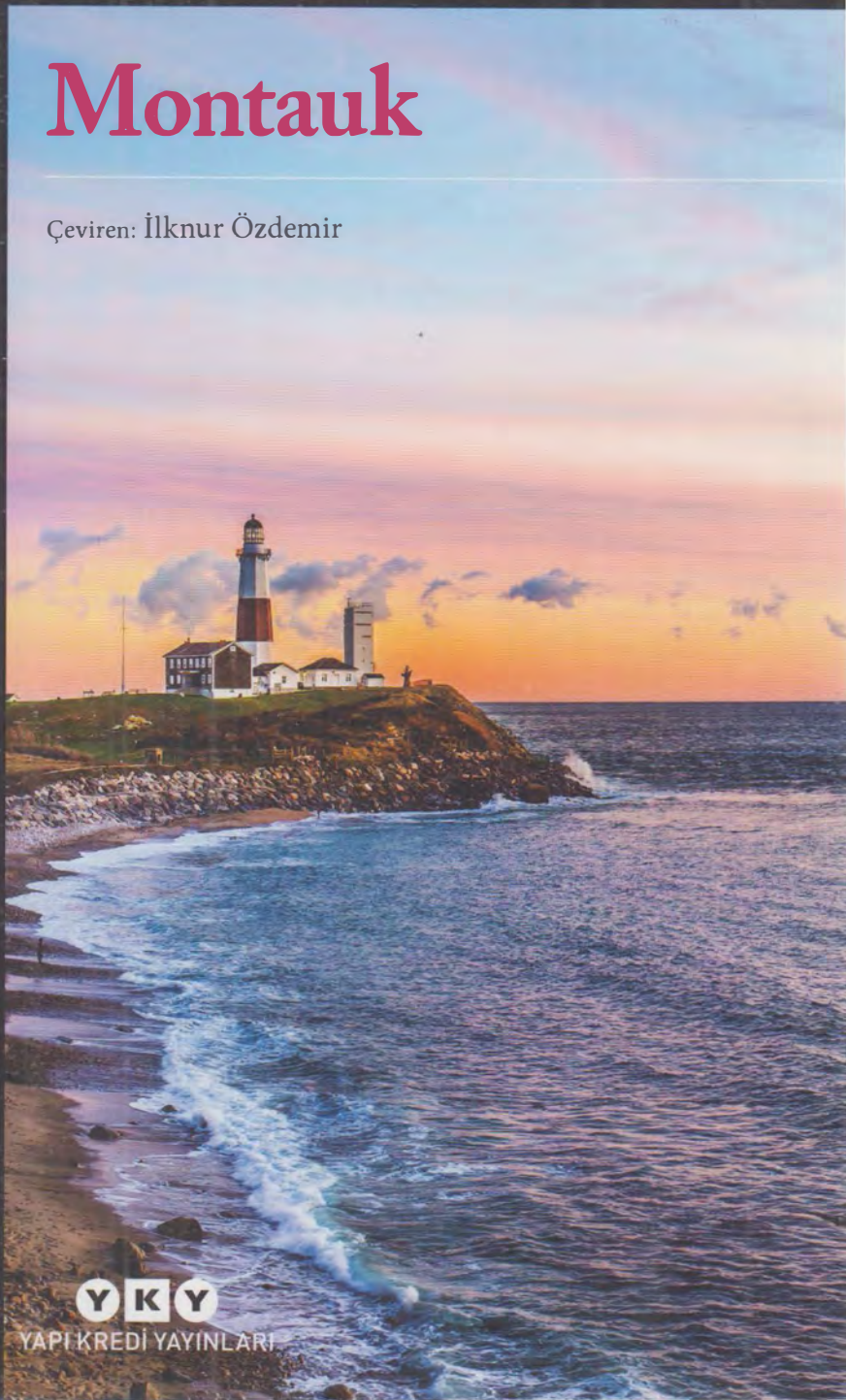
Max Frisch

Montauk

ANLATI

Çeviren: İlknur Özdemir

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

MONTAUK
Bir Anlatı

Max Frisch 15 Mayıs 1911'de Zürih'te doğdu. Babası mimardı ve Max ailenin ikinci erkek çocuğuydu. 1930 yılında Zürih Üniversitesi'nde başladığı Alman Edebiyatı öğrenimini, babasının ölümü üzerine ekonomik sebeplerle yarıda bırakmak zorunda kalarak gazeteciliğe başladı ve *Neue Zürcher Zeitung*'da muhabirlik yaptı. 1936-1940 arasında yine Zürih'te mimarlık eğitimi gördü ve 1941'de mezun oldu; savaş çıkınca sınıra gönderildi. Henüz lisedeyken başladığı yazarlığı bu yıllarda sürdüren Frisch, II. Dünya Savaşı'nda İsviçre Ordusu'nda askeri hizmette bulunduktan sonra bir süre yazarlıkla mimarlığı beraber yürüttü, fakat kendini bütünüyle yazarlığa adayabilmek için 1955'te mimarlığı bıraktı. Ses getiren ilk önemli eseri *Stiller* (1954) oldu. Amerika, Meksika, Rusya, Japonya ve İsrail'de de bulunmuş olan İsviçreli yazar, tiyatro oyunları ve günlükleriyle de ünlüdür. Brecht sonrası tiyatroda Alman dilinde yazan en önemli isimlerdendir. Eserlerinde kimlik sorunsalı, yabancılaşma, modern toplumun ahlaki açmazları temalarını araştırdı.
Georg Büchner Ödülü'nün yanı sıra Conrad Ferdinand Meyer Ödülü, Büyük Schiller Ödülü, Heinrich Heine Ödülü, Alman Yayıncılar Barış Ödülü'nü de alan Max Frisch, yaşamı boyunca, gerek kendi tercihleriyle gerek birlikte olduğu kadınların arzusuna uyarak çeşitli şehirlerde; Roma'da, Meksika'da, Ticino'da, Berlin'de yaşadı, 4 Nisan 1991'de Zürih'te öldü.

Başlıca Yapıtları:

Oyun: *Nun singen sie wieder* (1946); *Die chinesische Mauer* (1947); *Santa Cruz* (1947); *Graf Öderland* (1951, Öderland Kontu); *Don Juan oder die Liebe zur Geometrie* (1953, Don Juan ya da Geometri Aşkı); *Biedermann und die Brandstifter* (1958, Biedermann ile Kundakçılar); *Andorra* (1961); *Biographie* (1967, Biyografi).

Roman: *Homo Faber: Ein Bericht* (1957, Homo Faber); *Stiller* (1954); *Mein Name sei Gantenbein* (1964); *Montauk: Eine Erzählung* (1975, Montauk); *Blaubart* (1982, Mavi Sakal).

Günlük: *Blätter aus dem Brotsack* (1939); *Tagebuch (1946-1949)*; *Tagebuch (1966-1971)*.

İlknur Özdemir İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi ve *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabı vardır.

Başlıca Çevirileri: Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, New York Üçlemesi*; Gabriel Garcia Marquez: *Şili'de Gizlice*; Max Frisch: *Stiller*; J. M. Coetzee: *Utanç, Petersburglu Usta*; Michael Cunningham: *Saatler*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Hermann Hesse: *Klingsor'un Son Yazı*; Arundhati Roy: *Küçük Şeylerin Tanrısı*; Stefan Zweig: *Satranç, Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat*; Bruno Schulz: *Tarçın Dükkânları*; Ian McEwan: *Fındık Kabuğu, Cumartesi, Sahilde*; Ingeborg Bachmann-Paul Celan: *Kalp Zamanı*; Edith Wharton: *Keyif Evi*; Umberto Eco: *Genç Bir Romancının İtirafları*; Virginia Woolf: *Mrs. Dalloway, Kendine Ait Bir Oda, Dalgalar*; Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni*; Franz Kafka: *Milena'ya Mektuplar, Dönüşüm*; Christa Wolf: *Melekler Şehri*.
İlknur Özdemir, Michael Cunningham'ın *Saatler* adlı kitabının çevirisiyle 2000 yılında Dünya Kitap Dergisi Çeviri Ödülü'nü almıştır. Uzun yıllar yayınevlerinde genel yayın yönetmeni olarak görev yapmıştır. Halen serbest çevirmen olarak çalışmaktadır.

Max Frisch'in
YKY'deki kitapları:

Stiller *(1996)*
Günlükler 1946-1949 *(2008)*
Günlükler 1966-1971 *(2008)*
Montauk *(2019)*

MAX FRISCH

Montauk

Bir Anlatı

Anlatı

Çeviren
İlknur Özdemir

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5312
Edebiyat - 1518

Montauk - Bir Anlatı / Max Frisch
Özgün adı: **Montauk - Eine Erzählung**
Çeviren: **İlknur Özdemir**

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **İlknur Efe**

Baskı: Elma Basım Yayın İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0212 697 30 30
Sertifika No: 12058

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 1981
1. baskı: İstanbul, Mart 2019
ISBN 978-975-08-4438-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017
Sertifika No: 12334
Copyright © Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1975

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 34433 Beyoğlu / İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Montauk

Bir Anlatı

Montauk bir Kızılderili adıdır, Manhattan'ın 180 kilometre kadar uzağında, Long Island'ın kuzey ucuna verilen addır; bu kitapta anlatılan hafta sonu orada geçirilmiştir.

"Kitabın bir yerinde şöyle der anlatıcı: "*Bu hafta sonunu, bu incecik şimdiki zamanı hiçbir şey uydurmadan betimleyebilmek istiyorum...* Anlatıcı, bu hafta sonunu 'özyaşamöyküsel' olarak betimlemeye kararlıdır. '*Olmayan kişiler uydurmadan; kendi gerçeğindekinden daha ibret verici olacak olaylar uydurmadan; birtakım uydurmacalara sığınmadan.*' Büyük hikâyeci, mesel ustası diyor ki: '*Yalnızca anlatmak istiyor o...: hayatını.*' Frisch daha önce hiç bu kadar kısa, bu kadar kıt sözcükle, ama aynı zamanda bu kadar açık ve özlü, bu kadar canlı ve coşturucu yazmamıştır. *Montauk* şiirsel bir bilançodur; kaygının yazarının elinden çıkmış aşka dair bir kitaptır."

Marcel Reich-Ranicki*

1920-2013 yılları arasında yaşayan, Polonya asıllı Marcel Reich-Ranicki Almanya'nın en sözü geçen, en çekinilen edebiyat eleştirmeniydi. (ç. n.)

ELİNDEKİ İÇTENLİKLE YAZILMIŞ BİR KİTAP, EY OKUR, DAHA BAŞLARKEN UYARIYOR SENİ, YAKINLARIM VE KENDİM DIŞINDA BİR AMACIM YOK... KİTABIMI, ARKADAŞLARIM VE AİLEM YARARLANSIN DİYE YAZDIM, AMACIM, BENİ KAYBETTİKLERİNDE, BU KİTAPTA BENİM YAŞAM TARZIMIN VE MİZACIMIN BAZI ÖZELLİKLERİNİ GÖRMELERİ... ÇÜNKÜ BU KİTAPTA KENDİMİ ANLATIYORUM. BURADA HATALARIMI, NE İSELER AYNEN ÖYLE BULACAKSINIZ, AÇIKLANMASI YAKIŞIK ALDIĞI KADARIYLA TARAFSIZCA ANLATTIĞIM DOĞAMI DA... BÖYLECE, EY OKUR, BU KİTABIN TEK ÖZÜ KENDİMİM; BOŞ ZAMANINI BUNCA BOŞ VE ÖNEMSİZ BİR KONUYA HARCAMAN, PEK DE AKIL KÂRI DEĞİL. / HAYDİ KOLAY GELSİN, MONTAIGNE, BİR MART 1580.

Adanın kuşbakışı manzarasının görülebileceğini vaat eden bir tabela: OVERLOOK.[1] Burada durmayı o önerdi. En az yüz araba alacak bir park yeri, şu anda boş; asfaltın üzerine boyayla çizilmiş alanda duran tek araba onlarınki. Öğle öncesi. Hava güneşli. Boş otoparkın çevresinde çalılıklar ve otlar; yani manzara yok, ama çalılıkların arasından geçen bir patika var; uzun uzadıya tahminde bulunmadılar: Bu patika onları geniş manzaraya götürecek. Sonra kadın tekrar arabanın yanına döndü. Erkek bekliyor; vakitleri var. Bütün bir hafta sonu. Erkek orada duruyor ve o anda ne düşündüğünü bilmiyor... Berlin'de saat öğleden sonra üç... Aslında beklemekten hoşlanmaz. Atlas Okyanusu'nu görmek için aslında çantasına ihtiyacı olmadığı gelmiş kadının aklına. Bütün bunlar biraz olasılık dışı gibi geliyor erkeğe, ama bir süre sonra hepsini yalın gerçeklik olarak görüyor: Çalıların içinde hışırtılar, sonra kadının pantolonu (solmuş açık mavi renklisi elbette) ve patikadaki ayakları, irili ufaklı dalların arkasında koyu kızıl saçları. Arabaya gitmesine değmiş: YOUR PIPE.[2] Sonra tekrar öne düşüyor kadın; şurada burada, birbirine girmiş dalların altında eğiliyor, tekrar doğrulup çalılıkların arasından geçerken erkek aynı dalların altında eğiliyor. Patika gibi bir yol bu, her yeri belirgin değil, cangıl gibi bir patika. Önce erkek öne geçmişti: buraları o kadın kadar az tanıyan erkek olarak. Bir ara bataklık bir çukura denk geldiler, orada kadına yardım etmesi gerekti, o andan sonra kadın önden yürüdü. Erkek de bunu yeğliyor zaten. Önden gitmenin kadını sevindirdiği hafif ve çevik adımlarından anlaşılıyor. Atlas Okyanusu pek uzakta olamaz. Çok yukarılarda tek bir martı. Yürürken piposunu dolduruyor erkek ve merak ediyor, ama neyi merak ettiğini bilmek istemiyor. Yer yer çiçek kokusu duyuluyor; hangi çiçek olduğu hakkında hiçbir fikirleri yok; bu bitkiler yabancı. Arabayı istediği anda bulabileceğine dair garanti vermiş erkek, görünüşe bakılırsa

1 Panorama, kuşbakışı manzara. (ç. n.)

2 Pipon. (ç. n.)

kadın da ona güveniyor. Piposunu tutuşturmak için kısa bir süre durması gerekiyor erkeğin, rüzgâr var, beş kibrit harcıyor yakmak için, o arada kadın ilerlemiş, erkek onu birkaç dakika göremiyor; birkaç dakika bu durumu imgeleminin bir oyunu sanıyor erkek ya da uzak bir anı: genç bir kadınla böyle yürümeyi. Aslında pek çok patika var ya da patikaya benzeyen yerler; bu yüzden durmuş kadın: Şimdi ne tarafa? Erkeğin dün satın aldığı harita arabada kalmış; zaten bu arazide onun da pek yardımı olmaz. Güneşe göre ilerliyorlar. Sohbet mümkün değil bu patikada. Çalılık olmayan yerde arazi çepeçevre gözler önünde: ömründe buraya hiç gelmemiş olsa da yabancı gelmiyor erkeğe. Burası Yunanistan değil, bitki örtüsü bambaşka. Buna rağmen Yunanistan'ı düşünüyor, sonra da Sylt adasını. Sürekli gelen anılardan rahatsız oluyor. Yarım saattir yürüyorlar. Atlas Okyanusunu görmek istiyorlar. Başka işleri yok; zamanları var. Bir yıl önce son kez deniz kenarına gittiği Britanya da değil burası. Aynı sahil havası. Belki şimdi de aynı gömleği giyiyordur, aynı ayakkabıları, hepsi bir yıl eskimiş olarak. O anda nerede bulunduklarını biliyor erkek:

MONTAUK

bir Kızılderili adı; Long Island'ın kuzey ucuna verilen ad, Manhattan'ın yüz on mil uzağında, tarihi bile söyleyebilir:

11.5.1974

Yalnızca altından geçerken eğilmelerini gerektiren dallar yok patikada; ara sıra yerde de kuru bir dal oluyor, o zaman da üzerinden atlayarak geçiyor kadın. Kadın ince, uzun boylu, iri kemikli değil. Kot pantolonunu baldırlarına kadar kıvırmış; küçük poposu kemer takmadığı daracık pantolonun içinde, yan cebinde bir tarak var. Erkekten daha uzun ya da daha kısa değil, ama daha zayıf. Saçları, açık bıraktığı zaman kalçalarına kadar iniyor; şimdi tepesinde toplamış saçlarını, yürürken sallanan kızıl bir atkuyruğu. Patikaya dikkat edilmesi gerektiğinden, tabii eğer buna patika denirse, ayrıca çalıların arasından çıkabilmek için ne yöne gitmeleri gerektiğini anlayabilmek üzere sürekli çevreyi gözlediğinden kadını ancak zaman zaman görebiliyor erkek; güneşin altındaki açık renkli blu-

zu, saçlarının rengi de güneşte çok açık görünüyor. Çoğu zaman yola devam edip etmemek, bir tahmin meselesi oluyor; patika yok. Bazen, bir taşın ya da bir ağaç kütüğünün üzerine çıkmak için kocaman bir adım atıyor kadın; bacakları uzun ama biraz fazla geniş bir adım atınca zorlanarak yukarıya çekiyor bedenini. Yalnız da olsa aynısını yapardı: At kuyruğunu geriye atmak için başını böyle sertçe sallardı. Sahile varıp varamayacakları hâlâ kuşkulu. Ama yola devam ediyorlar. Sonra yine, bir süre, bir ipin üstünde yürür gibi görünüyor kadın, ip cambazı gibi ayaklarını birbirinin önüne koyuyor, aynı anda belden yukarısı da eğilip bükülerek denge tutturmaya çalışıyor ve başarıyor. Kum tepeciklerinden hâlâ bir iz yok; gökyüzünde bir tek martı görünmüyor. Bir ara, bluzunun kollarını kıvırmak için duruyor kadın; bu çukur çok sıcak; denizden esinti gelmiyor. Şimdiki gibi yan yana dururlarken: iki kişilik tuhaf bir şimdiki zaman. Erkek, iki elinin de ceplerinde olduğunu fark ediyor, soğumuş piposu ağzında. Kadının yüzü: o yüzü unutmamış erkek, ama bu büyük güneş gözlüğünü takınca gözleri görünmez olmuş. Dudakları gün boyunca incecik, çoğu zaman alaycı.

HOW DID I ENCOURAGE YOU?[3]

Bunu şimdi değil, dün buraya gelirken yolda sormuştu kadın; belli ki erkeğin, şu anda olduğu gibi, yanında durması, onu olduğu kadar kadını da şaşırtıyor.

WHEN DID I ENCOURAGE YOU?[4]

Salı günkü uçakta yer ayırtmış erkek.

İlk başta, onun bildiğimiz fotoğrafçı kızlardan biri olduğunu sanmıştım, bu tür olaylarda ortaya çıkan, birden yere çömelip deklanşöre basan, şöyle ya da böyle oturmanızı isteyen, ve ne zaman nihayet kendisini unutsanız tekrar tekrar deklanşöre basan, bir kez, iki kez, üç kez, dört kez. Ama fotoğraf makinesi yok elinde; önemsiz bir gazetenin adamı bir saat boyunca: HAVE YOU BEEN

3 Seni nasıl cesaretlendirdim? (ç. n.)

4 Seni ne zaman cesaretlendirdim? (ç. n.)

IN THIS COUNTRY BEFORE[5] filan diye sorarken o bir kenarda oturup susuyor, rahatsız etmiyor. Kişisel bir röportaj. ARE YOU MARRIED? WHERE IN EUROPE ARE YOU LIVING? DO YOU HAVE CHILDREN vs.[6] Bütün bunları o genç kadın da artık biliyor. Bir keresinde, tam yanında oturduğu için, telefonu o açıyor ve meseleyi en iyi şekilde hallediyor; teşekkür ediyorum. WHAT ARE YOU GOING TO WRITE NEXT, PLAY OR NOVEL OR ANOTHER DIARY?[7] Hoşuma gidiyor, çünkü son soru hep bu oluyor, en azından sondan bir önceki. Amerikan halkına şunu söylüyorum: Hayat sıkıcı, ancak yazarken deneyim kazanıyorum. Aslında şaka değil bu; yine de gülüyor adam. Kadın gülmüyor. Daha sonra, giymesi için beyaz pelüş ceketini tutarken kibarlık olsun diye adını soruyorum ona. LYNN, diyor, sanki soyadına gerek yokmuş gibi. Açık bıraktığı uzun saçları ceketini giymesini biraz zorlaştırıyor, ben de yardımcı olamıyorum, elimi sürmem doğru olmaz. Son bir soru daha: DO YOU CONSIDER YOURSELF A DOOMED MAN?[8] Sonradan, kadının sigarasıyla çakmağını orada unutmuş olduğunu fark ediyorum. İki hafta boyunca lambanın altında kalıyor çakmak, ucuz, yeşil bir şey.

Burada gerçekten ne işim var?

Paltosuz dışarı çıkılabiliyor; geldiğimde kar fırtınası vardı ama hemen arkasından ilkbahar oldu... Köşedeki kadın hapishanesi yıkılmış, kahverengi tuğladan kaba, yüksek bir beton yapıydı; şimdi orası tel örgüyle çevrili kumlu bir alan, içinde güvercinler kuğuruyor, ama istedikleri anda uçup gidebilirler oradan. Bunun dışında, son iki yılda pek değişiklik olmamış. Dokuzuncu Sokak'ta eskiden dikilmiş küçük ağaçlar eskisi gibi ince ve cılız, yine de yeşilleniyorlar. (Klorofilin yürekliliği!) Yine kahvaltı ettiğim dükkânın personeli değişmemiş. Sarı taksiler, sokaktaki siyah, parlak çöp torbaları, kırmızı itfaiye araçlarının sirenleri de. Otelde,

5 Ülkemize daha önce geldiniz mi? (ç. n.)

6 Evli misiniz? Avrupa'nın neresinde yaşıyorsunuz? Çocuklarınız var mı? (ç. n.)

7 Bundan sonra ne yazacaksınız, oyun mu, roman mı ya da yeni bir günlük mü? (ç. n.)

8 Talihsiz biri olduğunuzu düşünüyor musunuz? (ç. n.)

eski müşterilerini tanıyorlar: DID YOU HAVE A GOOD TIME?[9] İki yıl önceki odamı vermiyorlar, ama içinin döşenmesi yine aynı: Ayaklarımı üzerine dayayabildiğim mermerli alçak masa, ayaklı sarı lambalar, sarı yatak örtüleri, duvardan duvara yeşil halı, rahatsız diyemeyeceğim gübre rengi bir kanepe ve aynı renkte iki koltuk, klimanın bildik vınlaması, ama istersem kapatabiliyorum onu; sürgü camların ikisini de, çürük çerçevelerini yukarı iterek kısmen açabiliyorum, camlar yine kirli. Bu pencerelerin korkulukları çok alçak, aşağıya, kavşağa bakmak istersem dikkatli olmam gerekir; insan sadece rüyasında kendi gücüyle uçabilir.

MAY I INTRODUCE YOU[10]

denildiğinde isimleri duyamıyorum ya da hemen aklımdan çıkıyor, ayakta duruyorum, yanıt veriyorum ve kime yanıt verdiğimi her zaman bilmiyorum. Neden böyle yapıyorlar. Kitap için gerekli (diyor yayınevim) –

LYNN

İşle ilgili bir bahane uydurup telefon edebilirdim. Belki bir akşam yemeği; ne zaman bir kadından hoşlansam kendime aşırı güvenmeye başlıyorum.

HUDSON:

Dalgakıranın üzerinde birkaç tombul martı, sudaki yağlı yansımalarla tekrar buluşuyorlar. Demir atıp kalmış köhne bir gemi hâlâ yerinde; zincirlerindeki yosunlar sakal gibi sarkıyor. Bir helikopter geçiyor. Rüzgâr var, kapkara sular dalgakırana vuruyor, oradaki tahta kısımlar iki yıl önce bile çürüktü. Kocaman, beyaz bir şilep, herhalde yarın yola çıkacak, sakin ve kıpırtısız yatıyor, STATENDAM, Hollanda bayrağı rüzgârda çırpınıyor. Geri dönüp şimdi onarımda olan eski yokuşu tırmanıyorum. Bilardo oynanan küçük, karanlık bar da yerli yerinde; BLUE RIBBON, kırmızı ışıklı yazı

9 İyi vakit geçirdiniz mi? (ç. n.)
10 Sizi tanıştırabilir miyim? (ç. n.)

alacakaranlıkta limonata gibi. Batıda şu anda kaygan bir günbatımı; önünde uzun, siyah bir şilep. Dalgakıranın üzerinde birkaç kişi, benim gibi aylaklar. Bir siyahi delikanlı bisikletiyle slalom yapıyor. En uçtaki kalasın üzerinde birbirlerine sarılmış oturan bir çiftin siluetleri görülüyor. Köpekli bir yaşlı adam. Bir başka köpek, sahipsiz. Uzun, kalın kenevir halatlar. Rüzgârın yuvarlamaya başladığı bir bira kutusu.

AMERICAN ACADEMY OF ARTS AND LETTERS:[11]

Ayağa kalkıp teşekkür ediyorum.

MUSEUM OF MODERN ART:[12]

Sanata boş verip bütün bir sabah ön bahçede oturuyorum. Yalnızken bazen sanat hiç umurumda olmayabiliyor. Burada, ağaçların altında oturmanın tadını çıkarıyorum. Yirmi yıldır, hatta daha öncesinden beri bu bahçede (Moore, Picasso, Calder) otururum.

1951
1956
1963
1970
1971
1972

Yoldayken yine o bedenimin hafiflediği, çok hafiflediği duygusu, sanki uzun yürüyüş sırasında yerçekimi azalmış: anlayabildiğim her şey uygulanabilir gibi geliyor bana, ama söze dökmemeliyim, yapmalıyım.

CENTRAL PARK:

Bir bilen, ünlü sincapların sincap değil, ağaç faresi olduğunu öğretti bana. Eskiden burada sincaplar varmış. Ağaç farelerinin renkleri

11 Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi. (ç. n.)
12 Modern Sanatlar Müzesi. (ç. n.)

sincaplar gibi kızıl değil, ama yine de sevimliler. Öyle sokulganlar ki dakikalarca yakından bakabilirsiniz onlara. Sincaplarla aralarındaki en önemli fark bu farelerin sincapları öldürmeleri.

WHITE HORSE:[13]

Yazar, açıklanmaya uygun düşmeyen duygulardan çekinir; ironiye sığınır o zaman; bütün algılamalarında, onların anlatılmaya değip değmediklerini sorar kendine, ve sözcüklere dökemeyeceği deneyimler yaşamaktan hoşlanmaz. Yazarların bu meslek hastalığı kimini alkolik yapar.

SANITATION:[14]

Hâlâ çok erken uyanıyorum. Gündelik telaş başlamadan insanlar irili-ufaklı köpeklerini sokaklarda dolaştırıyorlar, hayvanlar çişlerini yaparken ya da dışkılarken onların kayışlarını tutuyorlar. Sabah ve akşam birer kez köpek saati. İnsan nereye bastığına dikkat etmeli. Herkes köpeğine çok bağlı, açıkça görebiliyorum bunu, buradaki insanların sevilmeye ihtiyaçları var, köpeklerin bıraktığı kokuların birinden ötekine sürüklenmeye razı oluyorlar ve yağmur yağsa bile sabırla bekliyorlar. Yalnızca trafik ışığı kırmızıysa, köpeklerin kayışları çekmesine izin vermiyorlar ve yeniden yeşil yanana kadar direniyorlar. Kirli bir mahalle. Bazılarının birkaç köpeği var. Sevgiye aç bütün bir mahalle. Döner süpürgesi olan beyaz araç bütün pislikleri toplayamıyor; yerde hep bir şeyler kalıyor.

LONG DISTANCE:[15]

Bir kadının telefonda ağladığını duyunca çaresiz kalıyorum, tamamıyla çaresiz; onun bileğini tutamamak – ki o da bir şey değiştirmez aslında.

---

13 Beyaz at. (ç. n.)
14 Sağlık işleri. (ç. n.)
15 Denizaşırı telefon konuşması. (ç. n.)

FIFTH AVENUE HOTEL:[16]

Gündüzleri, halı yeşil değil de mavi gibi duruyor (sarı lambaların ışığı olmadan). Şu anda güneş vuruyor halıya, yamuk bir dikdörtgen, ama bacaklarımı saran hava serin. Okudum ve ne okuduğumu düşündüm: ansızın tenin bu belleği: İLKBAHAR, EVET BU SENSİN! Tanıdığım bu halının üzerindeki güneşle; onu bir kez öpmüştüm. SENİ HİSSETTİM! Birden tenin bu belleğinin karşısında bir şey (ROMAN) okumanın bir yararı olmuyor artık; esas olarak bacaklarımın, çoraplarımın dışında kalan kısmındaki serinlik yol açıyor buna; açık camlardan içeri kuş cıvıltıları değil, büyük şehrin trafik gürültüleri giriyor, özellikle biri: BEŞİNCİ CADDEYLE DOKUZUNCU SOKAĞIN köşesindeki trafik ışığı yeşil yandığında hareket eden otobüslerin sesi. Ayakkabılı ayaklarımı yine alçak sehpanın üzerine dayıyorum ve avucumdaki fındıkları yiyorum.

MY GREATEST FEAR: REPETITION[17]

Yale'de okuyan Amerikalı bir kız öğrenci edebiyat konusunda bildik akademik soruları sormuyor, sorduğu şu: Stiller gerçekten Julika'nın kurtarılmasını istiyor mu, yoksa Julika'yı kurtaran kişinin kendisi olması mı daha önemli?

WASHINGTON SQUARE

Herkese açık alanda, üzerlerindeki satranç deseni hava koşullarından etkilenmeyen taş masalarda satranç oynayanlar, tepelerinde de kuş sesleri ve yeşillik. Sıklıkla uzun uzun kalıyorum orada, ama hep ayakta duruyorum; oturmuyorum. Bugün biri, bir siyahi, bana oynamak ister miyim diye sordu. Onun iyi bir oyuncu olmadığını daha önce fark etmiştim, yine de cesaret edemedim. Yenilgiye tahammülüm yok mu? Ya da zafere? Çünkü hiçbir işe yaramaz; tam tersine, sonradan, evdeki başarısızlığım daha da genişçe açılır bilincimde –

16 Beşinci Cadde'deki otel. (ç. n.)
17 En büyük korkum: Tekrar. (ç. n.)

COMMERCE STREET 15

Daha önce oturduğum evlerin hiçbirinde tekrar oturmak istemem, bu sevimli evde de. Her katta bir oda. Zemin katta mükemmel bir mutfak ve bir yemek köşesi, orada insan kendini bir kamaradaymış gibi hissediyor, gündüz bile lamba yanıyor; küçük pencerelerden bakınca denizin köpüklerini değil, kaldırımdaki karı, karlara, çamurlara bata çıka yürüyenlerin bacaklarını, köpeklerin daha hızlı koşan bacaklarını görüyoruz. En çok evin en üst katı, benim çalışmaya çabaladığım yer sallanıyor; arkalarına takılı ağır römorklarla geçen ağır kamyonların takırtısı gün doğmadan çok önce başlıyor, trafik ışığında bir dakika beklemeleri gerektiğinde o gürültü kesiliyor, bu sefer metronun takırtısı duyuluyor. Yine de ev sessizmiş gibi geliyor bana; sanki sağırmışım, öyle bir sessizlik. Buzdolabının usulca vızıldaması, ayak seslerim, gazetenin sayfasını çevirirken duyulan hışırtı. Kapıdaki yarıktan içeri zarfların atıldığında duyuyorum, evin kapısındaki kilide anahtar sokulup çevrildiğini de. Daha önce sağır mıydım ben? Bana söyleneni duyuyorum ve inanıyorum. Hakiki deniz sesinin kaydedildiği (sokağın gürültüsü duymayayım diye) bir plak da dinledim; nazik bir hediyeydi –

Neruda okurken dinledik.

VIA MARGUTTA:

Sıcak hava yapıyor bunu, ışık yapıyor: Birden Roma'dayım. Bir tek mimari dekor uyum sağlamıyor, farkındayım. Roma'da olsam ne yapardım, hiçbir fikrim yok. Bir süreliğine Roma'dayım işte –

GOETHE HOUSE:[18]

Hayatta başarılı bir adam bir su aygırı gibi görünebilir, kadınlar kendilerini ona teslim etmekle kalmazlar, çekiciliklerini hiç çekinmeden, seve seve ortaya koyarlar. Ancak sokaktayken, kalabalığın arasına karışmışken kendimi yine tamamıyla su aygırı gibi hissediyorum.

18 Goethe Evi. (ç. n.)

EIGHT STREET BOOKSTORE:[19]

İnsanın gece yarısında bile bir kitabevine gidebilmesi... Küçük, sarı Langenscheidt sözlüğünü satın aldım, sonradan neredeyse sayfalarını her karıştırdığımda belleğimi suçlayabilmek için; ben bunu eskiden zaten biliyordum:

SENSIBLE / SENSITIVE / SENSUAL[20]

Konrad Farner'in Zürih'te öldüğü haberini asansörde okuyorum, ama ineceğim katı kaçırmıyorum. Konrad Farner pek çok şeyden kurtulmuş oldu. Ölmüş arkadaşların halkası genişliyor.

OLIVETTI LETTERA

Elimde değil, edebi bir amaç gütmeksizin küçük bir daktilo aldım. (Ticino'da geçen bir öykümü, dördüncü kere de beceremedim; anlatıcının konumu ikna edici değil.) Daktiloya oturup cümleler yazmak, bir saplantı –

PRO MEMORIA[21]

Giyotine götürülen bir Fransız soylusu bir şey yazmak için kâğıt ve kalem ister, istedikleri verilir. Eğer notu birine yazacaksa sonradan nasıl olsa imha edilebilir, diye düşünürler. Ama notu kimseye değil, kendine yazmıştır soylu: *pro memoria*.

New York'ta yapacağım şey, Zürih ya da Berlin'de de yapılabilirdi. Berzona'da (Ticino) zaten yapıldığını sanıyorum. Roma'da? Artık işe yaramayacak duyguların yarattığı çevre kirliliği – asla söylemediğim ya da dürüstçe söylemediğim, bilinçli olarak veda etmediğim için çürümüş şeyler. Artık zamanı. Evvelki gün rüya gördüm: Bir sonraki Çarşamba günü idam edilecektim, neden bir sonraki Çarşamba günü olacağını anlayamıyorum, sağlığım yerinde, konudan habersiz bir makamın keyfi kararı, üstelik adresi de yok; şikâyette bulunamayacağım.

19 Sekizinci Sokak'taki kitabevi. (ç. n.)
20 Akla yakın / duyarlı / duyumsal. (ç. n.)
21 Bellek yardımcısı. (ç. n.)

Başka bir rüya:

Söylentiler var. Kim söylüyor? Güya babamın tabutu patlamış, bunu bilmiyordum, ama anlıyorum. İnsan yer darlığından delirebilir. Çocuk kandırır gibi şekerleme veriyorlar bana. Yoldan geçenler. Neden tabutun içine girmem gerektiğini birden anlayamıyorum. Kayığa benzer bir şeye binmiş hepsi, siyahlar içindeler, uzun kürekli bu kayıkta ayakta duruyorlar. Zürih Gölü. Kimse bana engel olmuyor, koşuyorum, korkulukta uzun bir kurtarma çubuğu buluyorum, gerektiğinde kürek yerine de kullanılabilir; ama zor olur, çünkü çubuğun ucunda kürek yok. Ama göstereceğim onlara. Neyin üstünde durduğumu hatırlayamıyorum; sal gibi bir şey mi, bir tahta mı? Ayakta durup ötekilerle birlikte kürek çekiyorum. Onların nereye gittiklerini biri bana söylemiş. Sonunda onlara yetişiyorum, kayıklarının yanında kürek çekiyorum, ama benimle konuşmuyorlar; onların ne konuştuklarını duyuyorum. Fısıldaşmanıza gerek yok! Fısıldaşmıyorlar da; şimdi ciğerleri patlayacak, diyorlar. Benim işimin bittiğine eminler. Bir bu eksikti, benim kürek çekişim. Bu işin benim için pek zor olmayacağını, zahmet çekmeyeceğimi, direnmeyeceğimi varsaymışlar. Fark etmiyor: mezara doğru kürek çekiyoruz. Ama ben bunu anlamıyorum, onlar da görüyor, kürek çekebilecek durumdayım. Artık benimle konuşmuyorlar; aceleleri var.

TRATTORIA DA ALFREDO

Bu trattoria'yı[22] tesadüfen keşfetmediğimi söylemeliyim; sanki burada yakalamam gereken bir duygu varmış gibi aradım onu: A CAUSE D'UN FEMME.[23] Burada tanınmak istemiyorum ve sadece pipomu yakacak kadar kalıyorum: Aklında özel bir şey olmadan buradan geçen biriyim. İki yıl sonra burada durmanın verdiği utanma duygusu; yeşil ışığın yanmasını bekliyorum. Hem bu trattoria'yı sadece dışarıdan gördüm; sandalyeler küçük masaların üzerindeydi. Çünkü henüz sabahın erken bir saati. İçerisini görebilmek için yüzümü parlayan vitrine iyice yaklaştırmam gerekir, ellerimi de gözlerimin iki yanına siper etmeliyim ki camdaki yansımadan

22 (İt.) Küçük, pahalı olmayan lokanta. (ç. n.)
23 (Fr.) Bir kadın yüzünden. (ç. n.)

kurtulayım. Böyle yapmadım. Camda kendi yansımamı görmek korkuttu beni. Ama ışık yeniden yeşile dönünce anlıyorum: doğal bir olay. Bir yeri hedeflememiştim ki ne de olsa. Aslında nereye gitmek istediğimi unuttum, yine de gidiyorum. Paltosuz. Hava serin, eskisi gibi ilkbahar, bulutsuz, mavi bir sabah, denizden rüzgâr esiyor. Yürürken bütün reklamları baştan sona okuyorum, oysa yapabileceğim başka işler vardı.

İNSAN GERÇEĞİ TAŞIYABİLİR

Bu cümleye tahammül edemiyor. Bir alıntı bu. *Kitch* buluyor onu. Gerçek de ne demekmiş! *Kitch* nedir diye tartıştık.

MY LIFE AS A MAN[24]

Philip Roth'un dün otele getirdiği kitabın adı. Almanca adından neden çekineyim ki? *Mein Leben als Mann*'dan? Sanat zoruyla yazarken bir erkek olarak hayatıma dair neler öğrendiğimi bilmek istiyorum.

GIACOMETTI:

Sergisi, döner rampalı bu uygunsuz salonda; bin tane smokinli erkek ve gece elbiseli kadının katıldığı sergi açılışı; ayrıca Giacometti'nin büyük boyutlu fotoportresi: O surat!.. Bir insana kim ya da ne mevki sağlar? Kısmen yaptığı iş sağlar bunu. İnsan kendi mevkiini kendisi sağlar mı? Başarısız biri de mevki sahibi olabilir. Ne ile? Mevki, şöhret anlamına gelmez ki. Yaşarken şöhretlerini kaybeden insanlar tanıyorum; ama mevkilerini korudular. Mevki, galip gelenin cilası değildir. Mevki kendini nasıl gösterir? Mevki sahibi insanlarla karşılaştım, erkekler ve kadınlarla, yaşlılar ve gençlerle, ünlüler ve ünlü olmayanlarla; ama Giacometti ile hiç karşılaşmadım. Mevki sahibi insanlarla (hepsinin aynı alanda çalışması gerekmiyor) bir araya gelmek tuhaf bir şekilde cesaret verir insana; bizi cesaretlendiren onların övgüleri olmaz. Bizimle aynı fikirde de olsalar, karşı da çıksalar mevki bahşederler; mevki umuduyla bir kan davası daha başlatırlar. Böyle bir beklenti boşa çıkabilir elbette. Mevki sahibi

24 Erkek olarak hayatım. (ç. n.)

insanlarda mevki beklentisi gelişigüzel değildir, ama başarı ya da başarısızlıkla da ilgisi yoktur; onlar kriterleri kendileri koyarlar. Bu, onları başarılarından daha doğru bir şekilde tanımlar ki çoğu zaman bir başkası bu konuda hüküm veremez. Mevkileri, başarılarını parlatır. Her zaman dostça davranmazlar; eğer ara sıra biri çıkıp kendi mevkiinin altında davranırsa beklentileri konusunda akıl karışıklığı yaşamazlar. Önlerine konulan özgüvensizlik durumlarını ciddiye alırlar, ama akılları çelinmedikçe beklentilerini gayri ihtiyari küçülten ve her şeyi, ama her şeyi bir numara küçültecek tarzda bağışlayıcı olan başkaları gibi kendilerini suçlamazlar.

ERİNYELER[25]

Seni parçalamazlar, yalnızca herhangi bir köşede dururlar: Burada, üçüncü katta oturmuştun bir ara, WAVERLY PLACE / CHRISTOPHER STREET, yirmi üç yıl önce. Sanki bilmiyorum! Başımı kaldırıp binanın cephesine bakmıyorum bile, giriş katında başka bir mağaza olduğunu görüyorum sadece; eskiden bakkal vardı, berbat bir yerdi, elime ayda 200 dolar geçiyordu, eve 100 dolar ödüyordum, bir keresinde penceremden bir saksı düştü aşağıya, ama kimseye çarpmadı.

Erinyeler nerede ele geçirecekler beni?

Şimdilerde bir isim verildi buna: Krizler. Her seferinde ürküyor, biliyorum ve anlaşılmaz buluyor. Ancak partnerin bedensel bir tehdidi oluşmuyor; bundan korkuyorsa yanılıyor; en ufak bir girişim yok bu yönde. Bir saldırı varsa eğer, kendime karşıdır: kendimi ifade edebilmek için. Anladığımı, düşündüğümü, tanıdığımı sanıyorum: ama hiçbir şeyi gözetmeden, ilk başta neredeyse soğukkanlıyım, ne kendimi ne bir başkasını gözetiyorum. Bağırmıyorum, en azından başlangıçta; ama, tepki göstermiyorum, bir süre kulak versem bile. İfade etmeye çalıştığım hakikat, şu anda anladığım hakikat, benim için nadiren bir aklanma. Önemsiz şeylerden başlayabilir; bunlardan söz etmek bile saçma. Benim için onlar birer işaret, önemsiz şeyler değil; benim gözümde öyle açık seçikler ki başka hiçbir yoruma tahammül edemiyorum, hele zararsız olanlara

25 Yunan mitolojisinde intikam tanrıçaları. (ç. n.)

hiç. Suçlamıyorum, hayır, sadece birtakım şeyleri kavramaktan söz ediyorum. Bana öyle geliyor. Şu anda gördüğüm sonuçlardan korkmuyorum. Konuşmamda (monolog) bir infaz havası var, ama nedeni nefret değil. Partnerim ne yapmalı? Benim dile getiremediğimi anlamalı; benimle aynı fikirde olmalı. Kendime tahammülüm yok. Ama uyanamıyorum da, insanın tahammül edemediği rüyalardan uyanması gibi. Şu anda her şeyi nasıl görüyorsam öyleler, gerçek ve böyle, başka türlü değil, ben de kendimi hazır hissediyorum. Ne için hazır? Sonra kendimi tekrarlıyorum, biliyorum bunu. Mantığa geri dönüş yok; mantık beni incitiyor, beni alçaltıyor, üstelik öfkemi kabartıyor. Oysa başlarken öyle rahattım ki; sitem etmek istememiştim, ondan daha önemliydi: HAKİKAT'ti, benimki. Gömleğimi yırtarken aslında tenimi yırtıyorum. Rica ediyorum; anlaşılan kulağa bambaşka geliyor; yalvarıyorum. Bir yandan da şimdi söylediğim her şey incitici. Aklıma başka türlüsü gelmiyor. Şu anda, bir kerecik olsun, derdimi anlatabilsem, ölmeye razıyım, başka bir şey istemem. Sonradan, boşuna öfkelenmişim, diyorum; kördüğümü çözemedi öfkem – üstelik özür dilemem gerekecek.

SWEET'S

Şehrin en eski balık lokantasıymış. Eski pazarda bir baraka, yıllar önce yıkılmış olması gereken bir yer. Buranın adını duymamış olan biri asla içeriye adımını atmaz. Öğlenleri boş masa bulunmuyor, WALL STREET'te çalışanlar dolduruyor. Bu lokantayı öğrendiğimden beri pek çok arkadaşımı götürdüm oraya. Burada her çeşit balık yemeğinin yanı sıra bir Amerikan Sauternes şarabı sunuyorlar, şarap birinci sınıf, otoyolun altında da pırıl pırıl parlayan EAST RIVER görünüyor. Lynn de burayı şimdiye kadar bilmiyormuş. Hoşuna gidiyor; burası hiç şık bir yer değil. Yine bir röportaj ayarlamış bana; işi bu. Açık bıraktığı saçları ve gözlüğüyle biraz su perisi, biraz da dadı. Yazın anne-babasıyla birlikte Yunanistan'a gidecek, tavsiyelerim gereksiz: GUIDED TOUR'la gidiyorlarmış. Lynn yayımladığım hiçbir şeyi okumadığından bir kerecik olsun tam tersini söylemenin tadını çıkarıyorum: – Politika hiç umurumda değil. Yazarın topluma karşı sorumluluğu filan gibi bütün o laflar, gerçek şu ki ben kendimi ifade edebilmek için yazıyorum. Kendim için yazıyorum.

Hangi toplum olursa olsun, benim efendim değil, ben de onun rahibi, hatta okul müdürü değilim. Halk benim partnerim olabilir mi? Daha güvenilir çalışma arkadaşları bulurum. Halkı eğitmem ya da değiştirmem gerektiğine inandığımdan değil, insanın, kendisini iyice tanıması için hayali okurlara ihtiyacı olduğundan yayımlatıyorum yazdıklarımı. Temelde kendim için yazıyorum... Lynn hiç itiraz etmiyor; sözlerim kulağa (kendim için de) beklediğimden daha inandırıcı geliyor.

YOU ARE A RICH MAN, I AM SURE, BUT THIS IS A BUSINESS LUNCH, YOU SHOULD NOT PAY FOR THIS, IT'S JUST SILLY[26]

Geçenlerde (ama aslında uzun yıllar önceydi) onu Zürih'te bir sokakta tesadüfen uzaktan gördüm (Limmatquai'da); epeyce kilo almış. Zürih'te aynı liseye gitmiştik. Onun da beni tanıyıp tanımadığını bilemiyorum; dönüp bakmadı, ben de hemen peşinden gitmediğim, olduğum verde kaldığım için rahatsızlık duydum. Yani yalnızca arkadan gördüm onu. Şapkasızdı. Omuzları genişti; iri yarıdır, kalabalığın arasında gözden kaçmaz, hem az önce de önden görmüştüm onu. Gözlerini karşıya dikmişti, belli ki bir şeyler düşünüyordu; sonra, o da beni tanımış gibi gözlerini yola çevirdi. Benim için neler yaptığını o da biliyor, ben de. Dönüp baksın diye sokağın karşısına seslenmiyorum bile. Ömür boyu ona teşekkür borçlu olmam ne işine yarar? Ustelik, tümüyle bakıldığında, bu insanla boy ölçüşemeyeceğimi biliyorum. Hep sınıf birincisiydi o, gözü yükseklerde olmasa da. Öteki çocuklardan daha zekiydi ama daha zeki oluşunu hafife alamıyordu, vicdanlı biriydi de; öğretmenler onu övdüğünde utanırdı. Örnek öğrenci demesinler diye öğretmenlere epey kaba davranabiliyordu. Okuldan çıkınca evine kadar ona eşlik ederdim, aslında yolumu uzatmış oluyordum ama aynı zamanda benim için bir kazançtı da; Nietzsche'yi, Oswald Spengler'i, Schopenhauer'i ilk ondan duydum. Ailesi çok zengindi. Ama bunu önemsiz buluyordu, özgüven kazanması için bir neden değildi bu. Örneğin lise mezuniyetinden sonra isteseydi dünya turuna çıkabilirdi, ama bu hiç söz konusu olmadı, aynı şekilde

26 Eminim zenginsinizdir, ama bu bir saçmalık bu (ç. n.) bunun parasını ödememelisiniz

araba da istemedi; yüzeysel şeylerden nefret ediyordu. Felsefi bir mizacı vardı; aklından geçen şeyler beni şaşırtırdı. Müzik kulağı da vardı, bendeyse hiç yoktu: akşamlar boyu bana Bach, Mozart, Anton Bruckner ve adlarını bile bilmediğim başka bestecilerin plaklarını çalardı; her insanın biraz olsun müziğe yatkınlığı vardır, derdi. Ben gazetelere yazılar gönderiyordum ve küçük yazılarım yayımlandığında gururlanıyordum; onu hayal kırıklığına ilk uğratışım sanırım benim kendimi gösterme merakım yüzünden oldu. Para kazanmak zorunda oluşumu anlıyordu tabii, ama yazdıklarım onu rahatsız ediyordu. Resim yapmam için teşvik ediyordu beni. Bu alanda yeteneksiz olmadığımı düşünüyordu. Grafik sanatlar konusunda benimle ilgili hükmü de sıra dışıydı, hem sadece okuduklarına dayanarak değil, kendisi hissediyordu. Ama o beni yüreklendirse de ben çizim yapmaya cesaret edemiyordum, buna karşılık ondan resimlerde nelerin görülebileceğini öğrendim. Felsefeyi kavrama konusunda kısa zamanda benden öyle ileriye gitti ki onunla konuşurken yetersiz kaldım; o sırada ne okuduğunu pek söylemezdi, ben de, Sigmund Freud'un şu ya da bu sözünü onun fikri sanırdım, oysa beni aldatmayı amaçlıyor değildi. O zamanlar hiç bilmediğim kaynakların adını vermeyi yararsız bulurdu. Böylece çizim yapmam için yüreklendirdi beni. Kendisiyse çello çalmaktan vazgeçti, çünkü büyük bir hevesle çalışmasına rağmen icrası onun yüksek standartlarının altında kalıyordu; elleri fazla hantaldı bu iş için. Genelde hayatını zorlaştırıyordu W.

Ailesi, onun baba işini devralmayacağını elbette biliyordu; çok sonra katıldı yönetim kuruluna, üstelik de istemeyerek. Bir süre tıpta okumuş, ilk sınavları da geçmişti; tıp öğreniminden neden vazgeçtiğini anlayamamıştım. Ama düşüncesizce verilmiş bir karar değildi. Sonradan resim yapmaya başladı, çalışmalarını çok beğendim; usta işi değillerdi ama esaslıydılar. Sıra dışı bir insan; kuşkum yok, onun işi hepimizden zordu. Ayrıca bedensel olarak da benden üstündü o; ailesinin bahçesinde özel bir tenis kortu vardı, benim alma imkânım olmadığından, birlikte oynayabilmemiz için W. bana kendi kullanılmış raketlerini vermişti. Kazanmak derdi değildi, ama benden daha iyi bir oyuncuydu, çalıştırıcısının ona öğrettiklerini o da bana öğretiyordu ve daha da fazlası, bana kaybetmek için oynamayı öğretti, sayı kazanmak için değil, kendisi sayı yaptığı için bunu önemsemiyordu, ama ben umutsuzluğa kapılıyor-

dum. Geçirdiğimiz bu saatlerden çok zevk alıyordum. Tenis kortunun zemininin ıslak olduğunu haber verdiğinde çok üzülüyordum. W.'yi rüyamda görüyordum. Onu ziyarete gittiğimde kapıyı hizmetçi açıyor, beni kibarca antreye davet edip yukarıya sorup yanıt alana kadar orada bekletiyordu, W. beni kabul etse bile onları rahatsız ettiğimi düşünüyordum elbette. W. beni kendiliğinden hiç aramazdı; ama ben haftalarca onu aramazsam merak ederdi. Samimi bir arkadaştı, o sıralarda tek arkadaşım oydu, çünkü W. varken bir başkasını arkadaşım olarak düşünemiyordum; W. ile boy ölçüşemezdi. Oğulları için kaygılanan annesiyle babası bana çok iyi davranıyorlardı; W. akşam yemeğine kalıp kalamayacağımı sorduğunda hemen kabul ediyorlardı. Tanıdığım ilk zengin eviydi onlarınki; sonradan tanıdıklarımdan çok daha iyiydi. Bütünüyle bakıldığında kendimi ödül kazanmış gibi hissediyordum. W.'ye doğum gününde ya da Noel'de hediye vermek istediğimde işim zor oluyordu; hediyelerim onu utandırıyordu, çünkü daha gelişmiş bir zevk sahibiydi, onun da bana karşılığında bir şey vermediği pek olmazdı. O sıralarda ilk nişanlım vardı; onu verip karşılığında başka şey alamazdım. Sanırım W.'den korkuyordu kız, onun üstünlüğünü tanımak istemiyordu, bu da bana acı verdi. Bu dediğim kırk yıl önceydi. W.'nin bende ne bulduğunu kendime sık sık sordum. Birlikte çok geziyor, yüzmeye gidiyorduk. Manzaralar konusunda da gözleri çok keskindi. Doğadaki bütün teknik durumları, yüksek gerilim hatlarını filan neredeyse bedensel bir hakaret sayıyordu. W.'nin sayesinde Caspar David Friedrich'i, Corot'yu, tanıdım, sonradan Picasso'yu ve Afrika maskelerini de; ama kesinlikle öğretmen gibi davranmıyordu. Bildiği pek çok şeyi anlatmıyordu. Ben Yunanistan'ı gezmiştim ve elbette bundan söz ediyordum, ama W.'nin benden daha çok şey görmüş olduğu duygusu vardı içimde. Sanırım aynı duygu onda da vardı; anlattıklarımı dinliyor, sonunda sözümü kesmek zorunda kalıyordu, o olmasa benim gerçekten görmeyeceğim, görülmeye değer bir şeye dikkatimi çekiyordu, yaşayan bir şeye, örneğin çok ilginç bir kelebeğe. O, benden daha çok şey görüyordu. Asla minnet duymadığım bir tek şey vardı: Takım elbiseleri, onlar bir beden büyük geliyordu bana. Gerçi annem kollarını, pantolonların boylarını kısaltabiliyordu, yine de üstüme olmuyorlardı. W.'yi kırmamak için giyiyordum onları; kötü bir niyeti yoktu, kendime takım elbise alamayacağımı görüyordu,

hem bana verdiği paltoların ya da ceketlerin kumaşları hiç yıpranmamıştı. Onları neden kendisinin giymediği beni ilgilendirmiyordu. Modaya uyum sağlamak zorunda olan bir züppe değildi hiç; ama sanırım aileye dikiş diken bir terzileri vardı, ara sıra eve geliyordu. Sonunda bana hiç kullanmadığı başka şeyler de verdi, örneğin plaklar, bir senfoninin tamamı olan. Yeni zenginlerin yaptığı gibi bunları asla rasgele vermezdi, mantıksız davranmazdı ve benim koşullarıma göre abartılı sayılacak şeyleri de vermezdi. Benim söz etmeme gerek kalmadan genç bir röportajcının ve eleştirmenin ne kadar az para kazanabileceğini tahmin ederdi. Çok duyarlıydı, beni düşününce ailesinin evindeki lüksten rahatsız oluyordu, ama haksızdı, çünkü ben W.'yi lüksle özdeşleştirmiyordum. Bahçe, şehir ve göl manzaralı odasında gözüme, ruhanilik sayesinde bağımsız kalmış bir Diyojen gibi görünüyordu. Bizler gibi tramvaya binerdi. Aslında kolay yolu seçmezdi hiç, kendine karşı acımasızdı. Ekim'de, gölün suları soğuduktan sonra bile yüzerdi orada, bir ucundan öbür ucuna gidip gelirdi. Sonradan W. benim bütün üniversite eğitimimi karşıladı: dört yılda 16.000 Frank (ki o tarihlerde bu miktarın değeri şimdikinden fazlaydı); yani yılda 4000 Frank. Aslında o takım elbiselerden bahsetmiş olmama üzüldüm. W. ansızın, konuşmanın ortasında, eski ceketini tanıyıp İngiliz kumaşlarının çok dayanıklı olduklarını, aslında yazık olduğunu filan söyleyince canım sıkılmazdı; komik bile bulurdum. O kadar. Uzun süre beni konserlere davet etti, hem de sadece son dakikada değil, annesinin alınmış bileti kullanamayacağı anlaşıldığında değil. W. herkesin az da olsa müziğe bir yatkınlığı olacağına gerçekten inanıyordu, aslında ben sıklıkla hayran da oluyordum müziğe, onun yüz ifadesinden anladığım kadarıyla basit bir tarzda da olsa: o zaman da W. susuyordu, ama kibirle değil, mahcup olarak. Yine de beni sürekli davet ediyordu konserlere; tiyatroya değil. Tiyatroya sırt çeviriyor değildi, ama benden daha fazla eleştiriyordu. Genellikle de benden daha fazla eleştiren bir yapıdaydı, kendisine karşı da öyleydi. Sıklıkla gerçek bir umarsızlık içinde bulurdum onu. Hiçbir şeyi, hatta kendisini de hafife alamayan biriydi. İsterik bir umarsızlık değildi; derdinin çözülmezliğini açık seçik ve akıllıca ortaya koyardı. Bu konuda kendisine söyleyebildiklerim ne kadar yalnız olduğunu açıkça gösterirdi ona. Bizim sıkıntılarımız, örneğin otuzlu yıllarda Yahudi nişanlım konusunda

çektiğim sıkıntı onun sıkıntılarıyla karşılaştırılamazdı, bunu ben de hissediyordum. Onun sıkıntısı örnek niteliğindeydi, benimkisiyse kişiseldi ve şu ya da bu çözüm bulunabilirdi, öyle derdi bana. Benim derdimle ilgilenirdi W., ama kendi sıkıntısını kimse paylaşamazdı, hele soğukkanlı ve iyiliksever biri olan babası hiç, kendisini entelektüel sayan ve yolculuk tutkusunu W.'nin kaçış olarak gördüğü annesi de. Yıllar sonra, birbirimizi uzun zamandır görmemiştik (ben bir yıl Amerika'da kalmıştım), ona yakında boşanacağımı anlattığımda, W. bana hiç soru sormadı; onun suskunluğu, meseleyi nasıl da kendimi beğenmişlikle anlattığımı gösterdi bana. Ormanda yürüdük, W. başka bir şeyden söz etmeye çalıştı, ama benim gözüm kelebekleri görmüyordu. Konuyu boşanmamdan uzaklaştırmamak için ona evliliğinin nasıl gittiğini sordum; anlattığı hikâyeyi yıllardır bilmeme rağmen W.'nin ne anlatacağı daha önemliydi, daha karmaşıktı, anlaşılması daha zordu ve bunlar benim olayımda geçerli değildi. Bir kez daha kendi sıkıntımdan söz etmek gerçekten tatsız olacaktı. Onun boşanması kıyas kabul etmezdi. Sonradan yine de boşandım eşimden. O yıllarda arkadaşımla, hemen hemen hep baş başa görüştüğümüz eskiden dikkatimi çekmemişti, yani yanımızda başkaları olmuyordu, farklı dinamikler işin içine girmiyordu. Bunun suçu yalnızca sosyalleşmekten kaçan W.'de değildi, benim de payım vardı. İkimiz baş başayken onun benden üstün olması beni rahatsız etmiyordu; böyle bir şey çok doğaldı. Dediğim gibi, bana bir şey lütfedilmiş gibi hissediyordum, eskiden, okuldan evine kadar onunla yürümeme izin verdiğinde olduğu gibi kendimi harika hissediyordum. Bana Engadin'i armağan etti. Bugün bile, W.'yi düşünmeden geçemem o bölgeden. Engadin'e gitmenin masrafını karşılayamam demek istemiyorum. W. Engadin'i iyi biliyordu. Hem dağa benden daha iyi tırmanıyordu. Ailesinin orada bir dağ rehberi vardı, o adam her yıl W.'ye ders veriyordu. W. olmasaydı ben o dağlara asla gidemezdim. W. nerede ve ne zaman çığ tehlikesi olacağını, tehlikeli bir arazide nasıl davranılacağını biliyordu; kırmızı çığ ipini sırt çantasına bağlar, yamacı dikkatle inceler, karı kontrol eder, sonra öne geçip kendini hızla derinliklere bırakırdı, bense elimden geldiğince onun korkusuzca geçtiği yollardan giderdim. Bir keresinde ciddi bir şekilde düşmüştüm, kayağım kırılınca turumuz yarıda kalmasın diye W. benim için yeni bir çift kayak satın aldı, en iyi marka değildi, ki öyle ol-

saydı çok rahatsız olurdum, ama yine de iyi bir markaydı, bağları da o güne kadar kullandıklarımdan çok daha iyiydi. W. bütün bunları ortalığı telaşa vermeden yapmıştı, hatta parayı masanın üzerine koyarken tedirgin görünüyordu; eğer o para beni etkileseydi W. çok rahatsız olurdu. Elbette teşekkür ettim kendisine. Asla iyi bir kayakçı olmadım, W.'nin gösterdiği sabra bugün bile hayret ediyorum; hep öndeydi o, ama bunun için plan yapmazdı; düşmezdi, ben epey bir süre sonra, hem de soluk soluğa onun yanına ulaştığımda ve birkaç kez düşüp üstüm başım bembeyaz olduktan sonra, hep şunu söylerdi: Kendine zaman tanı. Beni beklemekten sıkılmazdı. Beklerken manzaranın tadını çıkarırdı, sopasıyla bana çevreyi gösterir, tepelerin adlarını söyler, yakındaki bir kozalaklı çama ya da olağanüstü ışığa, Engadin'in o kendine özgü renklerine dikkatimi çekerdi. Engadin'i severdi, benim de okuduğum ama pek anlamadığım *Zerdüşt*'ün[27] ülkesini. Daha güçsüz olduğum için, tekrar ne zaman yola devam edeceğimize ben karar verirdim, W. beni zorlamazdı, oysa ben olmasam o çoktan Pontresina'ya varmış olurdu; ama mesele bu değildi. W. Engadin'ini bana armağan ediyordu. Orayı bugün hâlâ severim. W. olmasaydı ben ne olurdum, bunu söylemek zor. Belki de kendime daha çok güvenirdim, herhalde fazlaya kaçardım. Bir bakıma W. beni hep yüreklendirdi, örneğin yazarlıktan vazgeçip mimarlık okumam için. Yapacağım üç-beş binayı W.'nin gelip görmesini beklemiyordum; sanırım, onu hayal kırıklığına uğratırlardı, hem de haklı olarak. Hayal kırıklığına uğramak onu da üzerdi. Bununla birlikte birkaç yıl mimarlıktan çokça söz ettim, ama W.'yi ikna edemedim, örneğin öğretmenlerim konusunda; sonradan Corbusier, Mies van der Rohe, Sarinen'i anlattım ona, o zaman sanki, kendisinin de bildiği gibi temelde pek anlamadığım müzikten ya da felsefeden söz ediyormuşum gibi bir ifade gelirdi yüzüne. W. beni iyi bilirdi: okuldan. Önemli bir koleksiyoner oldu o. Belki sonradan düşününce, ama ancak sonradan düşününce, şuna ya da buna razı olmamalıydım diye düşündüm. Bu yüzden W.'den asla nefret etmedim; hata bendeydi. Ailesinin villasında tablolar vardı, W. onları berbat bulmuş olmalı, baba tarafından kalan şeylerdi, ağır çerçeveler içinde bir sürü çerçöp. Çoğu,

27 F. Nietzsche, ünlü yapıtı *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ten burada esinlenmiştir. (ç. n.)

bodruma konulmuştu. W.'nin babası Gründerzeit[28] döneminden kalma bir kişiliğe sahipti, ne müzikle ilgisi vardı, ne de entelektüel sayılırdı; şöminenin karşısında oturup hevesle avcılıktan söz eden bu adamı pek severdim. Tabloların pek çoğunda geyikler, erkek domuzlar, sülünler ve köpekler vardı. Teklif babasından mı, yoksa bu tablolarla dalga geçen annesinden mi yoksa W.'den mi gelmişti hatırlamıyorum: Bu tabloları satabilirsen, dediler, gelirinden pay alırsın, yani derslerimi ihmal etmeden biraz para kazanabilecektim. Ama bu simsarlık işini villada yapamayacaktım. Ailenin adı ve adresi alıcıları eve çekebilir, gelenler şaşırabilirlerdi. Bu teklif beni biraz tedirgin etti, öte yandan onca şey borçlu olduğum aileye bir kez olsun bir iyilikte bulunmayı doğru buluyordum. Şehrin bir başka semtinde bir garaj kiralandı; aile ilanları da üstlendi, haftada üç kez verilecekti: KELEPİR / ÖZEL KOLEKSİYONDAN ESKİ TABLOLAR. Olabilecek en düşük fiyatları liste yapıp verdiler bana; o fiyatların üzerinde satabilirsem benim yararıma olacaktı, alacağım yüzde artacaktı. Ne de olsa tabloların arasında Hollandalı ressamların iki-üç tane küçük tablosu da vardı, ama imzalı değillerdi; yine de bir okuldan söz edilebilirdi. Ayrıca W. bu işin benim için eğlenceli bir deneyim olacağını düşünüyordu, simsarcılık oynamak, insanları tanımak. Böylece haftada üç kez, öğle sonraları, tek başıma o tablo dolu garajda durdum, saatlerce bekledim. Gerçekten de birkaç antikacı geldi, çoğunlukla batık kişilerdi ama kurnazdılar. Çerçevelerle bile ilgilenmediler, çoğunlukla fiyatı söylememe bile gerek olmuyordu. İlanlar çıkmaya devam etti. W.'nin babasının şirketiyle iş yapan bir avukat ancak yatak odasına uygun düşecek çıplak göğüslü bir Magdalena aldı. Geyiklerin ve domuzların işi daha zordu. Avcı olmayanlara hitap eden manzaralar da öneriyordum, ışığı arkasına almış yel değirmenlerini ya da sazlıkları. Bu tabloların nereden geldiği sorulursa isim vermeyecektim, ÖZEL MÜLK, diyecektim; bir Hollanda ekolünden söz edip durdum, ta ki perişan kılıklı, yaşlı bir bey suratıma gülene kadar. Kendim inanıyor muydum söylediğime? İlkbahardaydık diye hatırlıyorum, saat altı olup bisikletime atladığımda hiçbir şey satamamış olsam da kendimi mutlu hissediyordum. Nasıl gidiyor, diye

28 *Gründerzeit*: 19. yüzyıl Almanya'sı ve Avusturya'sında, 1873 yılında borsada yaşanan büyük çöküşe kadar süren ekonomik dönem. (ç. n.)

sorardı W., biraz ilgi göstererek, insani bir ilgi, çünkü paraya ihtiyacı yoktu. Öte yandan haksız da değildi: garajda kitap da okuyabileceğimi söylüyordu. Bu iş sanırım üç hafta kadar sürdü, yani pek uzun değil; gerçekten de biraz para kazandım, oysa her satışımda hemen en düşük fiyata inmiştim. Pek iyi bir satıcı değildim, anlayacağınız; sanki çok önemli biriymişim gibi incitiyordu bu beni; ama bir yandan da eskiden mimar olan babamın hayatının sonlarına doğru emlak komisyonculuğu yaptığını hatırlatıyordum kendime. W. bunu biliyordu elbette. Bunda bir sorun görmüyordu. Bu türden önyargıları yoktu. Daha sonra bir gün şaka yaparken, ki aslında şaka sayılmazdı, beni bir şeyin incittiğini gizleyemedim, W. de üzüldü, canının çok sıkıldığı yüzünden okunuyordu. Nihayetinde ailesi beni zorlamamıştı, teklifi kendim kabul etmiştim. Bunu itiraf etmeliydim kendime. W. ile hiç kavga etmedik. O yıllarda, yanılmıyorsam, onun pek arkadaşı yoktu, en azından kendisiyle akran arkadaşı yoktu; çello öğretmenine, Zürih'teki yaşlı bir heykeltıraşa, evlerine girip çıkan bir bilim adamına hayrandı. Bir kız arkadaşı vardı ama beni onunla tanıştırmaktan kaçınıyordu; kesinlikle orta sınıftan olmayan bir kızdı, ne evlendi onunla ne de unutabildi. Trajik bir aşktı; W. bana onu yıllarca anlattı, bir keresinde onun isteği üzerine Yura'da üç günlük bir geziye çıktık, W. içini dökmek, ruhundaki çatışmaları açıklamak ihtiyacındaydı. Ancak ikinci gün dili çözüldü, anlatacakları, anlatmakta zorlandıkları, bir kez daha onun duygularının zenginliğini, olağanüstü yoğunluğunu, hem kendine hem sevgilisine karşı duyduğu sorumluluk bilincini –ki aslında alışılmadık bir sorumluluk bilinciydi– gösterdi. Sevgilisini asla göremesem de, ben bu durumu, W.'nin beni çeşitli sıkıntılarına ortak ettiğinin işareti olarak aldım. Elbette ki ona akıl veremedim. W.'nin babalığı da kimseninkine benzemiyordu. Ben tekrar yazmaya başlayınca, yazdıklarım yayınlanınca ya da tiyatroda sahnelenince durum zorlaştı, W.'nin ne düşüneceğini biliyordum. Bu yüzden seyrek buluşur olduk, buluştuğumuzda da bu konuyu açmıyorduk. W.'nin okumadığı kitapları ben daha da çok okuyordum, onu hiçbir konuda ikna edemiyordum; benim bazı yazarlara gösterdiğim ilgi onu bu yazarlara, örneğin Brecht'e karşı, daha da kuşkucu yapıyordu, ya da aynı yazarı beğendiğimiz ortaya çıkınca, örneğin Strindberg ya da Gide, o zaman W. onlardan söz etmeye yanaşmıyordu; o yazarları kendisi için keşfetmişti ve

kendine saklamıştı çünkü. Mimarlıktan vazgeçmiş olmam beni onun gözünde elbette yazar yapmıyordu, ve dediğim gibi benim yazarlığımdan hiç söz etmiyorduk, hatta edebiyattan giderek daha az konuşur olmuştuk. W.'nin edebiyata yaklaşımı farklıydı. W.'nin benim kitaplarımı okuyamadığını anlamıştım. Onun ölçütü farklıydı, benim kitaplarım da o ölçüte uymuyordu. Ama gayret ediyordu W.; bir keresinde bir oyunumu seyretmeye geldi (*Çin Seddi*) ve bana bir mektup yazdı, bunu yazması hiç kolay olmamıştı onun için, çünkü izlenimi, dostça ifade edilmiş olsa da, fazlasıyla çelişkiliydi. Yıllar sonra başka bir oyunumu seyretmiş olmalı (*Biedermann ve Kundakçılar*), bunu sonradan başkasından duydum. W. bana bir daha düşüncelerini söylemedi. O arada ikimiz de birer yetişkin olmuştuk. Benim politikaya eğilim göstermem sanırım ona daha da ağır gelmişti. Bu konudan hemen hemen hiç söz etmezdik. Benim gitgide daha da yakından kavradığım toplumsal çatışmaları W., daha geniş bağlamda görüyordu; gerçi dinliyordu beni, ama konuşmayı, benim konumuza hâkim olmadığım felsefi boyutlara kaydırıyordu. Şunu hatırlıyorum: Birinci Dünya Savaşı sırasında, bizde de kentler karartıldığında, bu sıkıcı düzene uyularak ailesinin kentin kenarındaki villasının da karartılmasını gülünç ve gereksiz bulmuştu; çünkü bir tek villada yanan ışıklar yabancı pilotlara karartılmış kentin nerede olduğu hakkında bir fikir vermezdi. W., Hitler'e de karşıydı, ama her sesin eşit değerde olduğu demokrasiye de kuşkuyla bakıyordu. Elbette ki içinde bulunduğu ortam W.'yi şımartmıştı, tam da bunun acısını çekiyordu. Eskiden okul arkadaşı olan ve sınıfta vasat bir öğrenci sayılan benim, mütevazı olsa da, harçlığımı kazanmam onu etkiliyordu. Biliyorum, bu onun kafasında taşıdığı bir meseleydi. Kendisinin de geçimini sağlayacak parayı kazanamayacağını düşünmesi elbette anlamsızdı, bu düşünce onu sürekli tedirgin ediyordu. Başka insanların, geçimlerini sağlamak için yeterli buldukları işler W. için de yeterli olabilseydi, o zaman kolaylıkla kendisini geçindirecek parayı kazanabilirdi. Bunu kendisi de biliyordu. Genellikle arkadaşıma söyleyecek bir söz bulamıyordum. Bazen onu eleştiriyordum, o zaman da W. beni dinliyor, ama onun kendi kendisini eleştirmesiyle kıyaslanınca benim eleştirim hafif kalıyordu. Kibirden eser yoktu onda. Tam tersine. Kendisini hayatta başarısız buluyordu. Ve beni ne kadar esirgediğini anlıyordum; hemen hemen hiç kimsenin üstesinden

gelemeyeceği beklentileri bana değil, yalnızca kendine yöneltiyordu. Elbette insanlar hakkında bir hükmü var W.'nin, hatta başkalarının dile getirdiğinden daha sert bir hüküm bu, esaslı, dolayısıyla karmaşık; ama ne başkalarının yanında ne de benimle yalnızken bunu açıklamaz. Kimseyi mahvetmek istemez. İnsanlara yönelik hükmünü sır olarak saklar; bunu yaparken zaman zaman zorlandığı hissedilir. Benim büyüklük budalalığım herhalde onu sıklıkla çok rahatsız etmiştir. O zaman gayri ihtiyari kaşlarını çatar, susardı. Aslında onun verdiği hükmü ancak tahmin edebilirdim, o da insanın ancak o anda kaldırabileceği kadarını tahmin ettiğine inanırdı. Onun verdiği hüküm başka insanlarınkinden daha esaslı ve daha geçerli olduğundan onun beni takdir etmesini çok isterdim, bu yüzden de W. ansızın beni övdüğünde –örneğin dağdaki bir kulübenin sobasını tutuşturmayı becerdiğimde ya da bisikletimi tamir ettiğimde, sonra Fiat arabamı kullandığımda ya da ıstakozlu paella hazırladığımda filan– çok hassaslaşırdım. Övgüsünde tamamıyla dürüsttü; çünkü içinden gelmezse övemezdi o. W. benim nikâh şahidim olmuştu, ben de onun. Sonraki yıllarda da, yine yürüyüş yaptığımızda, W.'nin kitaplarım hakkındaki düşüncesini söylemesine gerek kalmaksızın üzerinde günlerce konuşacağımız yeterince konu çıkıyordu; W.'nin başından epeyce şey geçiyordu, dıştan bakıldığında serüven sayılmayacak şeyler, onları öyle bir biçimde yaşıyordu ki, başkalarında sıradan aksilikler olarak kalan olaylar onun durumunda dikkate değer bir önem kazanıyordu, bir su borusunun patlaması da olabilirdi bu, bir açık artırmaya geç katılması da ya da kızlarının koruyucu annelerinin davranışı da. İnsanı yorabiliyordu bu, ama W.'ye neden hayran olduğumu tekrar tekrar anlıyordum; çok kapsamlı şeyler anlatıyordu, öyle ki sonradan insan kendisinin neredeyse hiçbir şey yaşamadığı izlenimini ediniyordu. W.'nin, yaşlı babasının hayattaki son haftalarını nasıl anlattığını hiç unutamayacağım. Artık hiç uğramadığım villa, onun hikâyesinde perili eve dönüşüyordu, W.'nin hâlâ orada oturmasıysa bir cehennem azabıydı. Durup dinlenmeden yürürken, W. konuşuyor, ben de ona yandan bakıyordum; dağlarda Lenz. Kendisini onunla kıyaslamıyordu, Strindberg'le, Hölderlin'le, Van Gogh'la, Kleist'la da, ama kendini onlara benden daha yakın hissediyordu, trajik bir hayat. Bugün bile telefon numarası aklımda, oysa o numarayı son çevirmemden bu yana en azından on beş yıl geçti.

Ayrıca, onun her doğum gününde bugün W.'nin doğum günü diye düşünmediğim hiç olmadı, ya da hemen hemen hiç olmadı. Ellinci doğum gününde ona Roma'dan bir telgraf çektim. Ne zaman onu umursamamaya başladığımı kesin olarak bilemiyorum. Aradan geçen zamanda maddi durumumun iyileştiğini herhalde öğrenmişti. Ne düşünmüştü acaba? Bazen ortak bir arkadaşımızdan, örneğin bir ressamdan, elindeki büyük sanat koleksiyonunun onun bütün zamanını aldığını duyuyordum. Bu dediğim ressam da hiç görmemişti o koleksiyonu; eşsiz bir şey olmalıydı. Sonradan aklıma, onun birlikte olduğu kadınları da hiç görmediğim geldi, tek istisna W.'nin evlendiği ve boşandıktan sonra da sık sık sözünü ettiği burjuva aileden gelen o kızdı. İlk kız arkadaşının bir hemşire olduğunu biliyorum. W. kız arkadaşlarından, adlarını söylemese de büyük bir ciddiyetle söz ederdi: Barcelona'da bir İspanyol. Büyük çatışmalara girişecek cesareti vardı W.'nin. Bir keresinde, annesi bana karısının çektiği acı yüzünden onun ne kadar sıkıntılı olduğunu, bu yüzden işine pek gelmediğini söyleyince sinirlendim, acı çeken kadına da sempati gösterdim. W.'nin düpedüz bencil biri olduğunu söylemek istemiyorum. Yalnızca benden daha sık özveride bulunmakla kalmıyordu, kendini feda ederek daha fazla özveride bulunuyordu. Bir keresinde çok gülünç bir şey oldu; yıllarca görüşmemiştik, sonra bir gün yine Alpler'de dolaşmaya çıktık, eskiden sık sık yaptığımız gibi GROSSER AUBRIG'de, ben doktor yasakladığı için altı aydır ağzıma içki koymuyordum ve her gün bir saat yürüyüş yapıyordum, bu yüzden tırmanırken W. kadar zorlanmıyordum. Beni beklemek zorunda kalmadığı için sevindiğimi gizleyemem. Hatta geride kaldı. Doruğa varmamıza az kalmıştı ama W. ilerlemek istemedi. Bizim aramızdaki ilişkiyi böyle görmek, biliyorum ki fazlasıyla ilkel olurdu. Bu son tırmanışımızda formunda değildi o. Son zamanlarda (benim hastanede yattığım dönemde) ağır şeyler yaşamıştı. Ne de olsa sporcu değildik, ellili yaşlarda iki erkektik. Çalışmalarımdan söz etmeye, önce de dediğim gibi, hiç kalkışmadım; başarılarımı herkesin takdir etmesinden hoşlandığıma dair kuşkusu benim de kuşkum olmuştu; bunun için ona minnettardım. Aslında ancak W.'yi aklımdan çıkarırsam, adeta o sırtı bana dönükken çalışırsam mutlu olabiliyordum yaptığım işlerden. Mavi gözlerini bana diktiğinde yaptığım işler hiç hoşnut etmiyordu beni. En azından sustuğum zaman ele veriyordum yaptıklarımı, ki bu

suskunluk karşılıklıydı. En son karşılaşmalarımız 1959'daydı. O sıralarda sevdiğim kadın felsefe eğitimi görmüştü, Wittgenstein üzerine yazılar yazmıştı, doktorası Heidegger üzerineydi. Onu o gün ilk kez gören W. bunu bilemezdi; adını duymuştu ama şiir yapıtlarını bilmiyordu. Sevgilim de W.'nin karşısında açılmakta zorlanıyordu; W.'nin hiç bilmediği, Heidegger'in TRACTATUS LOGICUS'unu konuşmakta da zorlanıyordu. Konunun amatörüydüm, rahatsız etmemek için sustum. Hayatımı paylaşan bir kadının felsefe bilgisi olmasını belli ki kabul edemiyordu W.; kendini bizim evimizde rahatsız hissediyordu. Şampanyaya rağmen; şampanya sevdiğini biliyordum. Sevgilim de bu adama ne kadar çok şey borçlu olduğumu biliyordu; bu konudan sık sık ve bolca söz etmiştim ona, ama arkadaşımı tam anlamıyla tarif edememiştim. Ve işte orada oturuyordu W., iri yarı, kilo almış. Felsefe konusunda tartışma çıkmadı, W., daha çok koltuğunda arkasına yaslandı; onu hiç böyle görmemiştim: Bir erkek! Biraz sinirlenen kadına herkes gibi kur yapmadı ama; sevgilim konuşmaya çalışırken W. sadece inceledi onu. İlk kadehlerimizi içmiştik, davranışının nedeni içki olamazdı. Hiçbirimiz konuşmayı yönlendirmiyorduk. Belli ki sevgilim, o anda olmasa bile, yazdığı kitaplar sayesinde yazar olduğu iddiasındaydı, bu da W.'yi kışkırttı, yazmaya dair fikirlerini söyledi, soru sorar gibi değil, kendinden emin, oysa duyduğumuza göre son zamanlarda, koleksiyonunun kataloğunu hazırladığı için neredeyse hiçbir şey okuyamıyordu. Onun gözünde Hölderlin mutlaka Hans Carossa'dan daha önemliydi, yine de Hans Carossa'yı yazar sayıyordu. Buna karşılık vermeyen kadın ona koleksiyonunu, neden bize, yo, sevgilime bile göstermek istemediğini sordu. W.'nin eski Çin'den değerli şeyleri ve hem ortaçağ ustalarının hem de yaşayan ressamların eserlerini, onları sadece para ödeyerek değil kendi seçerek aldığı ve yıllardır onlarla uğraşıp özümsediğinden dolayı yok etmeye hakkı olduğunu düşünmesinin şakaya gelir yanı yoktu; W. ise anlaşılmadığını düşünüyordu. Yine de, sonradan öğrendiğime göre, bu kadından nedense hoşlanmış; başka biri bana W.'nin, Frisch nasıl oldu da böyle bir kadın arkadaş buldu diye hayret ettiğini söyledi. O tarihte yükseköğrenimimi mümkün kılan parayı sonradan geri ödemedim; ödeseydim kırılırdı diye düşünüyorum, adeta yücegönüllülüğünü yok ederdim. Geçenlerde W.'yi Zürih'te gördüğümde şaşırdım: Ona teşekkür borçlu olduğumu biliyordum

ama hiçbir duygu yoktu içimde. Kendisini sokakta görüp tanıdığımı da yazmadım ona. W.'nin bizim uzun hikâyemiz hakkında ne düşündüğü artık beni ilgilendirmiyor. En çok da bu şaşırtıyor beni. W. ile arkadaşlığımın benim için aslında tam bir felaket olduğunu düşünüyorum, ama suç W.'de değil. Eğer ben ona o kadar tabi olmasaydım, her şey çok daha olumlu gelişebilirdi, ikimiz için de.

OVERLOOK:

Tabela, burada neyin bulunmadığının sözünü verdi. Alçak bir tepeden bakınca uzaklarda mavi araba görülebiliyor; ne kadının ne de erkeğin arabası o. NATIONAL CAR RENTAL,[29] mavi araba hâlâ güneşli park alanında tek başına duruyor. O gün nerede bulunduğunu kimsenin bilmediği geliyor adamın aklına. Seviniyor buna. Bu patikanın sahile götürdüğüne artık inanmasalar da yürüyorlar: kendilerini kimsenin görmeyeceği bu otların ve çalıların arasında durmak istemiyorlar. Şimdi görünen bir radyo kulesi sahilin ne kadar uzakta olduğunu gösteriyor: US MILITARY AREA,[30] haritanın üzerinde okumuştu bunu; buradan zaten denize ulaşamazlar. Yollarını kaybetmişler. Ama ziyanı yok; bulundukları yerdeler; hedefsiz, birlikte. Orada burada yere oturmamak için yürüyorlar. Bundan daha güzel manzaralar görmüşlerdi, yine de kamerasıyla, MICROFLEX 200 ile fotoğraf çekmeye çalışıyor erkek. Vizörde gördüğü: Çalılarla kaplı ya da çıplak kayalık, gökyüzü, uzakta hantal bir deniz feneri, ZOOM, bundan da bir şey çıkmıyor. Deniz feneri daha da hantallaşıyor. Kamerayı çalıştırmanın anlamı yok. Öğlen oluyor, ne yazık ki deniz kenarında değiller; günlerden cumartesi. Bir ara sol ayağındaki ayakkabısının bağını bağlaması gerekiyor erkeğin; kadın da dolaşarak onu bekliyor. O ikisini gören olsa aralarındaki ilişkiyi hemen anlardı: Baba ve kızı mı yoksa bir çift mi? Öpüşmüyorlar; bir süre, daha geniş bir yola çıktıklarında el ele yürüyorlar, ama o yol onları yanlış yöne götürüyor, o zaman o yoldan ayrılıyorlar. Anlaşılan onun sonunda bir çiftlik var, otlayan bir at görüyorlar. Uzaklarda, otoyoldan bir araba geçiyor: sessizce. Kuş sesleri duyuluyor; cıvıltı değil, cıvıltılı bir alarm. O saatte ne-

29 Ulusal Araç Kiralama. (ç. n.)
30 ABD Askeri Alan. (ç. n.)

rede bulunduklarını (ne New York'ta ne de Berlin'de) hiç kimsenin tahmin edemeyeceğini düşünüyor erkek yine. Ulaşılamaz onlara. İkisinin ortak özelliği bu. Ara sıra konuşuyorlar: LOOK AT THIS,[31] başka bir yerde değil de burada bulunduklarına emin olmak için. Büyük olasılıkla kadını da arayan yok bugün. Hava açısından şanslılar; daha dün yağmur yağıyordu. Bir su birikintisinin üstünden atlarken kadının topladığı saçları çözülüyor; kızıl saçları (kuşburnu kızılı, ama biraz daha açık tonda) serbestçe sırtına dökülüyor. Saçına yeniden düğüm atmak için duruyor kadın, I AM GETTING HUNGRY,[32] diyor, orada öylece durdukları için erkeğin de bir şey söylemesi gerekiyor. DO YOU KNOW DONALD BARTHELME? diye soruyor, HIS WORK?[33] Kadın pek kitap okumuyor. HE IS A GOOD FRIEND OF OURS,[34] diyor erkek, Amerikan edebiyatını iyi bilirmiş gibi görünmemek için. O arada kadın saçlarını toplamış; erkek, bir saat önce park yerini bulurum diye söz verdiği için öne düşüyor. Patika yok. Otların arasında bir coca-cola şişesi görüyor; demek onlardan önce buraya birileri gelmiş. O sırada kadının saçı yine çözülüyor; uğraşmaktan vazgeçip saçını açık bırakıyor. Lynn, erkekten daha ulaşılmaz durumda; gerçi dün, daha erken çıkabilmek için, arkadaşlarıyla birlikte nereye gideceğini ofiste söylemişti; ancak biri kalkıp adadaki bütün otellere telefon etse de kadına ulaşamazdı, adıyla bile kayıtlı değildi, yalnızca erkeğin adı kayıtlıydı ve ikisinin birlikte olacakları kimsenin aklına gelmezdi.

MAX, YOU ARE A LIAR[35]

O gün her şey rast gitmiyor. Gerçi park alanını buluyor (arabayı bir daha bulamamam ancak rüyada olur), mavi Ford da bıraktığı yerde duruyor; hâlâ oradaki tek araba o. Anahtar Lynn'de, o kullanıyor. Bir hamburger ya da bir pizza ona yetecek. Yolun bittiği yerdeki deniz fenerinde restoran henüz açılmamış, sadece tuvaleti kullanabiliyorlar. Erkek terasta bekliyor. Yıldızlı bir bayrak rüzgârda çırpınıyor; para atılınca çalışan bir teleskop var, ama onu çalıştırmıyor. Burası

31 Buna bak. (ç. n.)
32 Karnım acıkıyor. (ç. n.)
33 Donald Barthelme'yi biliyor musun? Ya eserlerini? (ç. n.)
34 Yakın bir dostumuz. (ç. n.)
35 Max, sen bir yalancısın. (ç. n.)

rüzgârlı. Lynn bir süre yanında olmayınca, onu beklerken nasıl göründüğünü merak ediyor; beklerken sabırsızlanmıyor. Durduğu yerden deniz görünüyor ama o Lynn'in sesini hatırlamaya çalışıyor. Lynn ne zaman telefon etse sadece HI! der, çünkü erkek onun sesini tanır. Tenini de bilir: kızıl saçlılara özgü solgun bir tendir; çilleri yoktur. Sırtını denize dönüp duvara yaslanıyor; bu ıssız terastan geçerek gelecek Lynn, o da, Lynn nasıl görünürse görünsün, kendisine doğru gelip yanında durunca şaşırmaya hazırlıklı.

Şimdi öğle vakti; her şey dışarıda: çırpınan yıldızlı bir bayrak, hantal bir deniz feneri, martılar, bir yerlerdeki transistörlü radyodan duyulan müzik, geniş park yerindeki parlayan levha, güneş, rüzgâr –

Lynn 31 yaşına basıyor.

Birkaç hafta önce büyük kızımı ziyarete gittim, büyükbaba olarak. Zamanı gelmiş de geçmişti: torunum konuşmaya başlamış bile. Alman damadımı da ilk kez gördüm. İskoçya'da tanışmışlar ve o tarihte bir kartpostal göndererek (yeşil bir tepe vardı kartta) evleneceklerini bildirmişlerdi. Karşılaşmamız ne kolay oldu ne de zor. Lynn ile aynı yaşta olan kızım biz konuşurken ağartılmamış koyun yünü eğirdi. Daha önce baba kız gezindik; kendi lehçemizle konuştuk. Yıllar önce, büyük bir sıkıntı yaşarken bana mektup yazarak içini dökmüş, ben de ona yanıt yazmıştım. Daha önceki erkek arkadaşıyla birlikte beni ziyaret de etmişti, çocuktan çok hoşlanmıştım... O çocuk, evlenmediğim ilk nişanlımın ilk oğluydu, kızım da benim ilk kızımdı; belki de bu yüzden evlenmediler... İyi olduklarını söylüyor kızım. Şimdilerde birbirimize söyleyecek pek fazla şey bulamamamızın nedenini bilemiyorum. Kızım bir şişe Alman şarabı almış; o ikisi şarap içmiyor, ben de yarım şişeden öteye gitmedim. Onların yanında bir öğleden sonra, bir gece ve bir sabah kaldım. Ancak Hamburg'a giden trendeyken ve kitap okumak istediğimde anladım. Suçumu inkâr edecek değilim; yetişkin kızıma, neden boşandığımı açıklayacak uzun mektuplar yazmak suçumu ortadan kaldırmaz. Kullanılır suçumuz, başkalarının hayatlarındaki pek çok şeyi haklı çıkarır.

MONTAUK

Taşların üzerinde otururlarken – insanlar var orada, tatilciler, dalgaların sahile attığı deniz kabuklarını arıyorlar; ellerinde transistörlü radyolarıyla üç siyahi genç, radyonun sesi önce yükseliyor, sonra alçalıyor, gençler orada oturan çifte bakmadan geçip gidiyorlar.

DIRTY OLD MAN[36]

Kendini öyle bulmuyor aslında.

HOW DO YOU CALL THOSE BIRDS?[37]

Uzaklara baksınlar diye soruyor bunu aslında (sıradan martılar hepsi) ve kendini unutmak için: fazlasıyla kilolu bir adam, ama hareketli, sırtındaki kovboy gömleğini daha genç görünmek için değil pratik olduğu için giymiş, seyrelmiş saçları hep dağınık, denizden gelen rüzgâr buna neden olmasa da; bir beyefendi değil; saçları kırla beyaz arası... Denizde en son ne zaman yüzdüğü geliyor aklına.

SABLES D'OR, Temmuz 1973

Ayrılmaya karar veriyoruz.
Buradaki sahil taşlık; kumsal değil: dalgalar da fazla kırılmıyor sahilde. Coşa coşa vurmuyorlar kıyıya, yuvarlak taşların arasında kıpırdıyor, kıvrılıyor ve geride köpük köpük kabarcıklar bırakıyorlar. Çamurlu bir birikinti. Açık deniz, Atlas Okyanusu değildi aradıkları, koydu, anakara görünür olmasa bile.

WHAT ARE WE GOING TO DO?[38]

Çalışma ihtiyacı.

36 Pis ihtiyar. (ç. n.)
37 Bu kuşların adı ne? (ç. n.)
38 Ne yapacağız? (ç. n.)

YUNUSLAR NE DİYOR?

Bu başlık hoşuma gidiyor, ama o kadarla kaldı. İçindeki adresler yüzünden yanıma aldığım eski bir spiralli defterde buldum onu geçenlerde, başlığın altına şu notu düşmüşüm: Ölçülü bir iyimserliğin romanı – eyleme sıra gelmemiş; başkahraman, yeni insan, ortaya çıkmıyor. Yunuslar en az insanlar kadar zeki, ama kolları ve bacakları yok, bu yüzden dünyayı fethetmemişler, diyor Lynn, kolları yerine yüzgeçleri olduğu için dünyaya zarar vermiyorlar. Örneğin yunuslar asla bir devlet kurmamışlar ve (kabul etmeliyiz ki) pek keyifliler. Lynn yunuslarla konuşuyor, karada hiç çocuk istemiyor –

1972'de Lynn diye birini tanımadım.

Kadının bedenini tanıdığı için hâlâ şaşkın erkek. Bunu hiç beklemiyordu. Eğer ara sıra Lynn de geceyi hatırladığına dair bir işaret vermeseydi erkeğin elleri onun başını tutmaya cesaret edemezdi.

1972'de dünya kafamı meşgul ediyordu.

ALL POWER TO THE PEOPLE[39]

Eskinin duvar yazıları solmuş, daha başka bir değişiklik olmayacakmış izlenimini ediniyor insan. Metrodan gün ışığına çıkınca insanlar yine iki yıl önceki gibi yürüyorlar, her şey aynen devam ediyor: Kırmızıda bekleniyor, yeşilde geçiliyor. Neler olduğunu kimse bilmiyor. Gazeteler de yalnızca her gün olanları biliyormuş gibi yapıyorlar. WATERGATE, keşke hiç olmasaydı. Arkadaşlarım benden daha genç, ama güçsüzlüklerinin farkındalar. Yalnızca kadınlar hâlâ umutlarını kesmemiş değişiklikten. Gerisi gevşeme. Moskova'daki Kızıl Meydan'a dokunulmamış; Berlin'deki Friedrichstrasse İstasyonu'nda her şey eskisi gibi, yalnızca giriş on Mark'a çıkarılmış. Savaşa girmek için yapılan hiçbir hazırlık, büyük güçlerin artık altından kalkamayacağı savaşı önlemek için yapılan ve giderek artan hazırlıklar kadar masraflı olmamıştır. İflas edene

39 Bütün güç halka. (ç. n.)

kadar barış için direnecekleri kuşkusuz. Seyahat etmek mi? Artık bir anlamı yok; her yerde aynı ölçülü iyimserlik. Karmaşa yok. Her şey yerli yerinde, yoksa televizyon bunları gösteremezdi: Uçaktan inen ve el sallayan devlet adamları, çölde tanklar, Papa'nın İsviçreli muhafızları, bir devlet adamı ölüyor, bir başkası istifa ediyor, hükümet devam ediyor. Şeyhlerin ve şirketlerin petrolü, sınırlı süreli bir avuntu sayılıyor, bilim başka kaynaklar arıyor. Hem daha önce yaşanmayan hiçbir şey yaşanmıyor. Çevre kirliliği sorunu insanlığın en son görevi –

8.4. NEW YORK
17.4. TORONTO
18.4. MONTREAL
19.4. BOSTON
22.4. CINCINNATI
23.4. CHICAGO
25.4. WASHINGTON

Rolümü oynuyorum. Ancak uçakta ve düzenleme komitesinin beni yerleştirdiği otelde bir süre yalnız kalıyorum, hiçbir şeye inanmam gerekmiyor, duş alıyorum ya da banyo yapıyorum, sonra pencerenin önünde duruyorum, karşımdaki başka bir şehir. Her seferinde hafif bir sahne korkusu. Okurken, okuduğum her kelimeyi söyler söylemez unutuyorum. Sonra soğuk büfe, aynı sorulara hep aynı yanıtı vermiyorum. Yanıtlarımın hiçbirini ikna edici bulmuyorum. Benimle konuşan bir hanımın düzgün dişlerine bakıyorum, elime bir kadeh tutuşturuyorlar, terliyorum. Benim mesleğim değil bu, diye düşünüyorum, ama işte buradayım –

HOW DO YOU FEEL ABOUT RENOWN?[40]

Lynn bu soruyu sorduğunda –onun küçük mutfağında oluyor bu, yabancı erkek için ilk kez yemek pişirirken– o kelimenin anlamını bilmiyor adam. Küçük sözlüğü elinin altında değil; Lynn kelimenin anlamını farklı yoldan anlatıyor. Adam soruyu anladıktan sonra konserveyi açmaya hazırlanıyor, tabii eğer konserve açacağı varsa,

40 Şöhret hakkında ne hissediyorsun? (ç. n.)

Lynn arıyor; çekmecelerin içi karmakarışık, ama konserve açacağı bulunuyor; ancak Lynn'in sorusu unutuluyor, kalorilerden söz ediyorlar... Ünlü olmak istiyordum: Ulusal takımda kaleci olarak. Sonra başka şeylere ilgi duymakla kalmadım, bir şey yapma konusuna olan ilgim her şeyi bastırdı. Bir akşam Spoleto'da bira içerken (1962) Uwe Johnson dobra dobra Bay Frisch, şöhretiniz ne işinize yarıyor? diye sorunca ne yanıt vereceğimi bilemedim. Büyüklük budalası mıyım diye sınıyor muydu beni? Oyunlarımın sahnelenmesi elbette sevindiriyor beni, kitaplarımın gitgide daha çok okunması da. Bunların sonucunda tanınmış bir yazar olduğum gözümden kaçmıyor. Zürih'teki bir ormanda yanımızdan bir çift geçiyor, konuşmalarını ansızın kestiklerini fark ediyorum; yirmi adım sonra kadın dönüp bakıyor, sonra da erkek. Halka açık saunada durum daha da kötü oluyor; duşun önünde bana, SİZ BAY FRITSCH DEĞİL MİSİNİZ? diye soran çıplak adam anlaşılan okurum değil, ama benim ünlü biri olduğumu biliyor, çünkü nerede ve nasıl kaldığım televizyonda gösterilmiş. Adımı doğru yazabileceğim bir tükenmez kalem ikimizde de yok o anda, çıplağız çünkü. Bazen işime yarıyor: Bir Alman gümrükçü, pasaportumu gördükten sonra bavuluma bakmak istemiyor, yardımcı olmak istiyor; sadece adımı bilmekle kalmıyor, hoşuna giden bir oyunumu da hatırlıyor: YAŞLI KADININ ZİYARETİ. Aynı şey, bu kez bir karışıklık olmadan, örneğin Londra'da başıma geldi: SIR, IT IS A GREAT HONOR FOR ME,[41] diyor genç bir pasaport görevlisi ve kalabalığa rağmen fırsatını bulup üç oyunumun İngilizce adını sıralıyor, en çok hangisinden hoşlandığını söylüyor. Beni sevindirdi bu; o anda işime yaradı. Bir restoranda bir hanıma selam verince ve hanımın mantosunu asabileceğim bir askı ararken elbette birisinin beni gözetlediğini düşünmem; o hanım bana, gel başka bir yere gidelim, burada seni dinliyorlar! der. Uzun bir süre, adım fısıldandığında numara yapmam gerekmez, çünkü yanı başımda biri adımı fısıldasa duymam. Birkaç yıldır okurlarım olduğunu tabii ki biliyorum, onları salonlarda da gördüm; onların benimle aynı otobüse bineceklerini hesaba katmam. Bir peronda beklerken kendimi ünlü biri gibi görmem, özellikle mütevazıymışım gibi davranmak için de kendimi zorlamam gerekmez; aklımda başka şeyler vardır. Ne kadar tanınmış biri olduğumu

41 Efendim, benim için büyük bir onur. (ç. n.)

bir gün kızım sayesinde öğrendim, kendisi sinirleniyor buna; dans ederken adını ve soyadını söylediğinde benim soyadımı söylemiş oluyor ve sohbet mahvoluyor. Bunu değiştiremem. Hem bir anda ünlü olmadım ki. Hangisinin daha iyi olduğunu bilmiyorum: bir sabah uyanıp kendini ünlü olmuş bulmak mı, bunu artık doğal kabul edip ötekinin yapacağı gibi durup durup buna şaşırmamak mı; ya da arada sırada cilve yapmak mı. Tanımadığım biri birden benimle konuşup okurum olduğunu söylerse biraz ürkerim. Ne yapılır bu durumda? Çoğunlukla, bugün artık yazmak istemediğim şeylere hayranlık duyarlar, bu durumda insan kendini hain gibi hisseder; o zaman da acelem varmış gibi yaparım. Elbette birinin, örneğin bir bardaki sarhoşun beni taciz ettiği de olur, ya da en azından bunu denediği; kendime hayran olduğumu varsayar. Bu durumda hemen hesabı ödeyip kalkmam doğru olmaz, ama bu durumda hiçbir şey yapamam, ne konuşmak işe yarar ne başka bir şey. Adamı böyle kızdıran benim düşünce tarzım değil, başarımdır; çoğunlukla da memleketlim çıkar bu kişi. Bazen de özelliklerimin bilindiğini unuturum. Görünce beni tanıyanların çoğu ihtiyatlıdır; biramı içerken rahat bırakırlar beni, kendini ele vermeyen kuru gürültücünün biri derler, sonra da evvelki gün nerede bira içtiğimi başkalarından duyarım.

Abartmayayım, bölgeden bölgeye değişir; işçi sınıfının yaşadığı yerlerde kendimi güvende hissederim, buna pek memnun olmasam da. Benim okurlarım kimlerdir? Berlin'de duvar kâğıdı döşeyen bir usta, 'Siz yazar mısınız?' diye sorduğunda verdiğim evet yanıtının onu sevindirdiğini görüyorum. Neden? Saygı gösterme arzusu; adam o adı bir yerde okumuştur ve birinin bir adı varsa bunun haklı nedeni olduğundan kuşkusu yoktur, Berlin'de bir perdenin açılmasını sağladığım için o ada saygı gösterir, ve işini özellikle iyi yapar. İnsan şımarıyor. Bir kasanın önünde kuyrukta beklemek herkes gibi benim de canımı sıkar; ben de herkes gibi sabrederim; ama gözetim altında. Buna da alışıyor insan. Bir başka sonuç: biriyle ilk kez konuşmaya başlarsanız, insanlar yalnızca kendilerinden ve planlarından söz etmezler, benim oyunlarımdan da söz ederler, ya da aslında bunu, özellikle de bunu beklemediğimi görürlerse o zaman dinlemekle yetinirler; kesilmesi her zaman mümkün olmayan, ayrıca monologa götürme tehlikesi taşıyan bir yalıtılmışlık içinde otururum; insanlarla bir araya gelmek sıkıcı

olabilir. Ara sıra ortaya çıkan, entelektüel biri olduğu ilk bakışta anlaşılan bir tip: iki saat boyunca birbirimizle tanıştırılmamışız gibi davranıyor, soğuk büfenin önünde de tek kelime etmiyor; daha sonra, ben başkalarıyla konuşurken bu kişi belki de uzaktan, görüş belirtmek zorunda kalmayacağı bir mesafeden bizi dinlemiştir; bu arada onun adını gerçekten de unuttum, böylece aramızdaki temas benim özür dilememle başlıyor; ötekiler sohbete katıldığı sürece o kişi daha fazla yaklaşmıyor yanıma; akşam da bir türlü kurtulamıyorum ondan, bir köşede duruyoruz, orada bana ısrarla şöhretin (öyle diyor) kendisini hiç etkilemediğini gösteriyor. Zeki biri. Kendisinin ne iş yaptığını uzunca bir süre söylemek istemiyor. Sonunda özür diliyor. Ne için? Aynı fikirde olmak zorunda değiliz. Yazdığı yazıyı kendisinden istediğimde, yakında yayımlanacak olan bu yazıyı aşılmış bulduğunu söylüyor, benim hakkımda yazdığı bu yazıyı okumasam daha iyi olurmuş, öyle diyor. Anlaşılan yazının beni inciteceğini düşünüyor. Neden beni ikna etmesin ki yazdıkları ? İnsan uzun süredir şöhret sahibi olunca ara sıra kibir göstermemek zor olmuyor. İşin iyi tarafı bu. Başka bir şey: Kendilerini bir efsanenin koruduğu kişilerden değilim. Bazen el sıkışırken hissediyorum: Yaptıkları dedikodular, ben bunları hiç bilmesem de, kendilerine tanıştırıldığım insanları ürkekleştiriyor. Daha önce ne konuşulduğunu genellikle pek araştırmam, eğer kulağıma gelirse de kendim hakkında değil de daha çok başkaları hakkında bir şeyler öğrenirim. Kıskançlık? İlk başarı değil, ikincisi de değil ama sürekli başarı, başarıya tapanları kızdıran bir şeydir; onlar, insanların hayatta onları başarılarıyla kızdırmaktan başka ihtiyaçları ve amaçları olmadığını sanırlar (tabii başarıyla neyi kastediyorlarsa); zamanla öfkeleri öyle artar ki başarısızlığım bile rahatlatmaz onları. Hayranlar da vardır. Bunların arasında Berlinli bir adam da var; kendisini tanıtsın diye onu zorlayan karısı sayesinde öğreniyorum bunu. Sokakta bir kız öğrencinin yüzü; öğrenim malzemesi olduğumu görüyorum, o da bana, sanki onun apaçık belli ettiği hayranlığını göremezmişim gibi bakıyor. Yağcılar da çıkıyor; bunlardan bazılarının bir amacı bile yoktur. Bir de ileri gelenler var, onların uzun masalarında keyif almama önem verirler – karıları da. Başka bir şey: 1968'de Kızıl Meydan'daki protestolara katılan ve geçen gün bir toplantıda tesadüfen tanıştığım Sovyet vatandaşı gençten bir adam, Sibirya'daki bir çalışma kampından

selam getirmiş, orada bulunanların, hiç görmeyeceğim insanların teşekkürünü getirmiş; bu beklenmedik selam bir uyarı gibi çarpıyor beni, pes etmemem için bir talep. Şöhret mi? Başarının aksine şöhret kimseyi kıskandırmıyor. Yağcılığa yol açmıyor; söz konusu kişi çekindiği için buna göz yumsa bile şöhret, yağcılığa göz yummaz. Beckett'le buluşmalarımızı düşünüyorum; onunla konuşmak ya da satranç oynarken susmak çok kolay, işi kendisinin hem uzağında gibi hem de işiyle özdeşleşmiş görünüyor. Karşımızdakinin kendini pohpohlanmış hissetmesi de söz konusu değil, karşımızdaki bir yıldız değil, ya da birtakım alçakgönüllü tavırlarla dikkatleri üzerine çekmemeye çalışırken bir yıldız olduğunu hissettiği için kendini ele veren biri değil. Bu dediğim, ufak çaplı şöhretler için de geçerli. İnsanın, nerede kalmış övgü, anlayış bile beklemeyeceği düşünülür, bunu bekleyen olursa hata ettiği çok geçmeden ortaya çıkar. Bunun dışında, örneğin mutsuzsa, insan olarak da hayal kırıklığı yaratır. Çalışmalarının bir kısmını ya da tamamını iptal ettiği duyulursa bu onun meselesidir; kendisi hakkındaki değerlendirmesi başkalarını bağlamaz; doğumunda kendisine verilen ve hayatı boyunca imza niyetine kullandığı adı, herkes üzerindeki etkisinin işaretidir, kendi kişiliğinden ayrılmıştır. Bunu öğrenmesi gerekir; öğrenmezse kendine sürekli zarar verir. Şöhret, eleştirileri engellemez, yalnızca eleştirinin kişiselleştirilmemesi beklenir, haklı bir bekleyiştir bu, çünkü eleştirilen bir insanın kendisinin ve yaptığı işin değil, şöhretinin hedef alındığı düşünülebilir. Toplumun ünlülere ihtiyacı vardır; bu role kimi seçecektir? Dolayısıyla eleştiri, toplumun eleştirisine dönüşür.

LYNN:

Duymadığı zaman, onun sesi, görmediği zamanki yüzünden daha canlı. Sesli harfleri Amerikalılar gibi uzatmakla kalmıyor tizleştiriyor da. Erkeğin adını söylediği zaman sesi berrak, sondaki kısa x harfi ksilofonda çalınır gibi çıkıyor. Kelimeleri çiğnemeden söylüyor. Duygusallık yok. Adamakıllı gergin tellerden çıkan notalar gibi, sonra bir yankılanma, kelimeleri dolgunlaştırıyor. Öyle anlar oluyor ki onun sesi yetiyor erkeğe.

Uçakta tutulan notlar:

Bir kez olsun birinci mevkide uçmaya değiyor: Yanımda gençten bir yolcu, şampanya içerken anlaşıldığı üzere bomba işinde. / Dürüst kişi, kendisine dürüst olduğu söylendiğinde biraz utanan kişidir. / Harvard'da, Ingeborg Bachmann üzerine, onun yazdıkları ve kişiliği üzerine çalışan Germanistik uzmanı bir Amerikalı kadın; yardımlarıma çok minnettar kalıyor: Roma'daki adresleri veriyorum ona. / Cincinnati'de, bir yazar eski çalışmalarıyla yüzleştirilirse ne olur sorusu. Buna nasıl bir yanıt verdiğimi hatırlamıyorum – karısının yanında şunu söyleyen ressamdan söz edebilirdim: AH O ESKİ ŞEY, O BERBAT ŞEY! sonra, söz bir sergiye, bir retrospektif sergisine gelince, kadın, kocası bulmak için kafa yorup durmasın diye, BIRAK ŞU ESKİ-PÜSKÜ ŞEYİ! diyor, ama adamın kullandığı sözcükleri kendisinin kullanmaya hakkı olmadığının –çünkü o eski şeyleri yapan kendisi değil– farkına varmıyor. / Amerikalılara I AM A SOCIALIST[42] derseniz onların gözünde saygınlığınızı yitirmezsiniz, tam tersine, sizin, bunu söyleyebileceğinizi, çünkü bir yıldız olduğunuzu düşünürler. / Uçaktan bakınca: Bu kadar çok yerleşim yeri ve şehri bulunan bu koca dünyanın bir yerinde aranıp özlenmeniz inanılır gibi değil. Bu, neredeyse coşku uyandırıyor. Ama aynı duygu, şu ya da bu şehirde bulunduğunuzda sizi kederlere boğabiliyor. / Birinin incindiğini söylemek o kişinin alçağın teki olduğunu söylemenizden daha kötüdür. Bu ikinci sözü aşağılamak amacıyla söylemeyiz oysa. / Suçluluk duyuyorum, suç sözcüğünden neyi anladığımı bilmeden. / İki kez, Montreal'de ve Chicago'da herkesin içinde soruldu: Kadınlardan nefret ettiğiniz doğru mu, Bay Frisch? / Yaşla cehalet arasındaki oran: Nasıl bir matematik eğrisi çıkar ortaya? Bilginiz artsa da yaşınız ilerledikçe eğri de dikleşir: Cehalet sonsuza uzar. / Buluştuklarında, beraberken ne yapacaklarını bilemedikleri için üçüncü bir köpek hakkında konuşan iki köpek gördünüz mü hiç? / Balıkçının masalı gibi, ağını denizden çeker, ağı karaya çıkarana kadar var gücüyle çeker, ama ağın içinde kendisi vardır, sadece kendisi. Açlıktan ölür. / Kadının hakikate karşı temel tavrı. / Bellek için duyulan korku: Sanki camın üzerine tebeşirle yazmaya çalışıyorsunuz da camın üzerinde

42 Ben sosyalistim. (ç. n.)

sadece yer yer izler kalıyor, yazılanlar okunamıyor. Bunu nerede ve kime söylediğimi tam olarak hatırlıyorum. Uzun bir iskelenin ucuna yürümüştük. O konuşurken her şeyi anlıyordum. İskelenin ucunda durmuştuk. Eğer yürümeye devam etseydi, iskeleyi aşıp boz bulanık suların üstünde yürüseydi ben de peşinden giderdim ve ancak o zaman suda boğulurdum; onun bunu nasıl açıkladığını artık bilmiyorum. / 35 yaşında (ilk kez) iktidarsızım –

ARENA STAGE

Washington'da sabah boş sahneyi görünce aşırı bir coşkuya kapılıyorum. Geçen yıl burada eline balta alan kontun melodramını oynadılar; erkek ve kadın oyuncular rollerindeki adlarıyla kendilerini tanıtıyorlar: COCO, ELSA, MARIO ya da I AM THE WIDOW, I AM THE MURDERER.[43] Neler yapabileceklerini akşam görüyorum: LEONCE AND LENA'yı oynuyorlar. Hayran kalıyorum, sonradan soyunma odalarında söylediklerim içimden geliyor, böylece bana verilen öpücükleri de hak ediyorum. Bir oyun yazacağıma, Washington'a geleceğime ve oyunu onlarla birlikte burada sahneleyeceğime dair söz istiyorlar benden. Söz veriyorum. Nasıl bir oyun? Yeni bir oyun diyorum: başka türlü bir oyun, neşeli, utanmaz, mutlaka güldürmesi gerekmez ama ders vermemeli. Oyun olmaktan öte bir amacı bulunmamalı. Bu sözü kendime değil, az önce ROSETTA rolünü oynamış olan kadın oyuncuya veriyorum; verdiğim söze inanabilmem için biri olmalı yanımda, bir beden. Oyun yazma ihtiyacım böyle doğdu aslında: rol yapabilecek bedenler görüyorum ve onların beni oynamalarını istiyorum, sözlerimin bir bedene bürünmesini, birçok bedene, erkek ve kadın bedenlerine.

LYNN

Kadının gözlerini bir kez görebilmek için gözlüğünü birden çekip almış. Erkeğin İngilizcesiyle alay etmişti kadın. Gözlüğü, kadının şakaklarına dokunmadan çıkarmış, bir gözlükçünün müşterisine davrandığı gibi özenle. Kadın, küçük mutfağında duruyor, iki elinde de tabaklar, o anda kendini savunacak durumda değil. Gözlerinin

43 Ben dul kadınım, ben katilim. (ç. n.)

rengi: suyun altındaki açık renkli arduvaz gibi. Gözlüğün kadına yakışmadığını düşünüyor, kadın da ona haksızlık yaptığını söylüyor. BECAUSE I NEED GLASSES,[44] diyor. O da gözlüğü geri veriyor. WHY DON'T YOU HAVE A SEAT,[45] diyor kadın. Şirin bir daire burası. BUT VERY SMALL,[46] diyor kadın. Yine de elleri pantolonunun ceplerinde bir aşağı bir yukarı yürüyor erkek: LIKE A PRISONER, diyor kadın, OR LIKE AN ANIMAL.[47] Hem erkek geçen gün o iş yemeğini ısmarladığı hem de onun üç haftadır lokantalarda yemek yediğini tahmin ettiği için onu evine davet etmiş. Nazik bir fikir; erkek bunu takdir ediyor ve bir konuk gibi oturuyor. Lynn'in aşçılığı yavaş ve titiz, çalışırken konuşamıyor. Buna karşılık erkeğin yardım edeceği şeyler var: Domatesleri dilimleyebilir. Küçük yazı masasını kirletmeden bunu beceriyor; bir yandan konuşabiliyor da ama aklına pek bir şey gelmiyor: Kanada'da göllerin hâlâ donmuş olduğunu söylüyor, beyaz kâğıt parçacıkları gibi ülkeye dağılmış pek çok göl var, hani daktilodan çıkarılan bir kâğıdı koparark alıp parçalayarak etrafa atarsa olur ya, öyle. İki domates dilim dilim kesilmiş şimdi. Günlerden Pazar, akşamın erken bir saati, dışarısı hâlâ aydınlık, tava ocakta cızırdarken erkek tekrar ayağa kalkıyor. Kadının kitaplarını gözden geçiriyor. Can sıkıcı biri olduğunun farkında. Son günlerde edebiyatla ilgili yeterince gevezelik etmiş. Sen de yemek pişirir misin, diye soruyor Lynn. Lynn'in pek fazla kitabı olmadığını görünce içi rahatlıyor. İnsanın bildiklerini sergilediği ve ortaya birtakım hükümler sürdüğü edebiyat sohbetlerine ihtiyaç duymuyor erkek; başka şeylere de duymuyor. Lynn bir şişe şarap almış, bunu erkek konuğu açabilir, SAUTERNES. Ne de olsa yapılacak bir iş bu; erkek seviniyor. Acıktın mı, diye soruyor Lynn. Buzdolabından krema çıkarmak için eğilmek zorunda kaldığında, o âna kadar açık bıraktığı uzun saçları Lynn'i rahatsız ediyor; yemek hazırlığına devam etmeden önce bir kez daha tepesinde topluyor saçlarını, ama önce ellerini yıkayıp kurulaması gerek. Biraz sinirli, oysa erkek ona bakmıyor. Henüz pipo içme zamanı gelmemiş. Bu yüzden tekrar kanepeye oturuyor. Yaşının farkında, sonunda bunu kabul etmeye kararlı. Artık gerçekten bir şeyler konuşmalılar. Lynn

44 Çünkü gözlüğe ihtiyacım var. (ç. n.)
45 Bir yere otursana. (ç. n.)
46 Ama çok küçük. (ç. n.)
47 Tutuklu gibi, ya da hayvan gibi. (ç. n.)

neden hiç konuşmuyor? Piposunu doldururken yemekten sonra fazla kalmamaya ve Lynn'i kesinlikle öpmemeye karar veriyor. Piposunu olabildiğinde sakince, olabildiğince uğraşarak dolduruyor. Bu ellerin Lynn'in beline sarılmaya hakkı yok. Lynn şimdi başka bir tavayla uğraşıyor. Dairesi, erkeğin ilk başta sandığından daha küçük, kapılardan biri banyoya açılıyor, diğer kapılar dolap kapakları, yani burası tek odalı. İki pencere de demirli, ama yine de televizyonu çalınmış. Anlaşılan bu demirler pek güvenli değil; nerelerinin bükülmüş olduğu görülebiliyor. WHAT CAN YOU DO,[48] diyor Lynn. Elbette korkuyor bu evde. Konuğundan şarap servisi yapmasını istiyor. İki pencerenin önünde: Demir yangın merdiveni, sanki tam hırsızlar için yapılmış. Manzara: En fazla beş metre uzaktaki bir duvar, pencere bulunmayan bir duvar; duvarın üst tarafında bir parça gökyüzü. Kirasının ne kadar olduğunu sorabilir mi? Lynn'in pişirdikleri, kızarttıkları lezzetli, kendisi de artık gergin değil. Kadehlerini tokuşturmuyorlar, Lynn sadece, HI! diyor. İştahı yerinde, pikabı çalıştırmak için yeniden yerinden kalkıyor: VIVALDI. Aylık geliri 1080 dolar, vergilerden sonra kalan 750 dolar. Yılda iki hafta tatil. Burada genel uygulama bu. Lynn'in çalıştığı şirket, pırıl pırıl bir gökdelenin sahibi olan şirket, kendisinden memnun kalmazsa bir hafta önceden haber vererek onu işten çıkarabilir. Burada âdet böyle.

MONEY[49]

Babalık edip maddi durumunu sormaya (çünkü özürlü çocuklar okulunun parasını devlet karşılamıyor, çünkü okul verdiği eğitimi herhangi bir devlet kuruluşunun keyfine bırakmak istemiyor) ancak baş başa kalınca cesaret edebildim; konuşurken, ağartılmamış koyun yününü işleyen kızım belki de soruyu yanlış anlamıştı. Ailesini terk eden bir babanın çocuklarına manevi açıdan borçlu kaldığı şey parayla telafi edilemez. Onun yanıtı: Şimdilik idare ediyorum. Yüzünde alaycı bir ifade var.

48 Ne yapabilirsin. (ç. n.)
49 Para. (ç. n.)

diyor Lynn, erkek onu yine de öptükten sonra. Kanepenin üzerine oturabilmek için ayakkabılarını çıkarmış Lynn ve ayaklarında bu platformlu mantar ayakkabılar olmadan elbette daha ufak, çok değil ama biraz daha ufak. Bunu görmek şaşırtmış erkeği. Lynn de onu öpmüş, ama sonra o yabancı elleri kalçalarından çekmiş, aceleyle değil, ama yumuşak bir kararlılıkla; yanıtı utandırıcı değil, çünkü konuşurken erkeğin adını da söylemiş, üzmüyor, ama net. Sonra gidip bir fotoğraf albümü getiriyor. Erkek fotoğraftan hoşlanmıyor. Ama bir konuk gibi davranmalı. Florida'da bir üniversiteli kızın düğün fotoğrafları: Lynn beyazlar içinde, şimdiki kadar zayıf değil, kolunda kocaman bir buket çiçek, palmiyeler altında bir düğün daveti. I GOT MARRIED AS A VIRGIN, diyor Lynn, THAT SHOULD NOT BE ALLOWED.[51] Erkeğe göstermek için fotoğrafları teker teker koparıyor albümden.

ANILAR

İlk evlendiğimde... Bunu İngilizce söylemeye çabalıyor erkek: SHE TOO WAS A VIRGIN,[52] ama hikâyenin bir parçası değil bu, SHE WAS AN ARCHITECT TOO.[53] Bu hikâyenin çok ilginç olduğunu düşünüyor erkek ve küçük sözlüğe başvurmasına gerek kalmadan kelime dağarcığının yetmesini umuyor, tabii eğer Lynn araya girip fazla soru sormazsa. I GOT MARRIED TWICE,[54] diyor erkek, LEGALLY,[55] diye ekliyor, lafı uzatmamak, hikâyeden ayrılmamak için; fazla uzatılmaması gereken sahici hikâyelerden biri bu. Ara sıra, YOU KNOW WHAT I MEAN,[56] diyor. Üç odalı bir daireye taşınıyoruz, zemin katta, önünde küçücük bir bahçe de var ve mutluyuz, diyor, TO HAVE GOT THIS PLACE.[57] Bu apartmanda başka kimlerin oturduğuyla ilgilenmiyorum. Yine de birinci katta

50 Anlamsız, yararsız. (ç. n.)
51 Ben evlenirken bakireydim, buna izin verilmemeli. (ç. n.)
52 Karım da bakireydi. (ç. n.)
53 O da mimardı. (ç. n.)
54 İki kez evlendim. (ç. n.)
55 Yasal olarak. (ç. n.)
56 Ne demek istediğimi biliyorsun. (ç. n.)
57 Bu evi bulabildiğimiz için. (ç. n.)

Bayan Haller adında genç bir kadının oturduğunu öğreniyorum, bütün bedeni felçliymiş, bu yüzden merdivenlerde ona rastlamıyormuşuz. I WAS THIRTY ONE, diyor erkek, EXACTLY YOUR AGE.[58] Aristokrat tarzdaki düğünün ertesi sabah evin kapısının önünde çiçekler vardı. Birinci katta oturan Bayan Haller'den. Teşekkür etmek için üst kata çıkmıyorum. Ama merdiven boşluğunda ara sıra yaşlıca bir hanıma rastlıyorum, felçli kadının bakıcısı; adı Eichelberg ya da Eichelberger, posta kutularının önünde selamlaşıyoruz, her seferinde belli belirsiz gülümsüyor kadın. Felçli kadın epeyce radyo dinliyor, yalnızca müzik değil, radyo oyunları ve konuşmalar da. Onun sesini hiç duymuyoruz. İkimizin evine de gelen bir temizlikçi kadından, onun yıllardır yataktan çıkamadığını öğreniyoruz, asla da çıkamayacakmış. INCURABLE,[59] uygun sözcük bu, INCURABLE. Sık sık yaptığım gibi üst kata çıkıp Bayan Eichelberg'den bir şey rica etmem gerektiğinde, tuz ya da konserve açacağı ya da bizim yeni evimizde eksik olan herhangi bir şey, merdiven boşluğunda bekliyorum; küçük holü ve açık duran bir kapıdan da felçli kadının yattığı odanın içini görüyorum. Kendisini görmüyorum, yalnızca dolabını, bir de halının köşesini. Yatağının nerede durduğunu anlıyorum böylece. Sesimi duyuyor. Sonra aklımdan çıkıyor o kadın. Bir keresinde sıkıntılı bir durum oluyor. Elektrik sigortası istemem gerekiyor; Bayan Eichelberger'in, eksik olmayan nadir gülümsemesi gibi mutlaka yedekte bulundurduğuna emin olduğumuz elektrik sigortaları olmasaydı evliliğimizin ilk zamanlarını sık sık karanlıkta geçirmek zorunda kalırdık. İçeriye davet ediyor beni. Anlıyorum: bir yıldır sesimi duyan Bayan Haller apartman arkadaşını görmek istiyor. Yalana başvuruyorum hemen, konuğumuz olduğunu söylüyorum. Aslında beş-altı adım yeterliydi. Başka sefere seve seve! diyorum ve sigortalara teşekkür ediyorum. Ertesi gün gidip yedek sigortalar alıyorum; bir kez daha yukarı çıkmak istemiyorum. Bayan Haller'i neden görmek istemediğimi bilmiyorum. Eğer alışveriş yaparken bir şey unutmuşsa kendisinin yukarı çıkıp istemesini rica ediyorum eşimden. Bir yıl boyunca da bir daha üst kata çıkmıyorum. O sırada ilk çocuğumuz dünyaya geliyor, başka bir ev aramakta kararlıyım, daha büyük bir

58 Otuz birindeydim, tam senin yaşında. (ç. n.)

59 Şifa bulmaz, tedavisi olanaksız. (ç. n.)

ev ama buna yetecek paramız yok, böylece aynı yerde kalıyoruz. Aradan bir yıl daha geçiyor, sonunda Therese Haller'in kim olduğunu öğreniyorum. Ara sıra Ursula'mıza göz kulak olan bu Bayan Eichelberg'le eşimin arkadaş olmalarından ve eşimin üst kata davet edilmesinden kaçınamıyoruz, zaten doğal bir şey bu; eşim daveti reddetmedi, felçli kadınla tanıştı, kadın ellerini bile kımıldatamıyormuş, yalnızca başını. Doğum sonrası felç. Bunu eşim, ben ve mama iskemlesindeki küçüğümüz sofradayken öğreniyorum,; kızımızın salyaları akarken, sakat kadının beni tanıdığını öğreniyorum. İlkokul arkadaşıymışız. Therese Haller-Mock, yıllardır bu adı her gün posta kutusunun üzerinde gördüm, ama kızlık adı çağrışmadı bende: Thesy. Yalnızca okul arkadaşı olmakla kalmadık, MY FIRST LOVE,[60] diyor erkek, BUT SHE COULD NOT KNOW THIS.[61] Sarı saçları örgülü, gürbüz bir kızdı, onunla alay eder, örgülerini çekmeye çalışırdık. Onunla hiç yalnız kalmadım. En iyi arkadaşım olan bir işçi çocuğu da âşıktı Thesy'ye. Bir iplikhanede çalışan annesinin tavasında kendimize kurşundan nikâh yüzükleri dökerdik. Thesy'nin bütün bunlardan haberi yoktu. Akşamlara kadar bu döküm işiyle uğraşırdık, tavadayken gümüş gibi parlayan kurşun soğuyunca bütün parlaklığını yitirirdi, parmaklarımıza takacak duruma gelince de her seferinde donuklaşmış, grileşmiş olurdu. Bize de Thesy'yi okulun bahçesinde yakalayıp örgülerini çekmekten başka yapacak bir şey kalmazdı. Bir keresinde, bir okul gezisinde beni dudaklarımdan öpmüştü, on dört yaşındaydı o zaman, arkadaşımı da öpmüştü... Birkaç gün içinde felçli kadını ziyaret edeceğime söz veriyorum; gerçekten istiyorum bunu. Bahçede oturursak bizi duyabiliyor, penceresi genellikle açık. Çok acı çekiyormuş. Benim mesleğimde başarıya ulaştığımı gazetede okuyunca bana iyi dileklerini yollamış. Hâlâ, üst kata, Bayan Haller'in yanına gitmedim. WHY NOT?[62] Yanıt, I JUST DON'T KNOW[63] oluyor. O arada, akşamları da evde çalışabilmek için tavanarasında bir oda kiraladım. Dolayısıyla her akşam onun kapısının önünden geçiyorum. IT'S A SHAME, I KNOW,[64] diyor erkek. Bir akşam, inşaat

60 İlk aşkım. (ç. n.)
61 Ama o bunu bilemezdi. (ç. n.)
62 Neden gitmedin? (ç. n.)
63 Bilmiyorum işte. (ç. n.)
64 Çok ayıp, biliyorum. (ç. n.)

alanından eve döndüğümde kapımızı ardına kadar açık buluyorum, evde kimse yok, bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyor; eşim bahçede olamaz, boş yere sesleniyorum ona. Üst kattadır belki. Mutfakta, ocağın üzerinde boş bir tava duruyor, kızgın bir tava. Yukarı çıktığımda kapıyı açan Bayan Eichelberger karımın kendine geldiğini söyleyip beni yatıştırıyor. Neler olduğunu anlamıyorum, yıllardır girmekten kaçındığım evin içine adımımı attığımda her şeye hazırlıklıyım ama o anda Bayan Haller'i görmeye değil. Karıma, ocağın başındayken yıldırım çarpmış. Karım bir koltuğa uzanmış, epeyce sarsılmış, yüzünün rengi atmış, ama kendinde. O sırada ikinci çocuğumuza gebe. Bayan Eichelberg oturmamı istiyor. Oturmuyorum. Karımla, yatağında yatmakta olan felçli kadının arasında, ayakta duruyorum. Küçük kızımız da orada; aile olarak oradayız. Dışarıda hâlâ şimşekler çakıyor. Ayrıntılı raporu da dinledikten sonra yine oturmamı söylediklerinde Bayan Haller'e selam verme zamanının geldiğini düşünüyorum: Thesy! diyorum sanki odaya o anda girmişim gibi. Yatağı, yıllarca sandığım konumda değil, kafamdakiyle dik açı oluşturacak bir konumda: Kafam karışıyor ve yıllardır bildiğim şey aklımdan çıkıyor: Ona selam verirken elimi uzatıyorum, ama elbette ki tutamıyor. Gülümsüyor. Kolları yatağın üzerinde, iki yanında, kukla kolları gibi. Birbirimize 'sen' diye hitap etmiyoruz. Konuşurken başını çevirmesine gerek duymayacağı bir yere oturuyorum. Bayan Haller hiç değişmemiş buluyor beni. Yüzü çocuksu, ağır ağır konuşuyor, her şimşek çakışında hâlâ korkan karımı da dikkate alıp yakışık aldığı kadar neşeli de görünüyor. Bayan Eichelberger çay pişirmiş. Bizim evdeki ocağın elektrikli levhasını kapatıyorum. Felçli kadın boynuna kolye, koluna bilezik takıp saçlarını güzelce taramış, bizim ziyaretimizi beklemiş gibi. Neden yukarıya hiç gelmediğimi sormuyor bana. Ursula'mız onun yatağının üzerinde oturuyor. Birer fincan çay içtikten sonra eşimi aşağıya indirmenin vakti geldiğini düşünüyorum, oysa karım korkusunu biraz unutturan bu sohbetten hoşnut, bense, daha önce yaptığım gibi, başka bir sefer memnuniyetle, diyorum. Yardımları için filan teşekkür ediyorum. Bayan Haller elini uzatamadığı için nasıl vedalaşacağımı bilemiyorum. Yine de tutmalıyım elini? O arada eski arkadaşımızın adı aklıma geldi: Bondi idi, Emilio Bondi. Acaba ne oldu ona. Sonunda, biraz da ani vedalaşırken, Bayan Haller, diyorum. Bu, Thesy'den daha doğru geliyor kulağa, daha

içten, örtünün üzerinde bedeninin yanında hareketsiz duran elini tutuyorum; hissetmiyor gibi. Gidiyoruz. Doktor gebe karımı muayene etti ve her şeyin yolunda olduğunu söyledi. Ancak doğumdan önceki son saatlerde olanları hatırlıyorum, fırtınasız, yağmurlu bir gece, birden müthiş bir korkuya kapılıyorum, tedavisi olanaksız, doğuştan kusurlu bir bebek doğacak diye. Kendimi suçlu hissediyorum. Karımın da aynı şeyi düşündüğünü görebiliyorum, yalnızca açıkça söyleyemiyoruz. Doktor beni kovalayana kadar onun terli elini tutuyorum; gidip oturma odasında oturun ve bir içki için, size haber veririz, diyorlar. Ama karım doğum sırasında yanında olmamı istiyor, ben de çocuk gelene kadar kalıyorum. Sağlıklı bir bebek, bir oğlan. Birkaç yıl daha aynı evde oturuyoruz, ama bir daha Bayan Haller'i görmeye gitmiyorum. Ama hep aklımdaydı gitmek. Daha sonra (1955) o evden taşındım –

MAX, YOU ARE A MONSTER[65]

–ve tek başıma yaşadım: Bir çiftlik evinde iki oda, mutfak ve banyo, saat 22.00'ye kadar plak çalmama izin vardı, parmaklarımın ucunda yükselmeden tavana değebiliyordum, evde ayakkabısız dolaşsam bile alt kattaki yaşlı ev sahibem attığım her adımı duyuyordu; gaz sobasının hafif çıtırtısı, çalışmakla geçen üç kış ve dört yaz –

MONTAUK

Bu bulutsuz günde her şey mümkün olmuyor. Erkek haritaya bakarak şunu öneriyor: CULLODEN POINT. Kafasında şu vardı: Bir köy, limanı, yelken direkleri, evleri, sakinleri olan bir balıkçı köyü (bir yıl önce Britanya'da olduğu gibi); oysa sonra mola vermeye bile değmiyor: kısmen harap halde kulübelerle dolu düz bir arazi, şamandıralara bağlı tekneler, bazıları onarım için karada, park yerleri, flamalı benzinciler, hurda araba lastiği yığınları, her türlü çerçöp yığılı arsalar ve su birikintileri: FOR SALE,[66] bildik tabelalar, TEXACO, PIZZA, SHELL, BLUE RIBBON, HAMBURGER, REAL ESTATE. Tam öğle vakti – belki de adı Lynn olan genç kadın başka

65 Max, sen bir canavarsın. (ç. n.)
66 Satılık. (ç. n.)

bir yerde tek başına olmak istiyordur... AMAGANNSETT, bu da bir Kızılderili adı; burası da bir köy olmamasına rağmen, arabadan iniyorlar: küçük, ahşap, çimle çevrili beyaz villalar, çimler ve ağaçlar, hepsi bakımlı, bir tanesinde bir tabela: FOR RENT.[67] Çit yok; bu mahallede herkes varlıklı, herkesin çiçekleri var, refahlarını doğayla gösteriyorlar. Mavi gökyüzü bile bakımlı görünüyor. Şurada burada pırıl pırıl bir limuzin. Yeşilliğin tekdüzeliğini bozarak çimleri sulayan bir fıskiye. Burada ne işleri var? Bu yöne ya da şu yöne gitmek fark etmiyor, her yerde çimler ve ağaçlar, beyaz villalar. Bir yerde yıldızlı bir Amerikan bayrağı; herhalde köyün merkezi olmalı burası. Çok huzurlu, her şey düzgün ve huzurlu, reklamlara benziyor. Kuş sesleri duyuluyor. Birden her yer o kadar ıssızlaşıyor ki konuşacak bir şey bulamıyorlar. Tabelaları okuyorlar: CHURCH, LIQUORSTORE, ANTIQUE SHOP, BUTIQUE.[68] Keşke bir şeye ihtiyaçları olsaydı. Lynn yine de pantolonlara, kemerlere bakıyor, belli bir şey yok aklında; orada ne varsa ona bakıyor. Bir şey almayacak; erkeğin alıp ona hediye etmesini de istemez. Kesinlikle almayacağı şeylere bakan bir kadının yanında hep olduğu gibi hemen sıkılıyor erkek. Lynn'e karnının aç olduğunu hatırlatmıyor. Kendisiyse susamıştı. Butiği işleten ya da en azından orada çalışan genç kız oturduğu yerden kalkmıyor bile; çıplak ayaklı bir okur. Nazik davranmamış olmak için Lynn bir soru sorduğunda ve yanıt aldığında bile kız istifini bozmuyor. Belli ki cep kitabında okudukları, butikte olan bitenden daha çok ilgilendiriyor onu. Erkek neden o kitap okuyan kızın ayaklarına baktığını bilmiyor. Bir akvaryumdaki süs balıkları gibi. Kaybettikleri zamana yazık. Lynn şimdi şapkaların yanına gitmiş. Sinirlenmemesine şaşırıyor erkek. Zihin her zaman bir şeyler düşünür, çoğunlukla da aynı şeyi, bu yüzden onun ne düşündüğü erkeği ilgilendirmiyor. Ağır ve vahşi görünüşlü tokaları olan bir deste kemerin arasından birini incelemek için çekip alınca Lynn, MUCH TOO EXPENSIVE,[69] diyor. Bu bile rahatsız etmiyor kitap okuyan kızı. Öyleyse dükkândan çıkabilirler. BYE,[70] diyor erkek; kız başını kaldırıp bakmıyor, HAVE A

67 Kiralık. (ç. n.)
68 Kilise, içki bayii, antikacı, butik. (ç. n.)
69 Çok pahalı. (ç. n.)
70 Hoşça kalın. (ç. n.)

NICE DAY,[71] diyor. Arabada, (direksiyonda Lynn var) butikteyken ne düşündüğünü biliyor erkek: –Bu günü betimlemek istiyorum, yalnızca bu günü, hafta sonumuzu, nasıl bu noktaya geldiğimizi, nasıl devam edeceğini. Herhangi bir şey uydurmadan anlatabilmek istiyorum. Naif bir anlatıcı konumundan.

Neden özellikle bu hafta sonu?

– Berlin'deki küçük pazaryerinde yapılan ilk alışverişleri anlatmak yerine, gün boyu işçileri beklediğim bomboş evi anlatmak. Yarın sıcak su da olacakmış. Bu yarım Berlin'deki sokaklar ve meyhaneler, yarım Havel nehri, kuzey göğü altındaki çam ağaçları.[72] Öğleden sonra şehre iniyorum, mutfak araç-gereci almak üzere; tam yedinci kez mutfak kuruyoruz. Evimiz Tempelhof havaalanının uçuş koridorunun altında; uçaklar batı yönünden gelip o kadar alçaktan geçiyorlar ki arka bahçemiz uğulduyor, batı yönünde de havalanıyorlar; arada Friedenau semti sessiz. Sandığımızdan daha çok şeye ihtiyacımız var: Çalışma masama vuran sabah güneşi yüzünden stor gerekiyor. Beş tane elbise askısı vidalıyorum duvara. Daha dün şöyle diyorduk: Şimdi dairemize gidiyorum. Bugün şöyle diyoruz: Eve gidiyorum. Çeşit çeşit karton kutu mobilya yerine geçiyor; yerlerde kitaplar. Her ziyaretçinin görür görmez hoşlandığı eski bir dolap: Kim buldu onu? Sen buldun. Uzun masayı kim buldu? Çiviler bulup getiriyorum. Beyaz, boş odalar yankılanıyor; küçük transistörlü radyodan müzik dinliyoruz. Zürih'te tam da böyle bir ev arayıp bulamamıştık: basit ama tavanlar yüksek. İşte Berlin'de böyleyiz şimdi. Başka nedenler de var: Duvar'ın yakınında yaşamak, öbür tarafta da birkaç arkadaş var, biri ya da öteki gösterdiği yüreklilikle beni utandırıyor, hem de uzun süreli bir yüreklilik bu. Pazar günü Kleist'ın mezarına gidiyorum. Yeni mimarinin bildiğim en iyi iç mekânı: Scharoun'un Filarmonisi. Soğuk bir Şubat, hava hafif. Önce mutfağı kullanılır hale getiriyoruz; gaz ocağı geliyor. Evi doldurmak istemiyoruz, ama iskemle de gerekli. Telefon parke zeminde duruyor. Küçük, yuvarlak masamız akıllara bahçeli bir lokantayı ya da bistroyu getiriyor. Jurek'in DOĞU ALMANYA'dan getirdiği

71 İyi günler. (ç. n.)

72 Berlin Duvarı'nın yıkımından ö ce olduğu için Berlin'den yarım diye söz ediyor olmalı. (ç. n.)

art nouveau tarzı bir şamdan ve bir tane de, senin de hoşlandığın başka şamdan. Oswald Wiener bir meyhane işletiyor, adı EXIL, orada kendimizi rahat hissediyoruz. Tanesi 50 Mark'tan iskemleler bulmuşsun, sakallı iki öğrencinin işlettiği dükkâna bayılıyorsun; ben durup iskemleleri inceliyorum, sense arkanı dönüyorsun, sanki ben o iskemlelere ait değilmişim gibi, sanki dükkândaki başka bir müşteriyim. Bize şarap ikram eden sakallılar, ikimizi de müşteri sayıyorlar, ikimizi aynı müşteri sayıyorlar. Schlachtensee'de bir öğle sonrası; sen neşeliyken, benimle ne kadar mutsuz olduğunu bir süre unutuyorum...

JOURNAL INTIME[73]

İçindekileri ne zaman okusam, örneğin konuşurken bana gereken bir tarihe bakmak için, iki yıl ya da beş yıl önce aynı anlayışa varmış olduğumu görünce yıkılıyorum – ama sonra, bu anlayışıma uygun şekilde yaşamayı başaramadığım için unutmuşum onu, ısrarla tam tersini yapmışım.

IT IS POINTLESS[74]

Holden seslenmesini beklemişti. Dışarıda tam bir yaz gecesi var. Ses yerine odanın kapısı çalınıyor ve karşısında Lynn duruyor. Ancak odanın içinde, kapıyı kapadıktan sonra, HI! diyor Lynn. Pelüş ceketini çıkarmıyor, odada kalmayacaklar. El sıkışmıyorlar. Lynn bugün günlük meditasyonunu yapamamış. Her kahvaltıdan önce yirmi dakika, yirmi dakika da iş bitiminde ofisteki koltuğunda. Bugün patronu çağırmış onu; bir konferans nedeniyle. Şimdi yalnızca bir koltuğa ve yirmi dakikaya ihtiyacı var. Erkeğin odadan çıkmasına gerek yok; konuşmadığı sürece varlığı rahatlık vermez. Lynn çantasını –büyük bir çanta bu, torba gibi bir şey– halının üzerine bıraktıktan sonra, hiç konuşmadan, gözlerini kapayıp oturuyor, ellerini pantolonunun üzerine uzatıyor. O sırada erkek de gazetesini okuyabilir, BOOK REVIEW'u. Ama Lynn'den uzakta olmak için ceketini çıkarmadan küçük mutfağa gidip çalışıyor.

73 Mahrem günlük. (ç. n.)

74 Yararı yok, anlamı yok. (ç. n.)

Lynn oturduğu yerde, elleri gevşek ve kıpırtısız soluk alıp verirken, erkek ona pek bakmıyor. Lynn soluk alıp veriyor. O kadar. Solukları hafif, sonra, erkeğe öyle geliyor, gitgide yavaşlıyor solukları, daha tempolu oluyor. Erkek saatine göz atmış: yirmi dakika nedeniyle. Bir ara Lynn'in sağ bacağı yer değiştiriyor, ama o bunu fark etmemiş gibi; oturduğu yerde uyuyanlarda olduğu gibi yana kaymıyor bacağı. Lynn uyumuyor. Uzun gelen ilk dakikalarda erkek, SHOW bu diye düşünüyor. Sonra Lynn'e arkasını dönüp pencerenin önünde duruyor, elleri ceplerinde. Kavşağa bir kez de bu on birinci kattan bakıyor. İki yıl önce on altıncı kattaydı. Bu yükseklikten insanları şöyle görüyor: Omuzlar ve şapkalar, düğme gibi yamyassı, ama güneş parladığı sürece uzun gölgeleri eşlik ediyor onlara ya da kavisli lambaların ışığındayken gölgeleri çevrelerinde dönüyor, kısalıp uzuyor. İnsan birisini beklerse (iki yıl önce olduğu gibi) ve o kişiyi oradan bakıp tanımak isterse, zor olur bu: Kahverengi bir şapka görünce beklediğiniz kadının geldiğini sanırsınız, geç kalmamıştır, kuşkulanmaya neden yoktur. Ama insan yanılabilir; o şapka başka yere gider. Şimdi, yine o eski şarkıyı düşünmemek için, pencereden ayrılıyor; on iki dakika olmuş, yabancı kadın hâlâ koltukta oturuyor, başı dik, ağzı kapalı, dudakları ince bir çizgi gibi, gözlerini yummuş. INCONNUE DE LA SEINE,[75] kadına alaycı gözlerle bakmaya çalışıyor. Bundan da rahatsız olmuyor Lynn. Sonunda gidip öbür koltuğa oturuyor erkek, piposunu yakmak istiyor. Aslında Lynn'i beklemiyor. Öylece oturuyor, dirseklerini dizlerine dayıyor, unuttuğu piposu elinde. Bir şey yapma ihtiyacı duymuyor. İçerisi sessiz değil; klimanın yavan hışırtısı, ara sıra otobüslerin sesleri, bir kez de bir polis sireni. Duvardan duvara halıyı inceliyor. Anlaşılan bütün odalarda aynı halı döşeli. Bunu da sık sık düşünmüş erkek. Kafayı çektiği bir gün bu kirli halının üzerine yatıp kollarını iki yana açmış, DÜNYANIN YUVARLAKLIĞINI HİSSEDİYORUM, DÜNYANIN YUVARLAKLIĞINI HİSSEDİYORUM, diye iddia etmişti, bu olay gece yarısından sonra olmuştu, kadın otele döndüğünde, nereden geldiğini, neden bu kadar geciktiğini açıklamadığında, erkek

75 Seine'li yabancı kadın. Kimliği bilinmeyen bir genç kadının yüz kalıbı 1900'den sonra sanatçıların duvarlarına astıkları popüler bir obje olmuştu. Rivayete göre genç kadının bedeni Seine Nehrinden 1880'lerin sonunda çıkarılmış ve ölümünün intihar olduğu düşünülmüştü. Paris morgundaki genç kadının güzelliğinden çok etkilenen bir patolog da onun yüzünün alçıdan kalıbını hazırlamıştı. (ç. n.)

de herhangi birine, DUNYAYI KUCAKLIYORUM! diyebildiği için sevinmişti. Onun bu coşkusuna saygı gösterilmişti; yatağında değil de halının üzerinde yattığı için azarlanmamıştı; yatağın dibinde, halının üzerinde yatarken üşümesin diye sarı yatak örtüsü özenle üzerine örtülmüştü, SANA SARILIYORUM DÜNYA, çok mutluydu... Beyaz telefon çalıyor, erkek önce tereddüt etse de ses kesilsin diye almacı kaldırıyor, her zamankinden daha alçak sesle değil, ama kısa konuşuyor. Almanca. Ertesi gün için biriyle sözleşiyor. Telefonu kapadıktan sonra kadına bakıyor. Beyaz boynu, çenesinin yumuşak ama belirgin kavisi, kulağı; saçlarını geriye çekmiş. Dudakları hafifçe aralanmış. Eve geldiğinde yorgun görünüyordu. Burasının insanı yoran bir şehir olduğu biliniyor. Bir ara, başını hiç oynatmadan elini açık saçlarının arasından geçiriyor; tuhaf bir görüntü: hangisi kişiye ait, el mi baş mı? Ve sonra o el yine pantolonun üzerine konuyor. Bilekleri ince. Erkek saatine bakıyor. Zaman durmamış, yalnızca başka bir zaman olmuş. Piposunu doldurmaksızın oturuyor; nesnelere bakıyor: küçük daktilom, OLIVETTI LETTERA, sarı lamba, plastik bir çanak, Lynn'in yeşil çakmağı, koltuğun yanında yerde duran çantası; bir ara açık pencereden karşıya bakıyor: karşıdaki evin yüzeyi, BROWNSTONE,[76] çatıdaki su depoları gökyüzünün sarısının önünde simsiyah. Aydınlık bir akşam. Kadının yaşayan ayaklarına bakıyor. Lynn ayakkabılarını çıkarmıştı, yalın ayak kalabilmek için; belli ki bu da dahil yaptığına. Ayakları, elleri, alnı, kulağı. Hepsi hareketsiz. Ama o yaşıyor, soluk alıyor. Canlı bir beden. Bu durum böyle uzayıp gitse de umurunda değil erkeğin. Sonra Lynn gözlerini açıp odada birisinin bulunmasından zerre kadar rahatsız olmuş görünmeyince, hiç konuşmadan ayakkabılarını giyince, erkek (Lynn'e belli etmeden) saate bakıyor: tam yirmi dakika, neredeyse saniyesi saniyesine. Nerede yemek yemeli? Lynn bir sigara daha içmek istiyor. I AM HUNGRY,[77] diyor, ama çantasını yerden almıyor. Tuvalete gitmesi gerekiyor. Erkek oda anahtarı elinde, onu bekliyor. Hoşnut. Yine yalnız kalabilmek için bir daveti, hem de ilginç bir daveti geri çevirmiş, ama Lynn'in yanında olmasından hoşnut. Lynn banyodan çıkınca çantasını hatırlatıyor ona. I'LL TAKE IT LATER,[78] diyor Lynn. Çantası otel odasında kalıyor.

76 Kahverengi kumtaşı. (ç. n.)
77 Karnım aç. (ç. n.)
78 Sonra alırım. (ç. n.)

I LIKE YOUR SENSE OF HUMOUR[79]

Toplum içindeyken (PEN CLUB) yakışık alır şekilde gülebiliyor Lynn. HOW FUNNY,[80] diyor, insanları itici bulurken. Baş başa-larken de gülüyor Lynn, hem de erkeğin hiç beklemediği anda. Sesi epeyce tiz çıkıyor. İnsan onu gülmeye zorlayamaz. İsterse kendini tutup hiç gülmez. Güldüğü zaman, şaşırmış gibi güler. Yüzü bir anda değişir, o zaman da erkek çoğunlukla eğlenceli bir şey söylemediği duygusuna kapılır. Lynn şakalara gülmez. Gülüşü uzun sürmez, ama yüzündeki, bakışlarındaki açıklık hemen kaybolmaz.

YOU HAVE AN OPEN FACE[81]

Asla söylenmemiş bir söz:

I LOVE YOU

(Karşı cinsler arasındaki ilişki anlamında aşk hakkında söylenecek yeni bir şey yok, bunu edebiyat defalarca her çeşidiyle sunmuş, bu artık edebiyat için, edebiyat adını hak ediyorsa, işlenecek bir konu değil – böyle açıklamalar okuyoruz; karşı cinsler arasındaki ilişkinin değiştiğini, başka türlü aşk hikâyeleri ortaya çıkacağını söylüyorlar.)

WOMAN'S LIBERATION:[82]

Kesinlikle bundan yanayım, diyor erkek, toplumumuzda bundan daha acil bir şey yok. Özgürlüğünü kazanmış bir kadınla yaşamış mı hiç, bu soruyu Lynn sormuyor, kendi kendine sorduğu için üzülüyor erkek; şimdi de Lynn bunu öğrenmek istiyor, erkek çay koyuyor. Özgürlüğünü kazanmış bir kadın mı? Çin çubuklarıyla yiyorlar yemeklerini, kâh beceriyorlar kâh beceremiyorlar, iki çubuk

79 Senin mizah duygundan hoşlanıyorum. (ç. n.)
80 Ne kadar gülünç. (ç. n.)
81 Yüzünü okuyabiliyorum. (ç. n.)
82 Kadının özgürlüğü. (ç. n.)

beyaz, hafif, kuru pirinçleri tutabiliyor, ama bambu filizleri kaygan, hem bunlar kaçıp gidiyor ellerinden hem de sohbetin konusu...

MANHATTIN'IN İYİ TANRISI

Hamburg Radyosunda işim vardı, radyo oyununu dinlemek istedim, sonra da şahsen tanışmadığım genç kadın yazara bir mektup yazdım: Karşı tarafın, yani kadının, kendini ifade etmesinin ne kadar iyi, ne kadar önemli olduğunu belirttim. Onun yeterince övgü, hem de büyük övgüler aldığını biliyordum, yine de yazmak geldi içimden. Şunu söylemek istiyordum: Erkeğin, kadın gözüyle ifade edilmesine, onu bir kadının ifade etmesine ihtiyacımız var. Yanıt mektubu beni şaşırttı: Zürih üzerinden Paris'e gidecekmiş, ama yalnızca dört-beş günlük zamanı varmış. Ne demek istiyordu? Ama sonunda gelmedi. Ne Münih'teki ne de Paris'teki adresi vardı bende; yayınevi kanalıyla yazmıştım ona. Daha sonra benim Paris'e gittiğimi gazeteden öğrenmiş, kaldığım yeri bulmuş: HOTEL DU LOUVRE. THEATRE DES NATIONS'da sahnelenen oyunumu görmek için geldi, locada oturacak tarzda giyinmişti. Tiyatronun önündeki kafede birer Pernod içmek mutlu etti beni, BU OYUNU SEYRETMENİZE GEREK YOK, dedim. Beni duymadı, çantasının içinde bir şey arıyordu, aklı oradaydı. Benim locam yoktu, ama balkon için iki biletim vardı. Neden söyledim bunu? Oyuncular beni bekliyordu, Paris'te ilk galamdı, oyuncuları çok beğendim, oyunum da fena değildi, ama başlama saati gelince bir kez daha, INGEBORG BACHMANN, BU OYUNU GERÇEKTEN İZLEMENİZ GEREKMEZ, dedim. Tiyatroya gitmek yerine ilk akşam yemeğimize gittik. Onun hayatıyla ilgili hiçbir şey bilmiyordum, hatta çıkarılan dedikoduları bile. İlk sorum, BİR ÇOCUKLA MI YAŞIYORSUNUZ? oldu, birisinin kendisi hakkında hiçbir şey bilmemesine sevindi, şaşırdı, çok mutlu oldu.

MONTAUK

Dün buraya gelirken yolda pek az konuştular, Lynn direksiyondaydı, erkek de haritayla meşguldü: YOU HAVE TO NAVIGATE,[83]

83 Navigasyon yapmalısın. (ç. n.)

demesi erkeği eğlendirdi. Geçen hafta sonu hava güneşliymiş. Şimdi yağmur başlıyor. Lynn işyerinden saat üçte çıkmayı başarmış. Atlas Okyanusu'nun kıyısında hava bambaşka olabilir, diyor ikisi de. Hava önemli. Yağmur yağmazsa gezintiye çıkılabilir ve asıl hedef geceleme değil gibi görünüyor. SUNRISE HIGHWAY, bundan sonra yolu şaşırmaları mümkün olmaz; bu yüzden artık konuşabilirler, bir şeyler anlatabilirler. Çoğu kez geç davranıyor erkek, Lynn çakmağını çıkarmış bile. Bir ara Lynn, DO YOU SNORE?[84] diye soruyor: Şimdi yol kuru; buraya yağmur düşmemiş. İkisinin de içi rahatlıyor, yine de konuşma olmuyor aralarında. Başbakan Brandt'ın istifası: Birkaç kilometre yetecek bir konuşma konusu değil bu... Birkaç gün önce, gece yarısından sonra kendimi tutamayıp Ohio, Oberlin'deki Christa Wolf'a telefon ettim: Sizin hükümetiniz ne yapmaya çalışıyor, hayır, biliyorum Christa, sizin elinizden bir şey gelmez, Christa, biliyorum Christa, özür dilerim... Yolun iki yanı çalılık, çorak, şurada burada bir-iki bina, itici ve mimari denemeyecek mimari antolojisi. Önlerinde daha kilometrelerce yol olması memnun ediyor erkeği. Burada ne yapar ki insan? Lynn'in iyi araba kullandığını düşünüyor. Kendisi sürücünün yanında hep böyle uslu mu oturur? Bir ara Lynn başını çeviriyor (dümdüz uzayan boş yol buna izin veriyor) ve ona bakıyor: I DO NOT KNOW YOU AT ALL,[85] diyor ve yanındaki yabancının ne tür kötü alışkanlıkları olduğunu soruyor. ARE YOU A SADIST?[86] Az sonra ilk kez bir tabela görüyorlar: MONTAUK. O anda erkek, bu gezinin ancak başarısızlıkla biteceğinden emin, keşke New York'ta olsam, diye düşünüyor. Haritayı o sağlamış, öteki her şeyi Lynn: NATIONAL CAR RENTAL, GURNEY'S INN. Telgrafla parasını ödeyerek rezervasyon yapmış. Otele girişte, Lynn'i de kendi soyadıyla kaydettirirken Lynn onun yanında durmamak için izin istiyor. Bu, erkeğe eski günleri hatırlatıyor. O arada Lynn arabada kalıyor, saçlarını tarıyor. O da durumun farkında ve o da bundan hoşlanmıyor. Bir çocuk iki küçük valizi arabadan çıkardığında Lynn hiç konuşmuyor. Erkeğin İngilizcesi, kadının İngilizcesi, aynı soyadıyla uyumlu değil. OKAY, diyor erkek odada, etrafına bakmadan, banyoyu göstermek isteyen çocuğa hemen bahşişini veriyor. Çocuk gidene kadar Lynn konuşmuyor.

84 Horlar mısın? (ç. n.)
85 Seni hiç tanımıyorum. (ç. n.)
86 Sadist misin sen? (ç. n.)

WELL,[87] diyor sonra, pelüş ceketini çıkarmıyor. Ikisi de evlerinde olduğundan daha ürkek. Erkek storlarla uğraşıyor. Oda balkonlu, denize bakıyor. İki yatağın arasında üzerinde lamba duran bir sehpa var. Hemen balkona çıkıyorlar. Ötelerde, Atlas Okyanusu'nda güneşin son pırıltıları. Lynn gezintiye çıkmayı öneriyor, erkek de sevinerek kabul ediyor; çıkmadan önce ellerini yıkamak istiyor Lynn.

Pinpon masası da var.

Lynn o ahşap oteli bir iş gezisinden biliyor; kum tepeciklerinin arasında bir otel. Yazın yapılan bir iş gezisiydi o. Denize girilen dönemde burası çok kalabalıktır. Şimdi henüz hava soğuk, ama gezinti yapılabilir, eğer yarın yağmur yağmazsa –

O anda neler konuştuklarını biliyor mu erkek?

Lynn onun kusurlarını öğrenmeyecek. Buna zaman yok. Bunların ortaya çıkması için evli olmak gerek, hem de uzun zaman... Karımı hizmetçiye döndürmedim (ara sıra bulaşık da yıkadım, çöpleri aşağıya taşıdım, yemeklik alışveriş yaptım filan) ve sevdiğim kadına asla vurmadım; onun şikâyeti başka nedenden ve haklı da. Bunu anlamam bir yıl sürdü. İlk başta onun vardığı sonucu garip buldum: On yıl boyunca onun kendini geliştirmesine hiç yardımcı olmamışım. Gayet sakin konuşuyor. Onu el üstünde taşıdım: Bir kadına davranmanın en kolay yolu ama aynı zamanda en kötü yolu da. Bunu anlıyorum. Ama suçlaması beni, onun düşündüğü değil, başka açıdan yaralıyor. Anlaşılan ben başından beri sanki tanrıymışım ya da kaburgasından kadının yaratıldığı Adem'mişim gibi davranmışım: PEŞİMDEN GEL, SANA YOL GÖSTEREYİM! Kadın nankör değil, umarsız. Benim en güzel yıllarımız sandığım şey, birden kayıp yıllar olarak çıkıyor ortaya. Benim kusurum: MALE CHAUVINISM.[88] Benim başından beri, günbegün takındığım tavır, akıllı bir kadına kişisel gelişiminin erkeğin elinde, erkeklerin elinde olduğunu düşündürtebilir.

87 Eh, tamam, peki. (ç. n.)
88 Erkek şovenizmi. (ç. n.)

BURADA KUSURLARIMI BULACAKSINIZ

Kilometrelerce uzanan bir sahil, ucu bucağı görünmüyor, her iki uçta buharlaşan havanın sütümsü mor ışığında kayboluyor. Rüzgâra rağmen hava neredeyse sıcak. Kumlarda minderleri solmuş iki şezlong duruyor, başka şezlong yok görünürde; bunlar kimin acaba? Tek bir insan yok etrafta. Şezlonglara, hiç yerinden oynatmadan oturuyorlar: birbirine paralel konumda, aralarında bir kol boyunu azıcık aşan bir mesafe var. Daha önce, suda yürürken pantolonlarının paçalarını kıvırmışlar. Bir süre dayanabilirlerdi orada. Kıyıya vuran dalgalar kırbaç gibi inerdi bedenlerine. Ancak yanlarında mayoları yok, bu yüzden şimdi şezlonglara uzanıyorlar, aralarında bir kol boyu mesafeyle, gözlerinin önünde koyu renkli Atlas Okyanusu ve iki çift çıplak ayak; kum artık tenlerine yapışmıyor, rüzgâr alıp götürüyor kumları... Dün buraya gelirlerken, Queens'teki uçsuz bucaksız mezarlığı gördüklerinde Lynn, DO YOU WANT TO GET BURIED OR CREMATED?[89] diye sormuştu. Aynı fikirdeler, hem de çok kararlılar... Sahil, bir yıl önce Britanya'da olduğundan farklı, sahile vuran dalgalarsa her yerde aynı. Birkaç tane beyaz bulut var şimdi; sahilde çatlayan dalgaların bıraktığı gölcüklerde yansıyorlar, sonra gölcüklerdeki sular dışarı sızıyor, kumlar griye dönüşüyor, arkadan yeni bir köpüklü dil gelince bir süreliğine yine ışıltı.

Uzun, hafif bir öğle sonrası.

HERMES BURADAN GEÇİYOR

Bir zamanlar yazmak istediğim bir operanın adı: Bir müzeye sığınan bir çift var, sonra heykeli konuya hâkim olarak anlatan bir rehberle gezen bir grup, ama heykelin artık orada bulunmadığının kimse farkında değil; Hermes, o çifti gezdirmek için kaidesinden inmiş – bir yanlışlıklar komedisi... Yarın Pazar, Lynn akşama şehirde olmalı, pazartesi iş günü, Salı günü de erkek Avrupa'ya uçuyor.

89 Gömülmek mi yoksa yakılmak mı istersin? (ç. n.)

HI, diyor Lynn, WHAT ARE YOU THINKING ABOUT?[90]

Erkeğin gizlediği şu: Geceleyin pijamamla Friedenau'dan nasıl geçtiğim; sokakta beni gören tek bir kişi yok, yalnızca yağmur altında sokak lambaları, o lambaların ışığında yağmur iyice seçiliyor, bir araba geçiyor ama durmuyor, kaldırımda pijamamla yalınayak yürüyorum, ama soğuk var, Berlin'de şubat, ıslak kaldırım taşları, sırılsıklam pijamam, fazla ilerleyemiyorum, çünkü yaptığımdan utanacağım yerde tir tir titriyorum...

Bir ara kalkıp deniz kenarına gidiyor, pantolonunun paçalarını daha da, olabildiğince yukarıya kıvırmış, suyun içinde durmanın keyfini çıkarıyor. Çırılçıplak soyunup köpüklü dalgaların içine koşmaya, ne kadar istese de cesaret edemiyor; bedeni yeterince güzel değil çünkü. Bir tahta parçası buluyor, fırlatıp atıyor uzağa, çok uzağa. Ne düşündüğünü bilmeyince, dalgaların serpintisi, köpüklü sığ sular, kumlar aklına kimseyi getirmeyince mutlu oluyor. Yalnızca şimdiki zamanı istiyor. Suların tekrar kumların üzerine attığı tahta parçasını bir kez daha tutup bir kez daha çok uzaklara fırlatıyor. Yalnızca bakmak istiyor. Açıklarda sahil güvenliğin küçük bir teknesi duruyor. Saat üç; çok vakit var. Baldırlarına çarpan su soğuk, bir ara az kalsın dengesini yitiriyor. Bir kez daha kumların üzerine dönen tahta parçasını artık almıyor. Kumların içinde küçük derecikler, şurada burada bir midye kabuğu. Kendini iyi hissediyor. İki şezlongun yanına döndüğünde bir midye kabuğu gösteriyor, binlerce benzerinden biri. Lynn şezlongunda yatıyor; erkeğin iyi tanıdığı bedenini giysileri gizliyor. Erkek ayakta durmak ihtiyacında.

Lynn, onun isterisini öğrenmeyecek.

Bir akşam Berlin'de, onu ikna edemeyince (son yıllarda kural halini aldı bu) ve her seferinde hemen sözümün kesilmesine dayanamayınca, kendimi bile ikna edemediğimi fark edince, mutfağa gidip çöp kutusunu alıyorum, dönüp masaya oturuyorum, çöp kutusunu başımın üzerine koyup 'Konuşmaya devam edin lütfen!' diyorum.

90 Ne düşünüyorsun? (ç. n.)

Lynn şezlongda yatıyor, yüzüne krem sürmüş, boynuna da, sonra koyu renk camlı gözlüğünü tekrar takmış, I AM SLEEPY,[91] diyor, erkek ne düşündüğünü söylemeyince. Elbette ki uyumuyor Lynn. Işık çok parlak burada. Erkek piposunu boşaltmış, aklından şunlar geçiyor: Piponun içini kazıyıp temizle, bir kez daha tıklat ve bir kez daha üfle (içinde kum kalmış olabilir), sonra elinde pipoyla konuşmak yerine tütünü bulana kadar boş pipoyu dişlerinin arasına sıkıştır, bulunca sağ başparmağını kullanarak ağır ağır doldur, dakikalar harcayarak doldur, belleğe yazılmayan dakikalar, ve işin bitince doldurduğun pipoyu ağzına sok, bu durumda konuşmak zor olmasa da kibar olmaz, denize bak kibrit çakarken, sonra bir ikinci, bir üçüncü kibriti çak, denizin üstü rüzgârlı, pipodan ilk nefesi dikkatle çek, kısa olsun, sonra ikinci nefes, uzun olsun, tamamıyla kendine gelene kadar. O anda yalnızca ikisi var orada, yerini değiştirmedikleri ve kendilerine ait olmayan şezlonglarda oturuyorlar. Bir ara başıboş bir köpek geçiyor. Lynn bir şey okuyor: Dün saat üç olmadan çıktığı için işle ilgili bir şey okuyor, ara sıra okumayı bırakıyor, şimdi uzun saçlarını tarıyor, bu rüzgârda umarsız bir çaba, ama seyretmesi güzel. Kırmızı bir planör görünüyor, yere inecekmiş gibi bütün o boş sahili boydan boya geçiyor, sonra gözden kayboluyor... Erkek şimdi Mikonos'u anlatıyor, beyaz evlerle, beyaz rüzgâr değirmenleriyle dolu Yunan adasını. Bizi Delos'a götüren küçük teknenin dalgaların arasında nasıl sıçradığını ve suların teknenin içine nasıl girdiğini anlatıyor. Ama kimi Delos'a götürüyor tekne? Bugün oldukça yalnız yaşayan kadından tek kelime yok. Anlaşmazlık olmadan, kıskançlık olmadan, yıpranmadan geçirilen altı yıldan tek kelime yok; birlikte oturmuyorlardı – Mikonos, hayır, Lynn bu yaz oraya gidemeyecek... Bir ara Roma'dan söz ediyor erkek ve Roma'da beş yıl boyunca neler gördüğünden, neler duyduğundan. Roma güzel olmalı, bunu biliyor Lynn. Erkek ölüm biçimlerinin en korkunçlarından söz etmiyor.

Şimdi Lynn biraz koşmak istiyor.

Erkek orada kalıyor.

Bugünden salıya kadar.

91 Uykum var. (ç. n.)

Lynn'in çıplak bedeni, yüzünden daha çocuksu. Göğüslerinin ilk kez görüldüğünü bildiği için gözlerini kapayıp THEY ARE VERY SMALL,[92] diyor. Çantasını gidip otelden almak zorunda kaldığı gece oluyor bu. WE CAN'T MAKE LOVE, diyor, NOT TONIGHT.[93] Nesnel bir gerekçe. Kanepeyi çektikten sonra yatağını ilk kez nasıl hazırladığı: Erkeklerle deneyimi var, herhalde sayıları fazla değildir. Elbisesini, iç çamaşırlarını acele etmeden çıkarıyor. Baştan çıkarılan biri olmadığını gösteriyor. Saçındaki tokaları alıyor, oturuyor, tek başınaymış gibi, her zamanki gibi yatmaya gidiyor sanki; çıplakken nasıl olduğunu biliyor. Ama saçlarını açıp tararken hiç konuşmuyor; sonra saçlarını savuruyor, herhalde hep yaptığı bir hareket bu. Perdeyi kapatmasına gerek yok, yakındaki duvara bakan bu iki pencereli evde böyle bir şey gerekmiyor. Işık ne olacak? Küçük mutfaktaki ışığın nereden kapatılacağını bilmeyen yabancı erkeğe bakmıyor Lynn, düğmenin yerini söylüyor ona. Dürüstçe konuşmuş oldukları için rol yapmasına gerek kalmadığını umuyor erkek. Lynn'in bedeni açıkça görülüyor, içerisi epeyce aydınlık, kentin üstü aydınlık, Lynn'in yüzü net bir şekilde görülüyor, ama başka bir yüz bu. İngilizce bir sözcük yine gelmiyor aklına. Lynn'in, YOUR ENGLISH IS EXCELLENT,[94] demesinin anlamı şu: bedenler birbirini beklerken erkeğin kendi dilinde de söyleyecek fazla bir şey yok. JUST RELAX,[95] diyor kadın. Bir kadınla ilk kez birlikte olmak her seferinde ilk kezdir; belleksiz şaşkınlık. Sonrasında giyinmiyor Lynn, küçük mutfakta şimdi, giyinen konuğuysa masada oturup konuşuyor, her şeyi ilk kez söylermiş duygusu veren yabancı dilde konuşmaktan memnun. Çilek yiyorlar. Bu birkaç günün ve akşamın ardından Lynn'i tanıdığını sanmıyor: Lynn Undine'ye benziyor, biraz da hemşireye. Şimdi, Lynn'in yerine Hermes geçmiş gibi geliyor erkeğe; bir başkası şimdi Lynn, sadece saçları aynı, aldığı koyu sofu eğitimden söz etse de yalnızca Undine o. Ne yazık ki bugün pazartesi, birkaç saat uyuması gerek. Bulaşıklar akşam yıkanmalı. Erkek yardım ediyor; çıplak Lynn iş görürken o masada oturup seyredemez. Erkeğin bulaşıkları kurulamasını doğal bulmuyor Lynn. İki kişi birbirine değmeden çalışacaksa küçük mutfak çok dar;

92 Çok ufaklar. (ç. n.)
93 Sevişemeyiz, bu gece olmaz. (ç. n.)
94 İngilizcen mükemmel. (ç. n.)
95 Rahatla. (ç. n.)

ama idare ediyorlar. Erkek artık hiç konuşmuyor. Bardakların yeri neresi? Ya bıçakların? Lynn yerlerini söylemiyor, öperek teşekkür ediyor ona; erkek her şeyin yerini bilseydi, fazla teklifsiz olurduk diye düşünüyor.

Uzun, rahat bir öğle sonrası:

Lynn'in ayakkabıları kumlarda, hâlâ koşuyor, uzaklaşıyor, şu anda belli belirsiz seçilebiliyor, çünkü koştuğu yerde deniz güneşin altında parıldıyor, göz alıyor. Bu tarafa koşar gibi. Daha sonra hatları belirginleşiyor: Kavisler çizerek koşuyor, slalom yapar gibi, herhalde sahile vuran dalgaların bıraktığı köpüklü izlerin çevresinden dolanıyor, bir ara kollarını sallıyor koşarken. Keyiften.

DEJA VU:

22.9.1962, Akdeniz'de. Saçların nasıldı: Tamamını tepeye toplamıştın, kulakların açıktaydı, boynun çocuksu ve çıplaktı, tokanı çıkardığında ne çok oluyordu açılan saçların, simsiyah.

Yerinden kalkmıyor.

Sokakta, gündüzün kalabalığında ya da insanlarla dip dibe durulan bir asansördeyken, bazen elinde olmadan şunu yapıyor: Lynn'i başka hemcinsleriyle karşılaştırıyor, saçlarını başka saçlarla, belli belirsiz anımsadığı yüzünü başka yüzlerle. Sanki Paris gibi o da seçim yapmak zorunda![96] Gözlerini dikerek değil ama dikkatle bakıyor: Kulakların arkasındaki saç çizgisi, çene, boyun, dudaklar, burun, bütün beden, yürüyüş tarzı. Şefkatinin yalnızca Lynn'e mi yönelik olduğunu anlamak için bakıyor... Yoksa ikimizi de kandırıyor muyum?..

Yerinden kalkmıyor, gözlerini etrafta dolaştırıyor. Elindeki cep kitabını açmıyor. Okuyacak olsaydı sahile vuran dalgaların pıtırtısı, hışırtısı rahatsız etmezdi; şimdi uzun, bomboş sahil boyunca

96 (Mitoloji) Truva kralı Priamos ile Hekabe'nin oğludur. Zeus, Tanrılar arasında Peleus ile Thetis'in düğününde nifak tanrıçası Eris'in attığı, üzerinde *'En güzeline'* yazan altın elmanın yol açtığı anlaşmazlığın hakemliğini Paris'e bırakır. (ç. n.)

geri dönen küçük planör de; bir köpek de. İnsan başını okuduğu kitaptan kaldırabilir ve kendine şöyle diyebilir: Atlas Okyanusu kıyısında öğle sonrası, şu anda saat tam 4.35. Edebiyat, yaşadığın ânı boşaltır, bunun için vardır. Edebiyatın zamanı farklıdır, herkesi ya da çok kişiyi ilgilendiren bir ana konusu da vardır,– oysa aynı şey Lynn'in kumda duran iki ayakkabısı için söylenemez...

DÜNYADA OLMAK: IŞIKTA OLMAK. HERHANGİ BİR YERDE (GEÇENLERDE İHTİYARIN KORINTHOS'TA YAPTIĞI GİBİ) EŞEK GÜTMEK, MESLEĞİMİZ! AMA HER ŞEYDEN ÖNCE: IŞIĞA DİRENMEK, KATIRNAKLARININ, ASFALTIN VE DENİZİN ÜZERİNDEKİ IŞIKTA SONA ERECEĞİMİ BİLEREK SEVİNMEYE DİRENMEK, ZAMANA, DOLAYISIYLA YAŞANAN ANDAKİ SONSUZLUĞA DİRENMEK. SONSUZ OLMAK: YAŞAMIŞ OLMAK.

Alıntılarda yaşamak.

Ten, üzerindeki kumun nasıl kuruduğunu hissederse, güneşin, rüzgârın nasıl kuruduğunu, bunun ten ve beyin için ne olduğunu... Rolünü unutmuyor, bu rolün gerektirdiği ve kendisini bekleyen görevleri de; randevularını; hatta dünyanın durumunu bile unutmuyor. Bu incecik şimdiki anda unutmadığı çeşit çeşit şey var.

MONTE ALBAN:

Meksika'da, geniş, çıplak ve akşama doğru morlaşan bir vadi, vadinin ortasında bir dağ, doğal bir taht; yukarıda, Zapoteklerin Akropolis'i, bütünüyle geometrik, geniş ve oldukça büyük bir tapınak, kutsal top oyunu için yüksek duvarlı bir alan: Galip gelenin ölmesi gerekirmiş, çünkü tanrılar top oyununda kimi seçeceklerini açıklarlarmış, bu yüzden galip gelen tanrılara kurban edilirmiş. En azından elimdeki küçük kitap böyle diyor. Hem ürkütüyor hem inandırıyor; başka şeyler de yazıyor, ürkütmeden hayranlık uyandıran: (eğer kitapta yazılanlar doğruysa) Mayalar zaman zaman, gündelik kullandıkları bütün tabak-çanaklarını, yeniden üretebilmek için kırarlarmış; rahiplerin emriyle tapınaklarını terk edip yaşadıkları yerden ayrılmışlar, cangılda (YUCATAN, GUATEMALA)

kendilerini yenilemişler, başka bir yerde yeni bir başlangıç yapmak için eski tapınaklarını yıkmaları gerekmemiş; onları cangılda (PALENQUE) doğal çürümeye bırakmışlar... Bu hoşuma giden şeyler belki de doğru değildir... MONTE ALBAN: Marianne burada bir duvarın üzerinde oturuyor, 1939 doğumlu, filoloji öğrencisi, kendisinden istediğim şey ürkütmüş onu; onun için fazla yaşlı sayılacağım zaman bunu görebilme cesaretini bulacağım. İki yıl sonra mı? Üç yıl mı? Haklı olarak kararsız kalıyor. Roma'ya geliyor ve bütün bir yaz boyunca kararsız kalıyor. Sonra şehir dışında bir ev, Zürih'te birlikte küçük bir daire, sonra bir başka, daha büyük bir daire, birlikte çıkılan yolculuklar, dokuz yıl oluyor, tahmin ettiklerinden daha uzun.

EDEBİYAT MALZEMESİ OLAYIM DİYE BİRLİKTE YAŞAMADIM SENİNLE, BENİM HAKKIMDA YAZMANI YASAKLIYORUM.

Şimdi Lynn'in kumların içinde bata çıka yürümesini hoşlanarak seyrediyor, kumların kuru ve gevşek olduğu yerde, daha yavaş, daha zahmetli yürüyor, uzun uzun koştuğu için biraz yorgun, artık bacaklarını sallayamadığı için yalnızca kollarını sallayarak yürüyor, ayağının biri kuma battığında ara sıra öne eğiliyor, sonra kızıl saçlarını sağ ya da sol omzunun gerisine atıyor. Lynn onun kendisini seyrettiğini biliyor olmalı; başka tarafa bakıyor. Lynn yanındaki koltukta otururken erkek başka şeyler düşünüyor. Ahşap otelin ahşap merdivenini çıkarken Lynn'in arkasından bakmıyor; kollarını nasıl hareket ettirdiğini gözünün önüne getirebiliyor, zarif, ama biraz da gülünç. Lynn'i aklından çıkarabildiği de oluyor, örneğin başkalarının yanındayken. Onun yemek yemesini hoşlanarak seyrediyor; zayıf insanların bu isteksiz iştahı. Lynn yanında değilken onun kahkahasını net hatırlayamıyor; gelip kahkaha atınca da keyifle dinliyor onun sesini. Şehirde, erkeği henüz fark etmemişken ve yolda karşıdan karşıya geçerken Lynn de sokaktaki pek çok kişiden biri: İncecik kollarının hareketleri, duraksaması, kalabalığın arasından geçmesi, başını çevirmesi. Ona âşık değil. Seviniyor. Lynn ahşap otelin ahşap merdiveninden inip gelince erkek geceyi düşünmüyor; merdiveni sıçrayarak inmesine, sonra neredeyse (son anda tutunduğu ahşap tırabzan olmasaydı) sendelemesine keyifle bakıyor.

Uzun, rahat bir öğle sonrası.

Artık öğrenmeli: Lynn Kaliforniya'da değil, Florida'da dünyaya gelmiş. Üniversite Kaliforniya'da. Kısa evliliği Sydney'de gerçekleşmiş – ikinci kez sormaması gereken bir soru sorunca Lynn ona kum atıyor. Boşandığı kocasının şimdi nerede yaşadığını bilmiyor Lynn. Kum atmayı sürdürüyor; ona değil de, gelişigüzel etrafa. Geleceği mi? Bir kez daha evlenecek, öyle diyor Lynn, ama dikkatli olacak – belki bir de çocuk yapar, bir tane... Pek fazla bir şey anlatmıyor, erkek de öyle, konuşuyorlar:

DO YOU BELIEVE[97]

WHAT DO YOU THINK[98]

örneğin Richard Nixon hakkında. Mahkemeye çıkarılmalı, diyor Lynn. Hava rüzgârlı, belki bu yüzden tek bir konuda kalmıyorlar; rüzgâr Lynn'in ayakkabılarının içine kum doldurmuş. Erkeğin nasıl olup da sözü Baudelaire'e getirdiğini bilmiyorum, FLEURS DU MAL'e,[99] Lynn onu tanımıyor. Sorusuna yanıt olarak: Şiirlerimi hiç yayımlatmadım. Genel konularda kalıyorlar. Uyuşturucu? Lynn'in de bu yönde pek deneyimi yok. Erkeğin İngilizcesi sınırlı; onun her seferinde ne söylemek istediğini ben biliyorum elbette. Yazılı ya da sözlü Almancada söyleyemeyeceği bir şeyi, doğrudan İngilizce söylerse onun ne düşündüğü, nasıl düşündüğü beni şaşırtıyor. Bunun tadını çıkarıyorum; sonra o, yabancı dilde söylediği şeyin asıl anlamını kavrayıveriyor. Birden gülüyor, aslında gülmeyeceği bir şeye. Görünüşe bakılırsa Lynn onu can sıkıcı bulmuyor. Örneğin, benim, hayatımda hiç geneleve gitmediğimi söylüyor; şunu da ekliyor: Siyasetle de ilgilenmiyorum bu yüzden, yani her şeyi içselleştirdiğim için. Ama o anda içselleştirmenin İngilizcesini bulamıyor. İçselleştirmek? Bu sözcüğü başka türlü ifade etmesi gerekiyor, Lynn bağlantı kuramasa da ben ikna oluyorum. Lynn'in

97 İnanıyor musun? (ç. n.)
98 Ne düşünüyorsun? (ç. n.)
99 C. Baudelaire, *Kötülük Çiçekleri*. (ç. n.)

deyişiyle SEXUALITY,[100] burada açıkça konuşulan bir konu. İkisi de görüşlerini açıklıyor; erkeğinkiler beni şaşırtıyor. Oğlu elli beş yaşına geldiğinde annesi, biraz da sertçe, sürekli kadınlar hakkında yazmamalısın, çünkü onları anlamıyorsun, demişti. Bundan Lynn'e söz etmiyor. Lynn İsviçre'yi bilmiyor. Böylece erkeğin, benim canımı sıkacak konuşmalar yapmasına gerek kalmıyor. Psikiyatrlar hakkında ne düşünüyor? C. G. Jung'u şahsen tanıdığı söylenemez; yalnızca konferanslarını dinlemiş. Lynn'in de tahmin edebileceği gibi, bunun da üzerinden epey zaman geçmiş. Aslında keşke hiç açmasaydı bu konuyu. Lynn üniversitedeyken cirit atmada ödül kazanmış, Sydney'de at binmiş. Erkek, Allende'nin Şili'de Amerikalıların yardımıyla devrildiğine inanıyor, bunu iddia edebilir ama kanıtlayamaz. Komünizm ve kapitalizm; yıllardır Sovyetler Birliği ile Sosyalizm arasındaki farkı anlatmaya çabalayıp durmuş –

Falan filan.

Belki de Lynn'le ancak İngilizce anlaşabildiğinden, söylemek istediği birtakım şeyleri, tembellik edip söylemiyor; bu yüzden, eğer ifade edebilseydi hiç aklına gelmeyecek bazı şeyler, Lynn'in yanındayken aklına geliveriyor; insanın yabancı bir dilde susmasıyla kendi dilinde susması arasında fark vardır; yabancı dilde susarsam daha az şeyi bastırırım, bellek daha çok şeyi sızdırır dışarı... İki kez doğumda bulundum; karım istemişti. Bu konuda hiç yazmadım. Karım yazmamı istemedi. Sanırım bu konudan hiç söz etmedim de. Yalnızca görüyorum. Aradan çok uzun zaman geçti.

Daha başka neler anlatmadı:

Sevdiğim üç kadının yaptırdığı dört kürtaj. Bunların üçü, yapılmakta haklıydı. Ama ürküttü bizi tabii. Sonra doktora parasını ödeyen erkeğin düştüğü durum. Bir seferinde, ben evli olduğum için yapıldı kürtaj, üstelik o da benim arkadaşımla evlenmek istiyordu. Bir seferinde nedeni farklıydı: Hikâyemizin sonuna gelmiştik. Arkadaş kaldık. Bir seferinde bir hataydı; bir suçtu, sonradan düşündüğümde, benim suçum. Çocuğu doğurmasını

100 Cinsellik. (ç. n.)

istemeye cesaretim yoktu; sevgilim ise kararlıydı aldırmaya (ama elbette çok korkuyordu) ve ben sarsıldım. Tekrar sordum ona: Gerçekten istemiyor musun? Onunla kalmak istediğimi biliyordu. Gençken aslında çocuk istemezdim; çocuğum olacağı haberi beni sevindirmişti: kadının hatırına. Sonradan durum değişiyor, ama ben isteğimi yeterince açık belirtemiyorum, sevgilimi öyle kararlı görünce cesaret edemiyorum. Sonra, ona bir kez daha sorduktan sonra, geceleyin bir sokakta duruyorum, acınası bir halde bekliyorum. Üsteleseydim şantaj sayılırdı, diye düşünmüştüm. Bunun üzerinden de çok zaman geçti. Şantaj yapsaydım daha iyi olurdu (bu olayda). Bir seferinde de biz çocuğu istiyorduk ama doktor aldırmamızı önerdi.

HOW DO YOU KNOW[101]

diyor Lynn, bu türden bulutların hiçbir anlamı olmadığını ve yarın (Pazar günü) havanın yine açacağını iddia ettiğinde. Birbirine yaklaştırmadıkları şezlonglarda yatıyorlar, aralarında bir kol boyundan fazla mesafe var. Kim koymuş bu şezlongları buraya, kilometrelerce bomboş uzanan bu sahilin rasgele bir yerine? Bunu ancak bir kişi yapmış olabilir: HERMES. Lynn'in yanında olmasından memnun. O genç yabancı kadın olmadan bomboş olurdu burası, sadece denizle, kum tepeleriyle dolu arazi ve rüzgârla. Fazla oturamazdı burada, kalkıp giderdi. Amaçsız. Sylt adasındaki kum (1949) ve Sperlonga'daki mavi deniz (1962) gibi olurdu ve anılar. Lynn'e bakmasa bile, onun yan şezlongdaki bedeni şimdi zamanı yaratıyor. Lynn onun ne düşündüğünü bilmiyor; o da Lynn'in ne düşündüğünü. Onun bedenine dokunmaya ihtiyaç duymuyor. Keşke resmini yapabilsem diyor içinden. (Biraz resim yapmak gelir elimden ama uzun zamandır denemedim. Sonradan resmin hep taklide, hem de kötü bir taklide dönüşmesi beni rahatsız ediyor; resmini yaparsam, görmüş olduğum şeyi yitiriyorum.) Lynn yüzünü öbür tarafa çevirip başını arkaya yaslamış, bluzu biraz açılmış, iki eli de pantolonlu kucağında, dizlerini yukarı çekmiş; ayaklarının ve baldırlarının teni beyaz. Kendini güneşe veriyor. Erkek dimdik oturuyor, ayakları kumda, genellikle öğle sonrasının denizinde gözleri. Dipte boğuk

101 Nereden biliyorsun? (ç. n.)

bir gümbürtü var, arada da tıslamalar duyuluyor. Lynn uyumuyor. Rüzgâr kuvvetli. Başını kaldırıp etrafa bakınıyor. Onun kendisine baktığını görünce gülüyor.

MY LIFE AS A MAN:[102]

Örneğin bir konser salonunun fuayesinde, çocuklarımın annesine rastlarsam, bocalarım. Biraz da hüzün okunan mahcup yüzü (ki hep öyleydi); iyi bir yüz, hatta sonraki yıllarda daha da açık ifadeli, ama o ürkek masumiyet ifadesi hep var. Üç çocuğunun babası olduğum bu kadına saygıyla, şaşkınlıkla bakıyorum.

ÇÜNKÜ SEN ONLARI ANLAMIYORSUN

Annem, 88 yaşında, Roma'da – her şeyi görmek istiyor, çünkü bu Roma'ya ilk gelişi, yorulmak bilmiyor. Her gün gördüğü şeyleri not ediyor; defterin sonunda, eski tip bir kaligrafiyle şu cümle: ROMA, MUHTEŞEM ZAMAN GEÇİRDİM! Annem üç yıl sonra, belediyenin huzurevindeyken, ölmek istiyor; bunu istiyor; doktorların iğne filan yapmalarına öfkeleniyor. Odada üç kadın daha var, içeriye girince bazen ölüye benzetiyorum onları, o açık ağızlarıyla. Solunumları hırıltılı değil. Hiç kıpırdamıyorlar. Bazen aklı karışıyor annemin (genç kızken, 1901'de, keditırnağı topladığı Odesa'dan geldiğimi sanıyor), sonra yeniden açılıyor zihni: Ölüyorum, diyor, size teşekkür ederim. Ama altı ay daha yaşıyor annem. Onun iğne konusundaki arzusunu söylediğim doktor, iğne yapılmazsa neden acı çekeceğini anlatıyor; soluksuz kalıp ölürmüş. Bir gün, yine ziyarete gittiğimde onu ölüm döşeğinde buluyorum. Üç gün boyunca sırayla nöbet tutuyoruz başucunda, ağabeyim, annemin kızı olmayan ablam ve ben. Ara sıra konuşabiliyor bizimle. Derdi şu: Benim ceketlerimin bakımıyla ilgilenecek biri var mıymış. Bu ziyaretlerimizin bizim için vakit kaybı olduğunu da kafasına takmış. O güne dek, ölen birinin başında durmamıştım hiç. Bazen öldüğünü sanıyorum annemin. Ona bir şey söylediğimizde bizim hâlâ orada olmamıza şaşırıyor. Bir rahip göreve hazır. Rahibin Noel'de yaptığı konuşmaya annemin nasıl

102 Bir erkek olarak hayatım. (ç. n.)

sinirlendiğini biliyorum; rahip şöyle demiş: Bundan sonraki Noelleri de birlikte geçirmeyi umuyoruz. İnsanların ölmek üzereyken çoğunlukla fikirlerini değiştirdikleri söylendiğinden anneme rahibi görmek isteyip istemediğini soruyorum. Uyanık, ne sorduğumu anlıyor, düşünüyor, sonra da: Ne için? diyor. Bir seferinde, onunla vedalaşırken, çok güzel bir kadınsın, diyorum ona. Bu sözümü yakışıksız bulmuyor; neden fotoğraf çektirmiyoruz, diye soruyor. Doktor onun durumunda bir değişiklik görmeyince bir akşam ziyaretine gitmiyorum; bir meslektaşım Zürih'teki Zunfthaus zur Meise'de yeni romanından bölümler okuyacak, ben de candan bir sunuş konuşması yapacağım. Zor bir iş değil, ama sahne korkusuyla titriyorum, hep birlikte sarhoş olarak geceyi bitiriyoruz, ertesi sabah, telgrafı okurken, kendimi bir ölüye bile gösterecek durumda değilim...

HAPPY[103]

doğru sözcük bu:

FUN[104]

o anda orada bulunanı görmek:

MONTAUK BEACH[105]

Hayatıma son vermek için asla ciddi bir girişimde bulunmadım; ciddi olmayan bir girişimde de. Sadece sık sık, hayatımın her döneminde bunu düşündüm. Bir uzman gibi şurada burada pratik imkânlar görüyorum. Bu işe uygun düşecek bir kiriş görüyorum. Yüksek bir binada bu fikir herkesin aklına gelir; orada basit ve güvenilir bir girişim olur bu. Evde silahım yok, çünkü her zaman sağduyulu değilimdir, intihar da sağduyuyla yapılacak bir eylemdir. Aklımda bu fikirle bir dağ yolunu gözden geçirdim ve umulmadık şekilde sağlam çıkabilecek bir korkuluğu bulunmayan en az üç yer

103 Mutlu. (ç. n.)
104 Neşe, keyif. (ç. n.)
105 Montauk sahili. (ç. n.)

keşfettim, buralarda, özellikle sisli havalarda, intihar bir kaza gibi görünebilirdi. Buna sık sık da hazır oluyorum, hem de ayık kafayla hazırım, belli bir neden olmadan.

LYNN:

İşini anlattı, ücretli işini, o da dinledi, yo, kesinlikle aklı başka yerde değildi; anlamadığı bir şey olunca genellikle soruyor. Lynn'in dudaklarına bakarsa onu daha iyi anlıyor. Lynn yunuslar hakkında bir kitap okumuş; yunuslar hakkında kendisinden daha fazla şey biliyor. Ansızın ne konuşacaklarını bilmedikleri de oluyor – gündüzleri böyle birlikte olmak: Sıkıcı değil, ama o zaman o ikisini dışarıdan görüyorum: Birbirlerini tanımayacaklar... Hâlâ sahildeler, dalgalar iki saat öncekine göre karaya daha fazla giriyor olabilir, ne daha iri, ne de daha ufaklar. Güneş hâlâ tepede. Şimdi hava daha hoş, daha ılık. Sahilin hemen önünde kırılıp kıvrılan beyaz köpüklü dalgaların ötesindeki deniz şimdi lacivert mürekkep renginde. Sahile vuran dalgaların sürekli hışırtısı. Başını biraz dik tutabilmek, keskin hatlı ufku görebilmek için ellerini ensesinde kavuşturan erkek susmuyor; yalnızca kendisiyle ilgili şeyleri söylemiyor. Trajedi değil. Her şey anlaşılır, hatta doğal. Ve doğru. Bunu önceden sezmiş o; herkes sezmiş. Geriye, bunu kabul etmek kalıyor. Sızlanmadan. Ve bunu yapabilir, başını biraz kaldırabilmek için elleri ensesinde kavuşmuş durumdayken –

Lynn kimi düşünüyor?

Geçenlerde kolyesini düşürmüş. Bereket o otelde çalışan siyahi oda hizmetçileri yatakların altını temizlemiyorlar. O altın kolyenin neden yeri doldurulamaz bir şey olduğunu anlamak mümkün değil. Erkek onu bulunca –gardıropta değil, masanın üzerinde değil, sarı kanepenin üzerinde değil– hemen Lynn'in ofisini aramış. Rahat bir soluk aldığını duymuş telefonda. Hiç öyle bir yerde düşürülür müymüş o kolye?.. Lynn akşam yemeğine başka bir elbiseyle geliyor, ama bu kıyafet erkeğin pek hoşuna gitmiyor; üstelik yine o ince gözlüğü takmış. Saçlarını tepesinde toplamış. Erkeğin selamını görmezden gelen kadın garson iki kadehe su

ve buz koyuyor. Etraftaki insanlar: Ceketsiz oturan, kazancı iyi adamlar, pek az genç var. (TOO EXPENSIVE,[106] diyor Lynn), bunun yanında birbirleriyle tek kelime konuşmayan pek çok orta yaşlı çift ve de kendi evlerindeymiş gibi gürültü eden aileler. Herkes için günbatımı. Bir düğünün davetlileri. Lynn ile o da bir süre susabilirler. İkisinin ortak tanıdığı insanların sayısı çok az, bu yüzden dedikodu yapamıyorlar. Istakoz yiyorlar. Kıskaçların nasıl halledileceğini erkeğin göstereceğini varsayıyor Lynn. Onu gözünde büyütüyor. Bazı huylarını Lynn'in garipsediğini görüyor erkek. Şarap gelmeden önce konuşmaya başlayınca Lynn onun sözlerini kendisini ilgilendirebileceğini düşünüp daha ilk cümlede sözünü kesmiyor. Erkek şarabın tadına bakıp başını tamam anlamında sallıyor. Şaraptan biraz anlıyor. Lynn'in sözünü kesip kesmediğinin ve kaç kez kestiğinin farkında değil. Lynn ıstakozunun ilk kıskacını kırmış, bu işi erkekten daha iyi beceriyor. Erkek konuşurken Lynn ne demek istiyorsun diye sorunca, onun uzun açıklamasının (İngilizcesiyle) kendisini ikna edebileceğini göz ardı etmediği belli. Anlattığı şeylere kendisi de şaşırıyor erkek. Anlatırken keyifleniyor. Öğretici olabildiğini görmek de rahatlatıyor onu. Fazla içki içmiyorlar. Lynn ıstakozunu kurcalıyor ama amacı erkeği dinlememek değil. Elbette ki onun aklına gelen her şey Lynn'in ilgisini çekmiyor (örneğin mimarlık konusu). Sanıldığı kadar çok eti yok ıstakozun; tabaktaki kırmızı kabuğun manzarası güzel, Lynn de tatlı yemeye hazır. İkisi aynı görüşte olduklarında neşeleniyorlar; istemeyerek anlaşmaya varmışlar gibi görünmüyor; fikir birliğinde olsalar da konuşmaya devam edebiliyorlar. Genç garson kız, üniversite öğrencisi olmalı, tatlıyı servis ederken onlara özel bir çift muamelesi yapıyor, kendisi de bir şenliğe katılıyormuş gibi davranıyor. Masadayken sevgi sözcükleri geçmiyor aralarında; onlar yalnızca birbirlerine gizli-saklı duydukları antipati yüzlerinden anlaşılmayan, baktığını öteki fark etmesin diye ona yandan kısaca göz atmayan bir çift, o bakışlar, birbirlerinden hoşlanmadıkları halde derin bir bağla bağlı oldukları artık bir sır değilse atılır.

106 Çok pahalı. (ç. n.)

CENTRAL PARK

Bir hafta önce bugün: – öbür çiftler gibi birbirlerine sarılıp yatmıyorlar çimenlerde, oturuyorlar. Lynn'in çalışması gerekmeseydi deniz kenarına gidebilirlerdi; Lynn neresinin güzel olacağını biliyor: Montauk. Deniz kenarına gitseydik güzel olurdu diye düşünmesi, erkeği bir sonraki hafta sonu oraya gitmelerini teklif etmek için yüreklendiriyor, buradaki son hafta sonunda. Söz verilmiyor, yalnızca dikkate alınıyor. Lynn yanında çimenlere uzanıyor, kendisiyse oturuyor. Lynn çalıştığı şirkete sövüyor; çünkü pazar günü olmasına rağmen çalışmak zorunda. Güneşli bir pazar; parkı rengârenk giyimli insanlar doldurmuş, hippiler yok. Lynn'in vakti dolunca gitmek için ayağa kalktıklarında, Lynn koluna giriyor onun; birlikte, kol kola girip. kapkara bir ayıbalığını seyrediyorlar, güneş gören yapay kayalığın üzerinde yuvarlanıp parlayan o kolsuz hayvanı. Orada satılan simitlerin yanık kokusu geliyor. İlerliyorlar ve beyzbol oynayan oğlanları görüyorlar, aralarında pek çok siyahi var, sağda solda çocukları için renkli bir uçurtma havalandıran bir-iki baba, Manhattan'ın siyah kayalıkları arasındaki küçük gölde teneke kayıklar... İki yıl önce (tam bu mevsimde; ama o zaman ağaç dalları daha yeşildi) burada Alman televizyonu için poz vermiştim; benim rahat bir halimi yakalamaya çalışan kameramanlar, Jakov Lind beni güldürünce sevindiler. Marianne fotoğrafa girmek istemedi; kameraman onu kandırmaya çalışınca ben itiraz ettim; Marianne'nin fotoğrafa girmek istememesini anlıyordum. (Her zamanki gibi) yazarla toplum arasındaki ilişki söz konusuydu.

MY LIFE AS A MAN:[107]

Bazen anladığımı sanıyorum, kadınları, ve ilk başta onlar hakkındaki düşüncem, yapılarına dair taslağım hoşlarına gidiyor; hiç değilse benden öncekilerin görmedikleri şeyi onlarda görmeme şaşırıyorlar. Bu şekilde fethediyorum onları. HİÇBİR ERKEKLE SENİNLE KONUŞTUĞUM GİBİ KONUŞAMADIM, vedalaşmalarda bu sözü birkaç kez duydum. Herkes övücü sözler söyleyebilir, buna ihtiyacım yok; kadınlar, onları anlamak için kendimi zorladığımı

107 Bir erkek olarak hayatım. (ç. n.)

görünce gururları okşanıyor; onlarla ilgili aklıma gelen fikirler bir süre onları ikna ediyor; onların basit olduğunu düşünmüyorum, çelişkilerle dolu görüyorum. BUNU BANA DAHA ÖNCE HİÇ KİMSE SÖYLEMEDİ, diyorlar, AMA BELKİ DE HAKLISIN. Benim yaptığım taslağın zorlayıcı bir yanı var. Bütün kehanetler gibi. Ama sonra, sezgilerimle söylediğim şeyi onların davranışının doğruladığını görünce kendim bile şaşırıyorum. Elbette ki her kadın için aynı taslağı yapmıyorum. Kimi sevdiğimi bilmeliyim, yoksa hiç rahat edemem. Birlikte olduğum bir kadınla yaşadıklarımı bir sonrakine uygulamaktan kaçınırım. Yanlışlıkla yaparsam da adil davranmadığımı bilirim. Birbirinin benzeri, hatta tıpatıp aynısı davranışlarla karşılaşıyorsam kusur bende demektir. Oysa fantezi sıkıntısı çekmediğimi düşünüyorum; her yeni sevgili için içimde yeni bir ihtiyaç buluyorum. Örneğin onun daha güçlü olduğunu düşünüyorum, ya da kendimin daha güçlü olduğunu. Kadınlar da buna uygun davranıyorlar, en azından benim yanımdayken. Acı çektiklerini görürsem neden acı çektiklerini söylüyorum onlara, bazen de söylemiyorum; ama bildiğimi belli ediyorum. Kuruntumun gücü. Beni terk etmiyor; taslaklarıma uyan her şey, gözlem olarak sunuyor kendini. Onu görüyorum, duyuyorum ve orada değilsem yaklaşık olarak gözümde canlandırabiliyorum. Gözümde canlandırmalıyım; yaklaşık olarak değil, kesin olarak. Elbette ki gözümde doğru biçimde canlandırdığımdan emin olamam; BU SENİN YORUMUN, derler kadınlar; onlarınsa böyle bir yoruma ihtiyaçları yoktur. Sevdiğim kadınla ilgili yorumlarımın beni üzmesi de sevindirmesi de önemli değildir; beni ikna etmesi yeter. Beni ışığın gerisine kadınlar götürmez, kendim yaparım bunu.

MAX, DID YOU LOVE YOUR MOTHER?[108]

Evet.

YOU DIDN'T LIKE YOUR FATHER?[109]

Omuz silkme.

108 Max, anneni sever miydin? (ç. n.)
109 Babanı sevmez miydin? (ç. n.)

WHY NOT?[110]

Bu konu üzerinde fazla düşünmemiş.

YOU ARE VERY FOND OF YOUR CHILDREN?[111]

Onlar artık çocuk değil, hepsi büyüdü, yetişkin olarak diğer yetişkinlerden farklılar tabii; onun, babaları olduğunu unutmakta zorlanıyorlar, o da yetişkinlerin babası olarak nasıl kalınır, bunu pek iyi bilmiyor... Anlaşılan Lynn'i huzursuz eden bu düğün daveti:

DID YOU GET A WEDDING LIKE THAT?[112]

İkinci seferinde değildi... CASA COMMUNALE, köyün çocuklarının okulu da orada, IL SINDACO, mesleği iç mimarlık, basit ve özenli bir elyazısıyla kaleme aldığı evlilik yeminini okuyor, şahitler resim ve edebiyat alanından, hepi topu yedi arkadaş; kaba bir masada ikisi, pek coşku göstermeden, defteri imzalıyorlar, AUGURI, AUGURI, AUGURI, AUGURI,[113] sonra herkes evimize gidiyor (üç yıldır bizim evimiz orası) köyden gelenlerle birlikte şerefe kadeh kaldırmak için.

MAX, ARE YOU JEALOUS?[114]

Tatlılarını yerken soruyor Lynn. Günlerden cumartesi, Salı günü de gidecek; Lynn hâlâ onun kusurlarını bulmaya çalışıyor. Birbirlerine mektup yazmamaya karar vermişler; yalnızca, eğer unutmazlarsa, 11.5.1975'te bir kart gönderecekler. Dolayısıyla Lynn'in sorusu doldurulacak bir formdaki soru gibi geliyor kulağa:

110 Neden peki? (ç. n.)
111 Çocuklarını çok sever misin? (ç. n.)
112 Senin düğünün de böyle miydi? (ç. n.)
113 Tebrikler. (ç. n.)
114 Max, kıskanç mısındır? (ç. n.)

ARE YOU JEALOUS? AND IN CASE YOU ARE: COULD YOU KILL A PERSON? AND IF SO: HER OR HIM? AND IF NOT – [115]

Kıskançlık hakkında bol bol yazmış. Salt bu yüzden bile olsa, son yıllarda hiç kıskançlık yapmamış. Yine kıskançlık duysa bu onun için yeni bir deneyim olmazdı; bir yazar olarak bu konuda aklına hiçbir şey gelmiyor, yeni bir şey gelmiyor. Anlatmış olduğu şey, Venedik'teki ten rengi elbiselik kumaşın hikâyesi filan, canını sıkıyor. Büyük bir hayal gücüne sahip bir yazar olmadığı doğru. Bu nedenle de birtakım duygulara kapılamıyor, kapılırsa onları yeniden, bir kişinin duygulanımları olarak anlatma tehlikesi var. (Bu tür) yazarlığın kişi olarak yazara yararı burada; yaşadığı ve hayatında tekrarlanacak bazı durumları başka türlü işlemek zorundadır – bir yazar olarak kalabilmek için... O akşam masa tenisi masası boş. Lynn pelüş ceketini çıkarıyor, hatta daha sonra bluzunun kollarını da kıvırıyor; erkeğin kendi evinde, Atlantik'in öte yanında, bir masa tenisi masası bulunmasının yararı şimdi görülüyor. Lynn daha atak, ama topları karşılayamıyor ve topu kesilirse de kızıyor; onun öfkesi erkeğin işine yarıyor. Öte yandan bunun gerçek bir maç olması memnun ediyor Lynn'i. O boş odadaki tik-tak sesi eğlenceli geliyor kulağa. Kendi ülkesindeyken nadiren, ama şimdi neredeyse her seferinde başardığı bir şey: Gelen topları, uzun atılanları, yere inerken, çoğunlukla masadan daha alçak bir konumda karşılamak. O zaman daha fazla zamanı oluyor insanın ve o, şişman adam, pek çevik olmasa da sayı kaybetmiyor. Elbette, Lynn topu ağın hemen dibine atınca onu hep gafil avlıyor, ancak onun atışları epey sert olduğundan buna pek sık rastlanmıyor. Kısa hafta sonu için yanına aldığı iki gömlekten daha iyi olanı, beyaz gömleği ter içinde; nedeni de top bir kutunun altına kaçtığında almak için eğilmesi. Lynn ilk seti kaybedeceğini hiç beklemiyordu, sonra ikinci seti de kaybetti. Henüz sonuç belli değil. Ama önce saçını tekrar toplamalı, toplarken iki eli de boş olsun diye mavi raketini masaya bırakıyor; saçını toplarken konuşmuyorlar... Sık sık, sanki bilgisi varmış gibi konuşmuştu herhalde. Nerede kaldın, diye sormuyor kadına. Lynn evden çıkmadan önce portakal sıkıyor erkeğe. Ona düşkün, erkek de onun

115 Kıskanç mısındır? Eğer kıskançsan, birini öldürebilir misin? Eğer öldürebilirsen kadını mı erkeği mi öldürürsün? Eğer değilsen – (ç. n.)

hakkında araştırma yapmaya kalkışmıyor; onu seviyor. Ara sıra şaka yapıyor, kafasındaki kuşkuları ciddiye almamak için; rahatına bakıyor. Bu, gündelik kandırmacaları hafifletiyor; fazla yalan söylemek gerekmiyor, susmak yetiyor. Hem öteki adamı tanıyor ve ona çok değer veriyor. Eğer başka birini seviyorsa, diye düşünüyor erkek, er ya da geç bana söyleyecektir. Şu sıralar kadın çok mutlu, herkes görüyor bunu, erkek de. Kadın için işin zor yanı, erkeğin tekrar tekrar birlikte çıkacakları yolculuğun planlarını anlatıyor, durumu bilmeden zemin yokluyor. Neden açıkça sormuyor? Bilmek istemiyor da ondan, diye düşünüyor kadın. Erkek, arkadaşının gözlerinin içine bakıyor ve onun kendisine değer verdiğini görüyor; doğru bu. Yavaş yavaş içindeki küçük kuşkular da siliniyor. Kusur kendisinde; bir kadının, başkasının yatağından çıkıp geldiğini anlamayan bir adam sevecen bir adam değildir. Tek fark ettiği, kendi işiyle kadının fazla ilgilenmediği. Austin'deki bir konferansa davet edilince kabul ediyor, ona farklı bir Amerika göstermek istiyor, Teksas'ı ve New Orleans'ı; ama kadının uçak korkusu baş edilebilir gibi değil, bu yüzden yalnız gidiyor. Arkadaşı ona Teksas'ta tanıdığı iyi insanların adreslerini veriyor. Ötekiler, erkeğin durumu bildiğine yine ikna oluyorlar, soğukkanlı davranışı için saygı duyuyorlar. Gerçi daha erken dönüyor gittiği yerden ama geleceğini haber veriyor, içtenlikle karşılanıyor. Yazın, Avrupa'daki evindeyken, kadının New York için duyduğu coşkuyu paylaşıyor; New York'ta ikinci bir kış geçirmeye hazır olması kadını mutlu ediyor. New York onun işi için önemli, bu yüzden uçak korkusunu yeniyor ve bir ay önden gidiyor oraya, çünkü erkeğin Avrupa'da hâlâ yapması gereken işler var. Kadının mektupları coşkulu, neşeli ve sevgi dolu. Penelope hikâyesini erkek, inişinden hemen sonra duyuyor: Kendisinin tanımadığı Jack diye biri kadını baştan çıkarmaya çalışmış, evet, neredeyse zor kullanmış, öyle ki kadın, bu sarhoş Jack'i odadan dışarı atabilmek için arkadaşlarını çağırmak zorunda kalmış. Erkek, kadının işine katılıyor, ama onun başkalarının yardımına ihtiyacı var, çünkü erkeğin İngilizcesi yetersiz. Artık dörtlü buluşmuyorlar, erkek ve kadın ve arkadaşı ve arkadaşının ağırlaşan, genç karısı. Başka neyin farkında? Hangi konuda konuşulursa konuşulsun karısını ne kadar az ikna edebildiğinin; erkeğin hep durumunun farkında olmadan yaşadığını hep biliyor kadın, öyleyse onun her konuda böyle yanılmadığına nasıl inanacak? Ne kadar inatçılık ederse gerçekten de o

kadar fazla yanılıyor; kendisi de bunun farkında. Kötü bir kış. Onun kendi işinde bu kadar güvensiz olmasının karşısında kadının elinden ne gelir ki? Sonra erkek, konuklarıyla oturuyor (kadın yemek pişiriyor), kadının suskun erkek arkadaşının yanında durmaksızın konuşuyor ve durumu bilen birinin böyle konuşmayacağını fark etmiyor. Kadının yandan bakması, onun sandığı gibi uyarı değil; o bakışta hoşlanmazlık yok, ama umarsız bir bakış. Ötekileri de inandıramıyor erkek. Bunun nedeni İngilizcesi değil. Kendisini ikna edemiyor. Kadın ona Paris'te, THEATRE NATIONAL DE L'ODEON'da başarı diliyor, gururlanmak için nedeni var erkeğin, ama kadının uçak korkusu, o bir tür klostrofobi yine canını sıkıyor onun, kadın bu yüzden onunla birlikte Paris'e gidemiyor. Erkek kendisine ne olduğunu bilmiyor. Arkadaşının önerebildiği doktor hiçbir şey bulmuyor. Kendini gözünde fazla mı büyütüyor? Saygı bekliyor. Kimsenin kendisini ciddiye almadığını söyleyerek bilhassa gülünç duruma düşüyor. Bu, kendisine değer veren arkadaşı için de sıkıntılı bir durum. Arkadaşı bir ara ayağa kalkıyor, kapıdan çıkıp gidiyor. Gece vakti sokaklarda başına bir şey gelmese bari, onunla ilgilenmek gerek. Sonradan anlaşılıyor ki arkadaşının ikinci bir evi var, küçük bir daire, çünkü karısıyla yaşadığı evde sükûnet içinde çalışamıyor, işte o evde yatağın üzerine oturuyor: SORRY, diyor, I AM DRUNK.[116] Olabilir. Bir başka sefer, otuz üç mumlu doğum günü pastasını getirdiğinde ve herkesin yanında karısının önünde yarı şakacı-yarı şövalyevari bir edayla diz çöktüğünde de onu durumdan haberdar etmenin sırası değil – karısı bunu bir yıl sonra (1973) taş masanın başındaki bir konuşma sırasında yapıyor. Günah çıkarmıyor; kadınların kendilerini göstermesiyle ilgili bir konuşma sırasında söylüyor. Laf arasında söylüyor. Bodensee'deki süvari gibi attan düşmüyor erkek, işine dönüyor; mesleki yazışmalar. Doğal bir hikâye. Söylenecek fazla bir şey yok. O hikâye tam bir yıl sürdü; büyük bir aşk; birlikte yaşayabilirlerdi; bunu kendisine neden söyleyemediklerini sonunda anlıyor erkek: onun anlayıp anlamayacağını bilemezlerdi; altmış yaşında birinin bu yüzden kendini vurmayacağının, zehirlemeyeceğinin, asmayacağının garantisi yoktu... Şimdi: Lynn mavi raketini eline almış, oyuna devam ediyorlar. Burada yapacak başka bir şey yok ki. Akşamın onu bile

116 Kusura bakma, sarhoşum. (ç. n.)

olmamış henüz. Projektörlerin ışığında sahile vuran dalgalar. Yarın yağmur yağacak.

Lynn kazanıyor 5:3

(Daha sonra, bu masa tenisi maçından yaklaşık bir ay sonra, kepaze oluyorum – Jörg'e kızıyorum, bir keresinde, 1972'de altı yıllık bir çalışmamı mahvolmaktan kurtarmıştı; yani arkadaşım o. Onun odasında bir aşağı bir yukarı yürüyorum, gülüyorum: Baş başa konuşmuştuk, erkek erkeğe konuşmuştuk, o arada, evliliğim hakkında benim bilmediklerimi o biliyormuş. Özür dilerim! Öfkeyle söylediklerimi geri alıyorum. Ama öfkem ne olacak? Hem doğru da değil: Vaktiyle ona her şeyi anlatan karım değilmiş, pek çok kişinin dilindeymiş, o da arkadaşım olarak karıma benim durumu bilip bilmediğimi sormuş. Anlamalıymışım: Karım çaresizmiş. Bu evde karıma Amerika'dan gelen bir tomar mektubu saklayan arkadaşım onun güvenini boşa çıkarabilir miymiş? Yine de şaşkınım. Berbat ve budalaca şeyler söylüyorum, Jörg olgun bir adamın ağzından bunları duymayı hiç beklemiyordu. Benden önce kaç kişinin bildiğinden bana ne? Ben kendime şaşırıyorum; bunu öğrendiğimden beri bu durumu bir sır, bizim sırrımız olarak tutmaya beni kibrim değil de ne zorladı? Kendi kibrim şaşkına çeviriyor beni. Karımın sevgilisi karımla yaşadıklarını ben öğrenmeden önce neden şuna ya da buna anlatmasın ki? Bu onun hikâyesi.)

Bar, konuşmaya uygun değil; fazla gürültülü, fazla kasvetli. İçki içmek istemiyorlar. Yorgun değiller ama masa tenisi yüzünden hararet basmış; duş almak hoş olacak. Birdenbire her şey kırılganlaşıyor; ortak mekânsızlığın melankolisi. Bir fikir gelmeli şimdi akıllarına, ama gelmiyor. Lynn,

IT WAS A BEAUTIFUL DAY![117]

diyor. Bir hafta sonra Berlin'deki bilim kurulu toplanacak. Lynn bir hafta sonra bugün ne yapacak? Ama bundan bir sohbet çıkmıyor; Lynn'in planları, onun planları. Bir süre terasta oturuyorlar, Lynn

117 Güzel bir gündü. (ç. n.)

pijamasının üzerine pelüş ceketini giymiş; projektörlerin bol ışığı altında, yakındaki sahile vuran korkusuz dalgalar; sohbetleri ancak genel konularda:

EVLİLİK LYNN İÇİN HÂLÂ BİR SORUN MU?

Zina işlediğimi itiraf edince tuvaletin duvarını kazıyıp on parmağını birden kanatan bir kadını hatırlıyorum. Duvardaki kanı akşam fark ettim, yaralı parmaklarını ancak ertesi sabah. Bir kadın daha hatırlıyorum, kocasının işyerine telefon etmek için yatakta dimdik ayağa kalkmıştı: Telefon kulübesinden arıyorum, demişti, ben de konuşmasını dinlememiştim, bir saat sonra da üçümüz birlikte yemek yiyorduk...

Konu, erkeği konuşkan kılmıyor.

Projektörlerin ışığında sahile vuran dalgalar, konuşmalarına engel olacak kadar gürültülü değil. Yine de susuyorlar. Işık pek uzağa ulaşmıyor; köpüklü doruklarına ışık vuran üç sıra dalga gözükebiliyor, sonrası kapkara, gece, görünürde hiçbir deniz feneri yok. Ufuksuz gece. I AM FINE,[118] diyor Lynn, sundurmanın altında otururken, IT IS NOT COLD AT ALL.[119] Yine de pelüş hırkasını yanına almış, geçen gün, röportajdan sonra ilk kez tutmuştu onu erkek, bir de beyaz yün battaniye var Lynn'in yanında. Bir ara yandaki terastan sesler duyuluyor; bir uyarı bu, onların konuşmaları da duyulabilir. Üç sıra dalgaya (sonra iki sıra kalıyor) ve gecenin içinden kıvrıla kıvrıla çıkan köpüklere bakıyorlar. Şimdi güneş gözlüğü takmamış Lynn; koltuğunda arkaya yaslandığı zaman, açık bıraktığı saçları neredeyse terasın ince sac kaplamalı zeminine değiyor. Köpüklerin altında kalan oyukta dalgaların rengi yeşil, soluk ve sütsü bir yeşil. Bardaki müzik kesilmiş. Gece yarısı. Ara sıra dalgalar tekrar patlıyor sahilde, o zaman da ne düşündüğünü unutuyor insan. Çoğunlukla tekdüze bir hışırtı. Bir seferinde dört sıra dalga peş peşe vuruyor sahile. Şimdi gidip yatmak yazık olur, uzun süre oturuyorlar orada.

118 İyiyim ben. (ç. n.)
119 Hiç soğuk değil. (ç. n.)

YOU ARE WATCHING ME.[120] Erkek onun omuzlarını tuttuğunda, alnı açılsın, iyi tanıdığı birinin alnı olarak rahatça okunabilsin diye saçlarını avuçlarıyla geriye ittiğinde ya da kızıla çalan kaşlarının hattını parmağıyla izlediğinde, gösterdiği sevginin Lynn'e, o genç yabancıya yönelik olduğu kuşkusuz; onun bedenini öptüğünde, Lynn onu kendisine çektiğinde, onun verdiği duyguyu başkalarınınkiyle karıştırmıyor erkek. Saçları onun yüzünde, ağzı geniş ve yumuşak, gözleri küçülmüş, haz ânında bütün kadınlar ansızın birbirlerine benziyor. Daha sonra, başını erkeğin omzuna koyuyor, bir kafanın sertliği. YOU ARE THINKING.[121] Kadınlardan biri, sonuncu kadın olacak, o kadının Lynn olmasını istiyorum, birbirimizle kolayca ve iyi bir şekilde vedalaşacağız... Sabahın yedisinde, terasta tek başına dururken, havanın bulutlu mu berrak mı olacağı henüz gökyüzünden anlaşılmıyor. Horlamamış olmayı umuyor erkek. Çıplak ayaklarının altındaki sac zemin ıslak, biraz da kaygan. Ne düşündüğünü bilmiyor; uyanık. Martılar gibi. Kollarını dayadığı tahta korkuluk da ıslak. Üşümek ve hiçbir şey düşünmemek hoşuna gidiyor. Soğuk sac zemine basan ayaklarını hissediyor, korkuluğun tahtasına dayanan ellerini; martıların seslerini duyuyor ama bakmıyor. Görülecek ne varsa, zaten biliyor. O anda orada bulunduğunu bedeni hissettiriyor ona. Ara sıra, gelişigüzel bir şekilde, onlarca yılını nasıl kullandığını soruyor kendine. Başkaları 5 yıl savaşta, 2 yıl tutsaklıkta geçirdim, diyebilir. Bir başkası, devlet demiryollarında 40 yıl geçirdim diyebilir. Bir başkası, kampta 10 yıl diyebilir. Onlar, hayatın neden kısa sürdüğünü bilirler.

MİMARLIK:

Çizim masası, kurşunkalem, sürgülü hesap cetveli, kopya kâğıdı, T cetveli, pergel ve mürekkep kokusuyla geçen 12 yıl. Teknik ressamın beyaz önlüğü. Büyük bir kopya kâğıdı açıldığında duyulan tıslama, kanat çırpma sesine benzer ses. Karton ruloları. Her gün işe gidiş: Artık ne üniversite öğrencisiyim ne de yazar, çoğunluktan biriyim. Sabah ve akşam tramvayda o insanların yüzleri. Beyaz önlüğü severek giyiyor, severek çizim yapıyorum. Dışarıda kar

120 Beni gözlüyorsun. (ç. n.)
121 Düşünüyorsun. (ç. n.)

yağdığı için çizim lambasına ihtiyaç oluyor; düzgün kopya kâğıdı parlıyor. Savaştayız. Çini mürekkebiyle ağır ağır bir çizgi çekerken soluğumu tutuyorum. Çizimlere yazı eklemeyi de seviyorum; ölçü rakamlarından biri okunacak şekilde yazılmış da olsa eğer güzel değilse siliyorum onu. ÇİMENTO, YAPIŞTIRICI, SERT TUĞLA, ÇİNKO, CAM YÜNÜ, ETERNİT, bu kelimeler benim kaligrafimden çıkma. Otuz yaşındayım ve nihayet ekmeğimi kazanacağım bir işim, bir diplomam var, iş bulduğum için seviniyorum; sekizden on ikiye ve birden beşe. Evlenebilirim. Sürgülü hesap cetvelini kullanırken kendimi uzman gibi hissediyorum. Neden mimarlık? Babam mimardı (diplomasız); saydam kopya kâğıdı, sallanabilen T cetveli, çelik metre, oynanması yasak birer oyuncaktı. Çizimlerim öncesinde yazdıklarıma kıyasla daha doğru. Hem iş planları çizince kendimi daha erkeksi buluyorum. Bir keresinde inşaatta, hesaplayıp çizimini yaptığım bir merdivenin üst katın zeminine ulaşamadığını öğreniyorum; uzunluğu doğru olsa da bir basamak boyu eksik. Bir daha asla böyle bir şey olmadı. Basamakların kaplamaları çoktan kesilmiş; zararı patron üstleniyor. İnşaatta bana Mimar Bey diyorlar. El yazımın olduğu kâğıtları bir demir ustasının ya da doğramacının elinde görünce, planlarım hatasız olsa bile süt dökmüş kediye dönüyorum. Çoğunlukla, bir işin nasıl uygulanacağından haberim yok; tek bildiğim, ustanın bunu zaten bildiği. Her türden zanaatkârın karşısında sıkıntılı duygular. Alınlarını kırıştırdıklarında nasıl yapacaklarını bana sormadıkları için seviniyorum, söylenmeye başladıklarında da hemen yanlarından uzaklaşıyorum. Bir işe nasıl girişileceğini zamanla öğrenmiş olsam da ellerim beceremiyor. O zaman destek almak için bir ruloya tutunuyorum. Geriye bir yetersizlik duygusu kalıyor. Görünüşe bakılırsa işçiler bunun farkında değil. Onları uzun uzun seyretmeyi isterdim; ama yakışık almaz. Aldığım ücret onlarınkinden pek fazla değilse de seyirci olmam için ödenmiyor bana. İşçilerin çoğunun yaşı benden büyük. Abim beni yüreklendiriyor. Onun parası kıt; küçük bir ev olacak. Planım ne kadar basit olursa o kadar iyi. Böyle yapacağıma parlak fikirlerimi göstermek istiyorum, sonunda saçma bir ev çıkıyor ortaya, yine de inşaat başlıyor; hafriyat yapılıyor, iskele kuruluyor, temel atılıyor, kalıplar hazırlanıyor, bunların hepsi plana uygun yürüyor, sonra kaba duvarlar yükseliyor ve planın dışında kalanlar: bolca toprak, kalaslar, tuğla yığınları, her şey somut.

İşçiler gittikten sonra ben bir süre daha kalıp ölçer gibi yapıyorum. Kanalizasyon boruları, kum, kürekler, el arabaları, katranlı mukavva ruloları tanecikli ve biraz yapışkan, çimento çuvalları, çiçek açan bir kiraz ağacının altındaki hela, çimenlerin üzerinde paslı yuvarlak demir demetleri. Bir rüya görüyorum, güya ev bitince benim planlarıma hiç benzememiş ama o planlara uygun yapıldığını söylüyorlar. Bu rüyayla karşılaştırınca, inşaat alanında beni korkutan şeyler küçük sayılır: Pencerelerden biri fazla büyük olmuş. Küçültülmesi artık olanaksız; çerçeveler çoktan ısmarlanmış bile. Durumu kurtaracak fikirler bile çok geç geliyor aklıma. Abime acıyorum. (Yirmi yıl sonra, bir kez daha güveniyor bana; ikinci ev hiç değilse akla yakın, arsadaki konumu doğru, sorun da çıkmıyor.) Patron olarak ilk hatam: Üniversiteden bir arkadaşımı işe alıyorum, o zamana kadar aynı işlerde birlikte çalışmışız, ayda 350 Frank yerine 500 Frank ücret veriyorum, ikimiz de hep o katı çalışma saatlerine bozulduğumuz için, yani sekizden on ikiye ve ikiden altıya kadar, ona haftada kırk saati dolduracak şekilde işini istediği zaman yapma konusunda küçük bir özgürlük tanıyorum. Teknisyen olan öteki kişiyi de askerliğimde onbaşı olarak tanımıştım, iş bulduğu için seviniyordu; birbirimizle senli-benli konuşuyoruz. İşimiz önemli ve güzel, ben çoğunlukla evde gecenin geç saatlerine kadar çalışıyorum; hem böyle patronken ötekilerden daha geç saatte çizim masasının başına gelmeyi ya da onlardan önce işten çıkmayı doğru bulmuyorum. Öte yandan tam saat sekizde işe gelip onlar geldiğinde üzerimde beyaz önlüğümle çizim masasının başında dursam bu sefer de bekçilik ediyormuşum gibi olur; bu da rahatsız eder beni. Ara sıra görüşmelere gitmem gerekiyor; iki saat sonra geri döndüğümde Kurt'u, üniversite arkadaşımı, sabırsızlık içinde, ne kadar çalışkan olduğunu kanıtlayan çizimlerini bana göstermek isterken buluyorum. Önerilerinde hiç iş yok, ama karşı çıkılmasından rahatsız olmuyor, yaptığı iş üzerinde tekrar çalışmaya hazır. Öteki çalışanım, teknik ressam ise gitgide suskunlaşıyor, sonunda bir gün istifa ediyor. Neden? Ücret artışı istemiyormuş; yalnızca ben oradan ayrılır ayrılmaz ya da yan odaya geçer geçmez okul arkadaşımın kendi özel işlerini yapması onun canını sıkıyormuş. Çizim tahtasının altına bakmama gerek yok; önüme koyduğu şeyleri görüyorum: yumuşak kalemle kandırmaca çizimler, on dakikada yapılacak taslaklar, her fırsatta beni yağlaması. Öteki, teknik

ressamsa işyerimdeki tek deneyim sahibi kişi, titiz biri; ücretini hak etmek için çalışıyor, daha iyi ücret alan diplomalı mimar ise aylardır arkamdan iş çeviriyor, bu da teknik ressamın canını sıkıyor, titiz çalışmaktan alıkoyuyor onu. Adı: Adam. Çalıştığımız binada oturuyor. Bir sabah, her zamanki gibi işe gittiğimde, çılgına dönmüş karısı beni yakalıyor: BEN KATİL DEĞİLİM, BAY FRISCH, BEN KATİL DEĞİLİM, SÖYLEYİN, KATİL OLMADIĞIMI! Ve bana bebeğini gösteriyor. Gece uyuyabilmek için bebeğin küçük yatağını aşağıya, benim büroma koymuş. Bebek morarmış. Boğulmuş. Onbaşı olan kocası o sırada askerde; bunu ona haber vermeliyim. Özenli olan darbe alıyor. Aradan haftalar geçiyor, sonunda Kurt'u bir kafeye çağırıyorum; bir şey söylememe gerek yok, sadece konuşmamız gereken bir şey var, diyorum. İşten çıkarma mı? Daha ben söylemeden kabul ediyor, hem de nedenini sormadan; nedenini söylememe gerek kalmadığı için seviniyorum, yoksa Kurt bana şöyle derdi: Sen de çalışan olarak tam da bunu yapmıştın, çizim masasının altında katılacağın yarışmanın çizimlerini hazırlamıştın. Proje, uzun süre kâğıt üzerinde kalıyor, o yıllarda çimento kıtlığı var, demir kıtlığı, bunlar savaşta gerekli. O günlerde, bütün günümü dolduracak bir işim olmadığından, yine yazmaya başlıyorum: Bir şey cisimleşsin diye tiyatro oyunları. İşten sonra, akşamları yazıyorum. Büroda başka bir iş yaparken yakalanmak istemiyorum; yalnızca aklıma ansızın gelebilecek önemli şeyler için çizim tahtamın altında bir kâğıt bulunduruyorum. Beş haftada ilk oyun, ondan üç hafta sonra da ikinci oyun; Zürih Tiyatrosu oyunumu sahneliyor, benim yazarlık da yaptığım inşaat şirketinin gözünden kaçmıyor. Bir gün şantiye şefi bir şey paylaşmak için beni barakasına çağırıyor: Her zamanki gibi altında benim imzam olan bir projede çok kötü bir ölçü hatası varmış. ÖLÇÜLER İNŞAATTA KONTROL EDİLECEKTİR, her projenin üzerinde bu damga vardır; buldozerler toprağı fazla kazmadan hatamı fark ettiği için şantiye şefine teşekkür ediyorum, bunun suçunun teknik ressamımda olmadığını da söylüyorum; sadece imzalamadım, bu projeyi kendim çizdim diyorum. Keşke böyle söylemeseydim. Sonuçta, inşaat bitene kadar (iki yıl boyunca) bu şantiye şefi bir hata yaptığını asla itiraf etmedi; burada kimin hata yaptığı belliydi. Bir süre, inşaat ve tiyatrodaki provalar paralel yürüyor. Saat sekizde büroya; saat onda tiyatroya, provalara gidi-

yorum, amatör olarak salonda oturup dinliyorum. Oyuncular konuşmalarını ezberlemek için evlerine gidince ben de inşaata gidiyorum, atlama kulesinin kılıfını çıkarmalarını, bir tarafta yüzey kaplamalarını döşemelerini, doğramacının atölyesinde yaptığı işleri getirip monte edişini seyrediyorum. Tiyatrodaki provalarda olduğu gibi, burada da her şey sorunsuz değil. Orada da burada da cisimleştirme var. Gerçi bunu başkaları gerçekleştiriyor ama sanki benim ellerim de işin içindeymiş gibi hissediyorum. Bir şey oluşuyor. Zamanımın dolu dolu geçtiğini biliyorum, hem de günbegün; mesleki sorunlar var elbette, çünkü son perde biraz zayıf kalmış, ahşap işlerin cilası da çirkin olmuş, hem de düzeltilemeyecek kadar. İnşaattan ayrılmadan önce ayakkabılarımı bir çıta ya da bir telle temizliyor, sonra bisikletime biniyorum. Bisiklet sürerken ıslık çaldığım da oluyor.

12.5.1974:

Alçaktaki bulutların altında sabah saatlerinin denizi inci grisi, dalgalar durgun, güneş yok. En iyisi ayakkabıları çıkarıp eline alarak kumda yalınayak yürümek. Bomboş sahilin üstünde martılar, bütün duygulardan daha gürültülü, sahilde çatlayan dalgalardan daha gürültülü. Bugün yağmur yağacak, diye düşünüyor adam. Kum tepelerinin üzerinde öbek öbek otlar. Hava rüzgârlı, onun sırtında yalnızca bir gömlek var, ceketsiz; hızlı yürüdüğü sürece üşümüyor insan. Henüz yağmur başlamamış. Yine kimseler yok etrafta. Kumların şurasında burasında bir plastik kutu; dün görmemişlerdi onu. Böyle ayakkabıları elinde nereye kadar yürüyebileceğini soruyor kendine. Dün oturdukları iki şezlong da, çok uzakta, minicik görünüyor, neredeyse tanıyamıyor onları. Kendini iyi hissediyor. Kumlara bata çıka yürüyor. Neredeyse tökezler gibi olduktan hemen sonra, iki elinde iki ayakkabı tekiyle ne düşünmüş olduğunu biliyor: "Bu hafta sonunu, bu incecik şimdiki zamanı hiçbir şey uydurmadan betimleyebilmek istiyorum..."

– ama bunu dün, butikteyken de düşünmüştü; o semtin adını unutmuş. Sonra yine hiçbir şey düşünmüyor... Sonra yine aynı şey: Hiçbir şey uydurmak istemiyorum; olası okurları düşünmeden ne algılayabileceğimi ve ne düşüneceğimi bilmek istiyorum. Ben okurları tatmin etmek için mi, eleştirmenlere malzeme ver-

mek için mi yazıyorum? Yazarken okurları düşünüyor musunuz sorusuyla her üniversitede karşılaşıyor. Örneğin, diye düşünüyor adam, okurlarımı gözümün önüne hiç yalınayak getirmemiştim... Dalgaların ulaştığı hattın gerisinde kalan kumlar ıslak, dolayısıyla da sert olduğundan daha rahat yürünüyor, ama ayaklar üşüyor. Sular yükselmiş, bu yüzden sahil şeridi dün olduğundan daha dar. Dalgaların ulaşmadığı kısımda, kumların kuru olduğu yerde yürümek zorlaşıyor, topukları yanmaya başlıyor. Tanecikli bir kum. İnsan bir kez topuklarının derisi iyice soyulana kadar, gerçekten kendi kendine konuşana kadar yürümeli.

Yoksa rüyada kalır:

– üç ya da dört köpek, buldok olabilir, kocaman köpekler. Bu köpek kulübesine onlarla birlikte tıktılar beni. Ama bana saldırmıyorlar, yalnızca havlıyorlar. Dışarıya bakmıyorum. Kudurmuş gibi havlıyorlar. Kulübenin dışında kimin olduğunu bilmiyorum, sesler duyuluyor, kulübenin kapısı sürgülü. Yoksa köpekler sizi parçalar. Havlamakla kalmıyorlar, şimdi de kapının altındaki aralığı pençeleriyle tırmalıyorlar; bacaklarını geri çektikleri zaman pençelerinin kesilmiş olduğunu görüyorum, birer birer.

Dün uzun, rahat öğle sonrası: sanki (daha önce de sık sık olduğu gibi) sonsuza kadar yaralanmış, öfke duymadan, kendine acımadan geriye bakıyor, her şey yaralı ve tasfiye edilmiş (bir tek heksametreler eksikti) sonsuza kadar, şimdi kum tepeciklerinde duruyor adam, ayakkabıları ellerinde, şunu söylemek istiyor:

DAMN![122]

Bir kere deniz sedef grisi değil, martılar beyaz değil, kumlar ne sarı ne gri, otlar bile yeşil ya da sarı değil, alçaktaki bulutların rengi de mor değil –

122 Lanet olsun. (ç. n.)

DAMN!

Hep durumun farkında olmadan yaşıyorum.

DAMN!

Sonradan davranışımı anlamıyorum. Bana bıçak gibi saplanan bir ifade, aslında hiç söylenmemiş; herkes doğruluyor bunu. Kuruntuya kapılıp kendime zarar veriyorum. Çoğunlukla zihnim çalışmadığında bu kuruntum ortaya çıkmıyor; başarısızlıklarımı her gün yalnız ben fark ediyorum. Bu da insanı kendine güvensiz ve saldırgan yapıyor. Zihnimin beni yarı yolda bırakacağı korkum ve duygusallığım: dengesiz, aşırı heyecanlı, kırılgan. Şunu ya da bunu bildiğimi sanmamın bir yararı yok. Uzun ve rahat bir öğle sonrası: Dünya, bensiz ilerliyor geleceğine doğru ve ortak geleceğin dışında bırakıldığını bilen ego üzerinde daralma. Bir kadın kanalıyla şimdiki âna çılgınca özlem duymak kalıyor geriye. Boşluğu tanıyorum: Bir çeyrek saat, önümüzdeki çeyrek saat, geçen yıldan daha uzun görünürse oluyor; üstelik bir umudum olduğunu daha az önce söyledim. İçimdeki, ölmek isteyen ve üstelik susan hasta; kafamı önüme ilk çıkan duvara vurup parçalamak için soğukkanlılıkla duyduğu ihtiyaç –

SHIT![123]

Çarşamba günü 63 yaşıma basıyorum... Bugün yağmur yağacak, diye düşünmüştü, aradan bir saat geçti ama hâlâ yağmıyor. Bir ara birkaç damla düştü. Saat dokuz. Saat ondan sonra (bunu oda kapısında okumuştu) kahvaltı yok – ayakkabıları ellerinde, ne düşündüğünü biliyor yine: Onu uyandırmalıyım... Sabahları Lynn'le konuşmak mümkün değil. Makyajsız göz kapakları solgun ve balmumu gibi. Ama soluk alıp veriyor. Dağılmış saçları yastığın üzerinde, çıplak kollarından biri neredeyse yere değiyor, ayağının biri örtünün altından çıkmış.

123 Hay aksi, lanet olsun. (ç. n.)

BUGÜNLERDE KAYIN AĞAÇLARIYLA BİRLİKTE UYANIYORUM
BUZDAN BİR AYNANIN ÖNÜNDE
BUĞDAY SAÇLARIMI TARAYIP ALNIMI AÇIYORUM.

BUGÜNLERDE ACITMIYOR BENİ
UNUTABİLMEM
VE HATIRLAMAK ZORUNDA KALMAM.

Yıllar önce (1958), o uyurken sabah karanlığında sahil yolunda yürüyorum; yalınayak değilim, ama espadrillerin içinde de ayaklarım yanmaya başlıyor. Acelem var ve hızlı yürüyorum. Etrafıma pek bakmıyorum. Yine de koyun içinde sıra sıra demirlemiş, parçalanmak için bekleyen gemileri, açıklardaki balıkçı teknelerini alacakaranlıkta görebiliyorum. Önce yalnızca evin önüne çıktım, dalgakıranda oturdum, ara sıra da eve göz attım. Onun beni arayacağını mı umuyordum? İnsan uykudayken bir saatin önemi yoktur; uyanık olan için uzar o saat. Sonra üşümemek için dolaştım. Birden can sıkıntısı çöktü üstüme. Daracık sahil yolunun kayalığın çevresinden döndüğü, küçük limanın hâlâ görülebildiği yerde, onun uyuduğu evi, en üst kattaki küçük terası görebildiğim yerde, tekrar duvarın üzerine oturdum, kollarımı iki yanıma açtım, ellerimi pütürlü sıvaya bastırdım, espadrilli ayaklarımı salladım. Ellerime yapışan sıvaları temizledikten sonra, gün ağarmadan gidiyorum. Acil bir haber iletecek biri gibi, ayrılıyorum oradan. LA SPEZIA; daha fazla ilerlemiyorum. Kahve bulamayacağım kadar erken bir saat. Hiç kimse yok ayakta, aklı başında olan hiç kimse, bütün storlar kapalı. Günlük pazar bile kurulmuyor henüz. Otobüs geçmiyor; yolun ortasından yürüyebilirim. Sokaktaki bir bankta oturup titrediğime memnunum, düşünmek yararsız, geleceğimin hangi yönde olduğunu bilmiyorum. Daha sonra istasyonda, okuma gözlüğüm olmadan tarifeyi inceledikten sonra, cebimde kaç param olduğuna bakıyorum. Ondan kaçıyor muyum, ona gidiyor muyum? Onun yakınındayken yalnızca o var, onun yakınındayken kuruntular başlıyor. Bu kadarını biliyordum. Ama hâlâ elimdeki parayı havaya atarak karar vereceğimi düşünüyorum. Yazı mı, tura mı? Oysa karar çoktan verilmiş. Dalga geçmek için gerçekten de havaya madeni para atıyorum, 100 Liret, parayı yerden alıyorum, ama yazı mı tura mı olduğuna bakmıyorum; bu şehirde

kahve bulana kadar bekliyorum: LA SPEZIA... İki ay önce, tam şu andaki sabah saatinde: PARİS, sokaktaki bir bankta ilk öpüşmelerimiz, sonra ilk kahvemizi içtiğimiz hale gidiş: Yandaki masada kasaplar, kanlı önlükleri kaba bir uyarı. Zürih'e gidişleri. İstasyonda şaşkın durumda o; bavulları, şemsiyesi, çantalarıyla. Zürih'te sevgili olarak geçirilen bir hafta ve açıkça, bilerek, ilk vedalaşmaları. Gerçekten de tüylerin diken diken olması diye bir şey var. Bunu sende gördüm. Açıkça anlamak, dört haftadan uzun sürmez. Napoli seyahatim. O, istasyonda; kolları güçlü. Nereye gideceğiz? Sonunda rastlantıyla kalacak bir yer buluyoruz; yine çok kaba saba: PORTO VENERE, kaçar gibi taksiyle geldiğimiz yer... Sonra, ayağa kalkmadan önce, espadrillerimdeki kumu silkeledim, bozuk parayı da kahve alırken kullandım. Yedi ay birlikte yaşıyoruz, sonra hastalanıyorum. (Hepatit) Kırk sekiz yaşındayım ve o güne kadar hiç hastaneye yatmadım, oraya götürülüşümün tadını çıkarıyorum, her yer bembeyaz, hizmet de ediliyor. Ama sonra belleğimi yitirme korkusu. İlk kez kapılıyorum bu korkuya. Geceleyin, ona söylemem gereken bir cümle geliyor aklıma: O cümle. Doğru görünüyor bana, yazamayacağım için de ezberlemeliyim onu. Sabahları sağ koluma günlük serum bağlanıyor, bitmesi üç-dört saat sürüyor tepemdeki torbadan damla damla akan sıvının. Gece aklıma gelen cümleyi unutmamak için her on beş dakikada bir tekrarlıyorum; ama ne anlama geldiğini her seferinde düşünemiyorum. Bir öbek sözcük. Özellikle başhekimin ziyaretinden sonra, ben başka sözcükler duyduktan sonra, bu bir öbek sözcüğü yeniden bir araya getirmem çok önemli. Serumdan sonra bitkin düşüyor insan, ama yalnızca bu da değil; görme bozukluğu da oluyor. Ama uyumadan önce o cümleyi bir yere yazmalıyım. Akşama doğru iyice ayılıyorum, cümleye benzemeyen cümleyi okuyorum: özneyi sökemiyorum, boşuna bir çabayla tahminlerde bulunuyorum, ama yüklem de yok. Korkuyorum. O beni ziyarete geliyor ve ben cümleyi söyleyemiyorum. Duyabiliyor muyum? Bugün onun üzerinde yeni bir elbise, yazlık bir elbise olduğunu fark etmiyorum. Hayal kırıklığına uğruyor; yeni bir elbise giyip beni sevindirmek için bütün gün Zürih'te dört dönmüş. Üstelik bana çiçek de almış, hezaren çiçeği, hezaren çiçeğini sevdiğim için; evde duruyor, dedi, üç demet. Bütün bunları anlamıyorum. Onu geri gönderiyorum. Gerçek bir Çinliden bile daha sarı benzim, bu hastaneden çıkarsam biri ona biri kendime iki Volkswagen araba satın almaya karar veriyorum. Bereket yolu buradan geçen biri var, Roma'ya kadar ona eşlik edebilir. Herhangi

biri değil, Hans Magnus.[124] Onu gönderdim, 1959 yazıydı, hemen arkasından da iyileştim. Yine yürüyebiliyorum, kükürtlü kaplıcaya kadar yarım saat yürüyüp geri dönüyorum, sonraları süreyi artırıyorum. Belleğim de yerine geldi, demek o Roma'da. Günde dört-beş saat yürüyebilecek duruma gelince onsuz yaşamak istemediğimi anlıyorum. ROMA NON RISPONDE,[125] bütün bir gece ona ulaşamamayı aklım almıyor, gündüz de ulaşamıyorum, ROMA NON RISPONDE, bir sürü neden bulabiliyorum, hiçbiri de umurumda değil; beni bitiren şu: Telefonun çalması ve sonunda şu sesi duymam: ROMA NON RISPONDE. Her defasında telefonun yanında uyuyakaldığım için yanıma bir battaniye alıyorum, her saat başı telefon edebilmek için saati kuruyorum. Biliyorum, onu yolcu eden bir hastaydı; o ikisi giderken arkalarından el sallayabilmem için doktor giyinmeme ve birkaç dakikalığına sokağa çıkmama izin vermişti. Mektuplarımı almadı mı? Artık benzim sarı değil; onu istiyorum. ROMA NON RISPONDE, ROMA NON RISPONDE. Bir keresinde sesini gerçekten duyuyorum. Birkaç gün sonra İtalyan-İsviçre sınırında buluşuyoruz ve iki Volkswagen'le Zürih'e gidiyoruz. Roma'da olanları anlatıyor. Zürih'te iki ayrı evde oturmayı deniyoruz; o, Gottfried Keller'in devlet sicil memuruyken oturduğu evde kalıyor, evin kapıları ceviz ağacından, pirinç süslemeleri var. Ne yapabilmeyi bekliyorum? Siena'da, 1959 sonbaharında, kendine gelmiş bir uyurgezer gibi postanenin önünde duruyorum, güneşli alanın karşısına geçmek gelmiyor elimden bir süre: Mektubu gönderiyorum, ekspres, kalın bir mektup. Ona evlenme teklif ettim. Evet. Ne yanıt vereceğini hayal edemiyorum. Hayır. Yakındaki bir barda beni bekleyen arkadaşım beni epeyce şaşkın buluyor, ama nedenini bilemiyor.

Yanıtı en erken ne zaman gelebilir bana? Bu sonbaharda hiçbir şey içmemeliyim, kahve bile; bu kadar ayıkken evlenme teklif ettim. Assisi'de önce postaneye gidiyorum, sonra katedrale, orada bir nikâh töreni var o sırada, bir Katolik nikâhı; Floransa'da, arkadaşımla birlikte otel aramadan önce postaneye gidiyorum. Acaba telefon etmeyi göze alsam mı? Hâlâ ezbere bildiğim mektubum yerine ulaşmış, bunu ondan ancak Zürih'te buluştuğumuzda öğreniyorum. Resmi nikâhlı evliliğimin gecikmiş bitişinden altı ay sonra evlilik denince

124 Yazar Hans Magnus Enzensberger. (ç. n.)
125 Roma yanıt vermiyor. (ç. n.)

ne anlamıştım? Onunla birlikte Frankfurt'a gidiyorum; konferans salonunda, onun ilk okuması sırasında, oturuyorum ve mantosunu kucağımda tutuyorum. Ondan sonraki seferlerde Frankfurt'a yalnız gitmek istiyor; bir keresinde, onu almak için istasyona gittiğimde beni görür görmez, şaşkınlık içinde duruyor. Ertesi gün gelen ve onu yıkan telgrafta ne yazdığını bana söylemiyor. O kış, iki evimiz arasında, başka bir kadına gidişim, beni bağımlılığımdan kurtarmıyor. Sanırım çocuklarım da seviyorlar onu. Sonra birlikte Roma'ya taşınıyoruz, VIA GIULIA 102, gürültülü bir yer. Onun Roma'sı. Evliliğimizin haberleri, benim hiç görmediğim, güya törenin yapıldığı küçük İtalyan şapelinin adı da verilerek gazetelerde çıkıyor. Onun özgür oluşuna inanılmıyor mu? Onun ya da benim arkadaşlarımın evinde konuk olduğumuzda bize hiç sormadan tek oda veriyorlar; bir çiftiz biz, bir tür çift, saklamamız pek mümkün değil. Bir İtalyan restoranında bir Alman masamıza geliyor, bu rastlantıya ne çok sevindiğini göstererek selamlıyor bizi, yarım saat boyunca onu dinlemem gerekiyor; o, beni tanıştırmıyor, ben de kendimi tanıtmıyorum, çünkü onun bundan hoşlanmayacağını biliyorum ve o adam da, Peter Huchel de, kendini bana tanıtmayı göze alamıyor, oysa beni tanımış. Bazen gülünç oluyor. Onu Napoli'de ziyaret ettiğimde oturduğu evi, hatta sokağı bile bana göstermiyor; bunu anlıyorum. Yakın olduğu insanların birbiriyle karşılaşmasından çok çekiniyor. Gruppe 47'nin toplantılarına gitmemi istemiyor; orası, onun alanı. Birkaç tane alanı var onun. Zaman zaman bu gizlilik canımı sıkıyor. Neden korkuyor ki? Bir keresinde Klagenfurt'a gidiyoruz; bana ejderhalı çeşmeyi gösteriyor, onun yazdığı bir yazıyla ünlenmiş; bunu gösterdiği ilk erkek benmişim (öyle diyor),beni ailesiyle de tanıştırıyor. Sonra yine, Roma'da, geçmişle bugünü birbirinden ayırıyor; birden, başına tuğla düşmüş gibi duruyor, elinin tersini dik alnına koyuyor: Lütfen, olmaz, bu sokaktan geçmeyelim, olmaz, lütfen geçmeyelim! Sormuyorum. İnsan sırlarıyla birlikte birleşir birisiyle. Doğru bu. Hayatımıza karışmış ya da günün birinde karışacak olan herkesin bir araya gelmesi, korkunç bir görüntü: Karşılıklı bilgi alıp-vermeleri, zıt bilgileri değiş tokuş ettikten sonra aynı görüşe varmaları, birbirlerine anlayış göstermeleri, bu bizim kendimizi kavrayışımızın ölümü olurdu. Nasıl ışıl ışıl; bir baronesin evini kiraya veren ve baronesin kiracı olarak belki de bir Amerikalı diplomatı tercih edebileceğini ima eden Romalı bir emlakçının karşısında oturuyoruz, DOTTORE, diyor o, prenses

olduğunu karşısındaki anlamayınca afallayan bir soylu gibi ve duraksıyor, SENTA, diyor, SIAMO SCRITTORI,[126] ve evi bize veriyorlar; terasından Roma görülüyor. Çoğunlukla haftalarca gidiyor, ben onun Roma'sında bekliyorum. Bir keresinde, onun Roma'ya gelmek üzere yolda olduğunu bildiğim sırada, bir saat bile bekleyemiyorum, şehrin dışına çıkıp bir sokağın yokuş yerinde nöbet tutuyorum; onun mavi Volkswagen'ini bekliyorum. Onu karşılamak için. Sürücünün beni sokakta görmemesi olasılığına karşı arabam harekete hazır durumda ROMA / CENTRO yönünde bekliyor. Ara sıra Volkswagen'ler geçiyor, aralarında maviler de var, o zaman el sallıyorum. Belki hâlâ Siena'da, RISTORANTE DI SPERANZA'da yemektedir, zamanım var. Geldiğinde beni tanımıyor, ama ona yetişmem fazla uzun sürmüyor. Onun yuvarlak başını, saçlarını arkadan görüyorum. Belli ki korna çalmamı anlamıyor, bir arabayı durdurmak isteyen polisler gibi onun önüne geçebilmem de vakit alıyor, beni görünce şaşırıp korkuyor. Ben delinin biriyim ve bunu biliyorum. Onun özgürlüğü ışıltısına dahil. Kıskançlık, benim tarafımdan ödenmesi gereken bir bedel, eksiksiz ödüyorum. Yaz gecesinde, Roma'ya bakan terasta yüzümü kendi kusmuğuma gömüp uyuyorum. Acı çekerek çoğaltıyorum sevecen özlemimi. Ama o buradayken burada oluyor. Yoksa yanılıyor muyum? Asla olmayan şey: Korkaklıkla gelen aile hayatı olarak evlilik. Ne acı çektiriyor bana? Odamda oturuyorum ve onu dinlemiyorum, ama telefonda birisiyle ne konuştuğunu duyuyorum; sesi neşeli, gülüyor, uzun uzun konuşuyor; kiminle konuştuğu hakkında hiçbir fikrim yok; öbürkü gün Londra'ya gidiyorum, ama ikimizin birlikte Londra'ya oyunumun temsiline gideceğimizden söz etmiyorum ona. Bir keresinde doğru olmayan bir şey yaptım: Bana yazılmamış mektupları okudum, bir erkeğin mektuplarını; evlilik üzerine düşünceler var. Utanıyorum ve sesimi çıkarmıyorum. Sorduğum zaman bana yalan söylemiyor. Şöyle yazıyor bana: İkimiz arasında bir şey değişecek olursa bunu sana söylerim. Onsuz olamayacağımı bir kez daha söylüyorum. Kuzeye gidiyorum, ezbere bildiğim bir yol: Como'ya kadar on saat, her zaman orada konaklarım ama bu kez mola vermeden devam ediyorum. Yanına gitmek için yola çıktığımı o bilmiyor. İsviçre'deki Airolo'ya varana kadar durmuyorum, vardığımda gece oluyor. Dolunay. Şimdi Sankt Gotthard'den geçmek

126 (*İt.*) Dinleyin, biz yazarız. (ç. n.)

güzel olmalı. Hemen arkasından yoğun sisin içine giriyorum; sınır taşlarını görebilmek için iyice zorlanmam gerekiyor. Daha sonra yağmur başlıyor. Acaba Hospiz'de gecelesem daha mı akılcı olur diye düşünsem de arabadan inmiyorum. En ufak bir yorgunluk hissetmiyorum, tam tersine. Hospiz'den hemen sonra, vadide aşağı inerken sağ farım sönüyor. Durmuyorum, ama yavaşlıyorum. Saatte yirmi kilometre, sadece sol farla bundan hızlı gidemem, üstelik yolun ne yöne gittiğini anlamam için sağ taraftaki kilometre taşlarını görmem gerek. Bardaktan boşalırcasına yağıyor yağmur. Yolda benden başka kimse yok, direksiyon başında on dört saat geçirdikten sonra ne yorgunum ne de uykulu (ben öyle sanıyorum). Ansızın, beyaz bir kilometre taşını sağ tarafımda değil de sol tarafımda görünce yoldan çıktığımı anlıyorum ve birden frene basıyorum. Hafifçe öne eğilerek duruyor araba. Arabanın yamacın başında ne durumda olduğunu görmek için inmiyorum; geri vitese takıyorum. Ve oluyor. Yola devam ediyorum. Çok yavaş. Ara sıra durup ön camı temizliyorum. Yağmur kesilse de sis kalkmıyor. Görünüşe bakılırsa Andermatt'ta açık otel yok; vakit gece yarısını geçmiş. Böylece, nihayet arabanın farlarını kontrol ettikten sonra, yola devam ediyorum: Sol far ve iki küçük cılız park lambası sağlam. Pes edemem. Hiçbir şey içmedim (Siena'da bir Campari, Como'da üç espresso, Airolo'da bir bira), kendimi gayet iyi hissediyorum. Karşı yönden gelenler benim farımı protesto ediyorlar; ama onu kapatamam ve sürücülerin o iki cılız park lambasını göreceklerine güvenemem. Umarım polis çıkmaz karşıma. Saat üçe doğru eve varıyorum, UETIKON AM SEE. Bir şey olmadı, hiçbir şey: Roma'dan geliyorum! Hepsi bu. Buradayım işte. Neden en azından telefon etmediğimi bilmiyorum; bunu düşünmedim, yalnızca onun orada olmasını umdum. Orada. Bu anlattığım, on üç yıl önce oldu. Ingeborg öldü. En son konuşmamız 1963 yılında bir sabah Roma'daki bir kafedeydi; HAUS ZUM LANGENBAUM'daki evde, kilitli bir çekmecede benim günlüğümü bulduğunu duydum; onu okuduktan sonra yakmış. Sonunu iyi getiremedik, ikimiz de.[127]

127 Max Frisch'le ünlü yazar Ingeborg Bachmann 1958-1962 yılları arasında birlikte olmuşlardı. 1958 Temmuz'unda Paris'teki bir kafede Bachmann'la ilk kez buluşan Frisch hayranı olduğu Avusturyalı yazara hemen âşık oldu. Bachmann ise daha çekingen taraftı bu ilişkide. Frisch çok kıskançtı. Ancak 1962 yılında çok genç bir kadın (Marianne) için Bachmann'ı terk eden ve bu ilişkiyi bitiren kendisi oldu, yine de uzun süre suçluluk duygusundan kurtulamadı. (ç. n.)

GURNEY'S INN:

Genç garson kız, dünkü değil ama, ikimizin bardaklarına su ve buz küpleri koyuyor; Lynn henüz gelmemiş ama erkek ne ısmarlayacağını biliyor: MELON, PAN CAKE WITH BACON AND JAM, COFFEE,[128] Lynn'in pazar kahvaltısı bu, şimdi de yağmur bastırıyor.

MY LIFE AS A MAN

Yıllar sonra kendimi görüyorum ve tanıyamıyorum: – O, Zürih'teki Bircher Menner Kliniğinde yatıyor, erkek de onu ziyaret ediyor. Bekletiyorlar; anlaşılan ziyareti istenmiyor. Ama erkek, onu görmekte ve onunla konuşmakta ısrarcı. Kendini katı yürekli biri gibi görmüyor. Odaya girdiğinde kadın korkup susuyor. O neden bu klinikte? Kendi isteğiyle gelmiş. Erkek odada çiçekler görüyor, ama kimin gönderdiğini sormuyor. Hastabakıcının dünkü çiçekleri alıp yerine tazelerini koymasını seyrediyor. Yatağın kenarına oturmayıp ayakta kalıyor; iki-üç saate kadar havaalanında olmak zorunda. Gezintiye çıkmak için giyinmesi gerektiğinde, kendisini kombinezonla görmemesi için erkeğin odadan çıkmasını istiyor. Amerika'ya uçacak erkek, evet, onu almadan. Bütün bunları mektuplardan biliyor kadın. Marianne'yi tanıyor ve onunla yetişkin bir kadınla konuşur gibi konuşmuş. Erkek, beşinci yıllarında, veda etmek için gelmiş. Kadının hastalığına tam olarak inanmıyor. Buna karşılık ona her gün gelen çiçeklerin hikâyesine inanıyor, bu onu kıskandırmıyor; hastalık derecesindeki bağlılığı tükenmiş. Ormana gidiyorlar; doktorun önerisine uyarak bir saat. Bir kliniğe yattığına dair Roma'ya gönderdiği haber erkeği çok korkutmuş ama planlarını değiştirtmemiş. Amerika'dayken onun içgörü sahibi olacağını ve kendisini yanına çağıracağını umuyor kadın hâlâ; o zaman iyileşecek. Öyleyse hastalığı geçmezse bunun suçlusu erkek olacak. Doktor ne bulmuş? Kadının acınası bir görünümü var. Doktor bolca dinlenme ve diyet dışında ne önermiş? Ziyaretçi yok; özellikle erkeğin ziyareti onu olumsuz etkileyecek. İkisinin de şemsiyenin altına sığması için kol kola yürüyebilirler. Bu yürüyüşü, bu saati nereden tanıdığını bilmiyor erkek. Ne konuşacaklar? Nasıl susacaklar? Erkek dalgın,

128 Kavun, domuz pastırmalı ve marmelatlı krep, kahve. (ç. n.)

uçağına üç saat kalmış. Adresini bildirecek filan. Hatırlıyor, evet, bir zamanlar yaşlıca bir adamdan söz etmişti kadın, Viyana'da onu görmüş ama konuşmamıştı; büyük olasılıkla Yahudiydi; bir tek bakışla birbirlerini anlamışlardı, kadına öyle gelmişti, ve bir kaderden kaçar gibi kaçıp gitmişti. Anlaşılmaz bir şey: Bu yabancı oraya gelmişti demek, evet, kliniğe gelmişti. Rastlantı eseri. Koridorda birbirlerini tanımışlardı; sonra o da kadınla böyle gezinmişti. Ama kadın onun adını söylemiyor, zaten fazla bir şey anlatmıyor. Her şey çok gizemli. Bu çiçekleri o yabancı adam gönderiyor her gün, hep aynı çiçekler: 35 tane gül. Kadın öyle söylüyor, erkek de buna seve seve inanıyor; kendisi gittiğinde kadın yalnız kalmayacak. Ve sen, diyecek kadın altı ay sonra Roma'da, ben klinikte yatarken Amerika'ya gittin ve beni yanına çağırmadın. Sırf sen beni yanına çağırasın diye o çiçekleri kendi kendime gönderdiğimi bile anlamadın.

CHECK OUT[129]

Öyleyse kahvaltıdan sonra ne yapmalılar. Şemsiyeyi alıp dolaşmak mı? Masa tenisi mi? Terasta oturup denize yağmur yağmasını seyredebilirler... Rezervasyonu Lynn yapmıştı, iki gece için otele yaklaşık ne kadar para ödeyeceğini onun bilmesi erkeği tedirgin ediyor. Lynn arabaya binmiş bile. Onun haftalık kazancının neredeyse iki katı para ödüyor otele; erkek parası, oysa evli olsalardı ne kadar doğal olurdu bu... Lynn'e yandan baktığında (bir bahane bulmadan bakmıyor, ya çakmak tutuyor ya da manzarayı, kum tepeciklerini, barakaları, yelken direklerini görmüş gibi yapıyor) Direksiyondaki Lynn, gözleri çoğunlukla karşıya dikili, erkek ya onun dudaklarının gündüzleri alaycı olmasına alışmış ya da o dudaklar farklılaşmış. Bir keresinde, evvelki gün yemek yerlerken, gücenmişti Lynn. Neden? En azından bunu fark etmiş ve ona nedenini sormuştu, ama öğrenemedi. Yanlış anlama mı? Aynı yoldan geri dönüyorlar. Bu hafta sonunun kötü geçeceğinden herhalde Lynn de biraz korkmuş olmalı. Artık korkusunu yenmiş gibi görünmenin gereği yok. Erkeğin tütün kesesini kaybettiği anlaşılıyor; ağzında pipo olmadan susmak. Konuşmayı gayri ciddi sürdürebilmek için birbirleri hakkında pek az şey biliyorlar, hem de pek çok şey. Lynn'in yumuşak

129 Otelden çıkış. (ç. n.)

karnının ne olduğunu, ilk anlaşmazlıklarına neyin yol açacağını bile henüz bilmiyor erkek. Hem Lynn artık o olayı düşünmüyor gibi görünüyor; bir defadan bir şey olmaz. Ancak evli olursa, uzun süre evli olursa canavarlaşır erkek.

AMAGANNSETT

Dün, bu hafta sonunu anlatmaya karar verdiği küçük yerin adı bu: özyaşamöyküsel olacak, evet özyaşamöyküsel. Olmayan kişiler uydurmadan; kendi gerçeğindekinden daha ibret verici olacak olaylar uydurmadan; birtakım uydurmacalara sığınmadan. Topluma olan sorumluluğu üzerinden yazarlığını haklı göstermeden; bir mesaj vermeden. Verecek mesajı yok, yine de yaşıyor. Sadece anlatmak istiyor (adlarını verdiği bütün insanlara saygı göstererek) Kendi hayatını.

HİKÂYELERİ DENİYORUM ELBİSE DENER GİBİ

Gitgide daha da sıklıkla ürkütüyor beni anılar, çoğunlukla korkunç sayılmayan anılar bunlar: Mutfaktayken ya da arabada onun yanında otururken anlatmama değmeyecek bir sürü ıvır zıvır. Beni korkutan, sadece şunu keşfetmiş olmam: Hayatımı kendimden gizlemişim. Kim olduklarına bakmadan insanlara hikâyeler sunmuşum. Bu hikâyelerde kendimi çırılçıplak soymuşum, biliyorum, tanınmaz olana kadar. Kendi hikâyemle yaşamıyorum, yalnızca edebiyata dönüştürebildiğim parçalarıyla yaşıyorum. Koca koca mahalleler eksik: Babam, ağabeyim, ablam. Geçen yıl ablam öldü. Onun hakkında ne çok şey bildiğim şaşırttı beni; bunların hiçbirini yazıya dökmemişim. Her zaman bir tek kendimi anlattığım da doğru değil. Ben kendimi hiç anlatmadım. Ben kendimi yalnızca ele verdim.

MAX, WHAT IS YOUR STATE OF MIND?[130]

diye soruyor Lynn, yağmur yağdığı için... Hemen hemen bütün fotoğraflarımda görülen hüzünlü ifadeden eskiden beri hoşlanmam.

130 Max, ruh halin nasıl? (ç. n.)

Bunun nedeni, gözkapaklarımın düşük olması, biliyorum ki bu da yüzüme kendini beğenmişlik ifadesi katıyor. Gözkapaklarımın düşük olmasının nedeni, çocukken kızamık geçirdiğimde ve loş odada yatmam gerektiğinde gizli gizli bir el fenerinin ışığında saatlerce yorganın altında DON QUIJOTE'yi okumuş olmam. Daha sonra haftada iki kez gözkapaklarıma tedavi uygulandı; göz doktoru gözkapaklarımı yukarıya kıvırdı ve içlerine fırçayla kahverengi bir sıvı sürdü, canım acıyordu ama bu, söz dinlememenin bedeliydi, cayır cayır yanıyordu, sonra da gözlerim bağlı olarak bir saat bekleme odasında oturuyordum. Bu tedavinin pek yararı olmadı. Gözkapaklarım (sanki hep güvensizlik içinde, alay ederek, yere bakıyormuşum gibi) fizyonomimin bir parçası – bunun şu ya da bu öğretmenin nasıl canını sıktığını lise öğrencisiyken öğrendim: Vasat bir öğrenci ve böyle bir kibir. Bu sözcüğün kesin anlamını hiçbir zaman bilemedim; ne olursa olsun kötü bir şeydi, çirkin bir şey. Otur yerine! Üzerinden uzun zaman geçti; sonradan artık, yerine otur! diyen olmadı. Ama fizyonomim değişmedi, etkisi de; beni yakından tanıyınca aslında kibirli olmadığımı görüp şaşıranlar varmış, duyuyorum; bu keşif, benden çok öteki kişiyi rahatlatıyor. Bundan şunu anlıyorum: hep temkinli olmalıyım, özellikle alçakgönüllü olmalıyım. Doğuştan gelen bir gurur, benimki gibi bir fizyonomiyle ifade edilirse kibir gibi görünüyor olmalı. Ben de güler yüzlü ve alçakgönüllü davranıyorum, karşımdaki bunu anlayamazsa da kendimi suçluyorum –

NO, diyor erkek, I AM FINE.[131]

Yağmur canını sıkmıyor. Yaşadığı her şey mutlu ediyor onu. Şimdi de iki cam sileceğinin gidiş-gelişleri. O anda görülecek ne varsa hepsine dikkat ediyor. Anılar değil istediği, yaşanan an. Manzara, tam o anda, epeyce ıssız; yine de bakıyor. Kadının gaz pedalının üzerindeki ayağını görüyor, yıpranmış ayakkabısını, direksiyondaki sağ elini, ince bir el, gidip gelen silecekler. Hiçbir şeyi gözden kaçırmıyor; henüz sona ermeyen bu hafta sonuna minnettar.

131 Yo, iyiyim. (ç. n.)

Küçük Morris'te üç kişilik yolculuk, ben yol boyunca arkada oturuyorum. Sürüş hatalarını neden ben yapayım, yanlış yolu neden ben önereyim? Hiçbir şey söylemiyorum; yanlış yola sapınca onu uyarmıyorum: ORLEANS yerine ORLY, felaket değil, fazladan bir saat yol yapacağız, ama elimden bir şey gelmez; sinirleniyor. Biliyorum, iğrenç biriyim; manzaraya bakıyorum ve kendimi suçlamam gerekmiyor, konuşuyorum (örneğin) Peter Handke üzerine, WUNSCHLOSES UNGLÜCK,[132] beni etkileyen bir metin. Ben direksiyondayken yaptığı uyarılarda zaman zaman haklı, tatile ihtiyacım var, üç hafta boyunca sürüş hatası yapmak istemiyorum, Fransa'yı görmek istiyorum. Yüzünde sert bir ifadeyle yanımıza gelen ve ondan sürücü belgesini isteyen, sonra da kırmızı ışığı görüp görmediğini soran bir Fransız jandarması, direksiyondaki kadını süzdükten sonra bir centilmen olduğunu kanıtlıyor: MADAME, diyor Morris'teki iki adamı rahatsız etmeyecek, dozu ayarlanmış bir çekicilikle, elini de sert kasketine değdirerek: BON VOYAGE![133] Ve deniz kenarına varıyoruz, MONT SAINT MICHEL, sular çekilirken. Balçığın içinde, aramızda geniş mesafe bırakarak yürüyoruz. Sevgili arkadaşımız için zordur herhalde, diye düşünüyorum, böyle üzgün mü üzgün bir çiftle birlikte olmak. LA DOUCE FRANCE. Bir öğle yemeği, basit ama lezzetli; besteci olan arkadaşımız eski Keltler hakkında Münih hakkında olduğu kadar akıllıca bilgi veriyor. O şimdi bir sigara istiyor, ama artık sigara içmediği için ben de yanımda paket taşımıyorum; arkadaşımdan istiyor. Arkadaşım elini cebine atıp paketi çıkarıyor, ona uzatıyor. O da alıyor. Arkadaşımı dinliyorum. Onun bakışları benim üzerimde: Sigarasını yakmamı beklediğini görmüyor muyum. Kibritin var mı diye soruyorum arkadaşıma. Kibrit mi? Varmış, paltomun sağ ya da sol cebinde olmalı, diyor, gözlerini tabağından kaldırmadan, ben de onun sağ ya da sol cebindeki kibriti aramak için masadan kalkıyorum. Neden gülüyorum? Çünkü bende de kibrit var, ayağa kalkmama gerek yok, onun sigarasını yakıyorum; bakışları tersler gibi: Bu da nesi! O, yıllardır bizim sadık arkadaşımız, masada keyifli, yolculuklarda

132 *Mutsuzluğa Doyum*; Peter Handke'nin bir kitabı. (ç. n.)
133 İyi yolculuklar. (ç. n.)

da insanı çok iyi neşelendiren biri. Sonra arabadayken, beni neden kendine kâhya tayin ettiğini biliyor musun diye soruyorum arkadaşıma. Pek çok örnekten biri. Sıkıntılı bir hava oluyor; arkadaşım neler olduğunu anlamıyor, öteki de halime şaşırmış, yakışıksız davranıyorum:

BÜTÜN ARKADAŞLARIMIZI GÜCENDİRİYORSUN!

Kendimde kusur bulmuyorum, sonra en geç baş başa kaldığımızda o bana not verince alınganlık yapıyorum, kendimde kusur bulmamamın arka yüzü, hastalık derecesindeki alınganlığım, ki bu zorbalığın da arka yüzü sayılır: sanki hangi kusurlarımın olduğuna, hangi hataları işlediğime başkaları karar veremezmiş gibi.

SUNRISE HIGHWAY:[134]

İşiyle ilgili çalışmasını sahildeyken tamamlamadığı için Lynn direksiyona onun geçmesini istiyor. Kendisi okuyor. Kendisine güvenilirse araba kullanmaktan hoşlanıyor erkek ve belli ki Lynn de ona güveniyor; yoksa okuyamazdı. Neredeyse dümdüz uzayan bir yol, dolayısıyla kimseyi sollayamayınca sıkıcı oluyor. Erkek aklından, Manhattan'da neler yapacaklarını geçiriyor: Pazar öğle sonrası, yağmur, Lynn'in küçük ve pencereleri demir parmaklıklı dairesi.

MAX, YOU ARE WRONG[135]

diyor yabancı genç kadın, o da bu söylenene doğal bir insan gibi, sağlıklı bir insan gibi, mantıklı bir insan gibi tahammül ediyor – bu da beni rahatlatıyor, çünkü ondan böyle bir şey beklemiyordum... O sözleri bir kınama olarak görmüyor. Sol şeride geçmesi gerektiğini anlıyor ve hemen geçiyor, geçerken SORRY! demiyor, suratını da asmıyor. O sözü küçük bir yardım sayıyor, azarlama değil. Az önce ALICE IN THE WONDERLAND demişti, aslı ALICE IN WONDERLAND,[136] gerçi öyle olduğunu biliyor; o kitabı hiç oku-

134 Sunrise Otobanı. (ç. n.)
135 Max, hata yapıyorsun. (ç. n.)
136 Alice Harikalar Ülkesinde. (ç. n.)

mamış olan Lynn o adı düzelttiğinde irkilmiyor, keyfi kaçmıyor. Bunu bir denetim de saymıyor. Dün deniz kenarındayken pazar günü havanın berrak olacağını öngörüp yanılmıştı, ama bu yanılgı bozgun sayılmaz; yalnızca bugün havanın yağmurlu olmasına ikisi de üzülüyor. Lynn, Berlin'in nüfusu hakkında yanıldığında bu sefer erkek, YOU ARE WRONG, diyor, ama sesi sakin; rövanş değil bu, bu yüzden yaptığı düzeltmeyi hafifletmesine, I THINK YOU ARE WRONG,[137] demesine gerek yok. İkisinin de bilmedikleri bir şey olabiliyor, örneğin bu adada Kızılderililerin en son ne zaman yaşadığı. Ara sıra Lynn de, ARE YOU SURE?[138] diyor, ama erkeğin tepki vermemek için kendini tutması gerekmiyor; doğal bir soru bu. Lynn işin doğrusunu biliyorsa o memnun oluyor; böylece zamandan ve masraftan tasarruf ediyorlar, ya da yolu uzatmıyorlar, boş yere umut beslemiyorlar. Ama Whitney Müzesi'nin saat kaçta açıldığına acaba emin mi, bu soru erkeği sinirlendirmiyor; birbirlerini sinirlendirmektense, ağızlarında birbirleriyle iddialaşmanın yavan tadı kalmasındansa Whitney Müzesi'ne gidip tabloların karşısında durabilirler. Bir sonraki hatamı ne zaman yapacağım diye gerilmiyor erkek; sınava girmiş gibi hissetmiyor kendini. Bir keresinde, Central Park'talarken, Lynn siyah bir kayanın üzerinden kaymıştı; erkek özür dilediğinde, o: ARE YOU CRAZY,[139] demişti; erkek henüz, kendi kendini suçlayarak onu şımartmış değil... Direksiyondaki Lynn (yarım saat önce) onun sorduğu soruya henüz yanıt vermemiş: Nasıl oluyor da Pazar günü olduğunu manzaraya bakarak anlayabiliyoruz? Onun bunun yanıtını bulup bulmadığını ancak şimdi soruyor Lynn. Erkek o arada başka şeyler düşünmüş:

Neruda'nın nasıl okuduğunu dinledik.

Şili'ye gitmek için geç kaldım artık.

Yarın (pazartesi) birkaç şey halletmeliyim, uçakta fazla bagaj olmasın diye kitaplarımı postaneye götüreceğim, birkaç kişiye telefon edeceğim, geçen defa tanıştığım ve ihmal ettiğim arkadaşlar bunlar, hepsi Marianne'yi ve ne zaman tekrar geleceğimizi soruyor.

137 Sanırım yanılıyorsun. (ç. n.)
138 Emin misin? (ç. n.)
139 Deli misin sen. (ç. n.)

DID YOU HAVE A GOOD TIME?[140]

İkisi de çalıştı, bunu söyleyebilirim, ama tatil de yaptılar; bir kez Londra'da, bir kez de Britanya'da. Sağlıkları yerindeydi. Londra iyi olurdu. Ama artık Berlin'de bir dairemiz var. Gün boyu uçak gürültüsü; alıştık buna, insanın kulağı sesin inen uçaktan mı havalanan uçaktan mı geldiğini ayırt edebiliyor; inen uçaklar, caddenin üzerinde göründüklerinde iniş takımlarını açmış oluyorlar, aynı caddedeki aynı pencereden bakınca, havalanan uçaklar daha yüksekten geçiyorlar, çoğunlukla da jetler arkalarında duman izi bırakıyorlar, sesleri daha tiz, inenlerdeki gibi ıslık sesine benzemiyor, havada, binaların arasında bir ötüş. Sabah yedide başlıyor, yataktan kalkmak, mutfağa sonra da yazı masasına gitmek için iyi bir zaman. Yaşlandıkça, çalışmadığım zamanlar gücüm daha azalıyor. Şunları yazıyorum: Askerlik anıları, ülkem üzerine bir konuşma, Şili'den gelen mültecilere dair eyalet temsilciler meclisine bir açık mektup. Dışarıda güneş varsa beyaz storları ayarlamam gerek; o zaman güneş gözümü almaz; yumuşak bir ışık olur. Berlin'de ikinci kışımız, ikinci ilkbaharımız. Doğum günü partin eğlenceli oldu; yazı masamda soğuk büfe hazırlandı, pek çok akıllı arkadaş geldi, dans edildi. Kitaplarla, bazen de çiçeklerle geçen sıradan günler. Ev eşyayla dolmadı; halı yok, Berlin odası denilen yerde, parke zemindeki ayak seslerini duyuyorum (yalnızca ayakkabı sesi değil), o zaman biliyorum ki sen geliyorsun, günaydın demek için, yalınayak –

Birlikte neyi yanlış yapıyoruz?

Gemiyle Avrupa'ya giderken (rotaya bu yıl son verilecek) gündüzleri saatlerce satranç oynuyorum. Sen tek başına güverteye çıkmaktan hoşlanıyorsun, kamarot üzerine battaniye örtüyor, sen de düşüncelere dalıyorsun, ya da güverte çok rüzgârlıysa barda tek başına oturuyorsun. Ben kendi kendime satranç oynuyorum, çoğunlukla da kaybediyorum, yani birdenbire, tartışmadan, şah mat olursa, kendimi kaybeden renkle özdeşleştiriyorum. Kimin kazanacağı tahtanın üzerinde belli olmadan önce küçük yeşil masanın karşı

140 İyi vakit geçirdin mi? (ç. n.)

tarafına otururum, kaybeden yine ben oluyorum! Hepsi aynı kapıya çıkar! Ama bunun nasıl olduğunu bilemem.

BUT WHERE ARE YOU TODAY? PROBABLY OUT WITH YOUR HUSBAND FOR A WALK... DO YOU THINK HE HAS NOTICED? WHAT FOOLISHNESS! IT IS AS OBVIOUS AS A BUMPER STICKER, AS OBVIOUS AS AN ABDICATION... I HAVE SPENT MANY MESSAGE UNITS SEEKING YOUR VOICE, BUT I ALWAYS GET FREDERICK INSTEAD. WELL, FREDERICK, I ASK CORDIALLY, WHAT AMAZING TRIUMPHS HAVE YOU ACCOMPLISHED TODAY?[141]

Geçmiş, ne kadar çabuk oluşuyor: – Yabancı genç kadının çalılıkların arasından geçen patikadaki görüntüsü, OVERLOOK, bu dündü.

EXIT 35

Yeşil tabelaları görüyor.

SOLA DÖNÜŞ YOK

Lynn okuyor.

EXIT 29

O arada uyumuş mu erkek?

MAX, YOU ARE A FORTUNATE MAN[142]

diyor Lynn, kilometreler boyu susup kalmamak için erkek de Marlene Dietrich'in konuk dairesinin, 1963'te, bana verilmesinin hikâyesini tekrar anlattıktan sonra; biraz güldürecek, hafif, ger-

141 Ama bugün neredesin? Herhalde kocanla gezintiye çıkmışsındır. Sence farkına varmış mıdır? Ne aptallık! Arabalardaki yapışkanlı etiketler kadar, bir tahttan feragat kadar göze batıyor... Senin sesini duyabilmek için defalarca mesaj bıraktım, ama her seferinde Frederick çıktı karşıma. E, Frederick diye soruyorum kibarca, bugün hangi muhteşem zaferleri kazandın bakalım? (ç. n.)

142 Max, sen talihli bir adamsın. (ç. n.)

çek bir hikâye... Bu otomatik vitese alışamamış. Çocuk oyuncağı gibi; iki saati aşkındır araba kullanıyor, Manhattan'ın gri silueti görünmeye başladı bile, yine Queens'teki o uçsuz bucaksız mezarlık, sol ayağı debriyaj olmadığını unutmuş, o pedal fren, bereket Lynn kemer takmış; arkadaki arabanın sürücüsünün aniden duran Ford'dan kurtulup yana kaçabilmesi de ikinci şansları... Şöyle olabilirdi: Trafik kazasında iki ölü: genç bir Amerikalı kadın (tam eşkaliyle) ve ondan daha yaşlı bir İsviçreli erkek (tam eşkaliyle); deniz kenarında geçirdikleri hafta sonu anlatılırdı herhalde, bizim hafta sonumuz.

Şimdi yine Lynn direksiyonda.

Erkek konuşmadan oturuyor, biraz da şaşkın: EN İYİ ARKADAŞLARIMIZIN ÇOCUKLARINA VE KÜÇÜK KÖPEKLERİNE ARTIK TAHAMMÜL EDEMİYORSAN HEMEN BİR BAKIMEVİNE TAŞINABİLİRİZ! Ve birkaç saniye sonra haklı çıkıyor: Berlin'deki Bundesallee'de kırmızı ışıkta geçiyorum.

Hâlâ Pazar günü.

Berlinli (Hitler'in zamanında) Yahudi gelinin adı HANNA değil, Käte, hem ikisi birbirine hiç benzemiyor, yani benim yaşamöykümdeki kızla onun yazdığı romandaki bir karakter. Ortak noktaları, yalnızca tarihi durum ve bu durumun içindeki bir genç adam, ki bu adam da sonradan kendi davranışını tam yorumlayamayacak; gerisi sanat, insanın kendisine karşı ketum olma sanatı... Gerçekten nasıl olmuştu? – tesadüfen aklıma geldiği yer çok ilginç: Friedrichstrasse'deki istasyon, Doğu Alman gümrük memurlarına pasaportumu gösterdiğimde beni nasıl incelediklerini, yüzlerindeki ifadeyi görmüştüm. Onları, 1937'de Basel'deki Badische İstasyonunda beni süzen Nazi memurla karıştırmıyorum: GAZETECİ Mİ? Ben, biraz da gençliğe özgü bir mesleki gururla, evet diye başımı sallayınca, DEMEK BU YAHUDİ KADIN SİZE İĞRENÇ HİKÂYELER ANLATIYOR! diyor. Peronda yalvarıyorum kadına: Almanya'ya geri dönme! Ama o dönmek istiyor; ailesi Berlin'de. Basamakta tutuyorum onu: Burada kal! Vicdanın aşırı baskısı altındaki gençlik aşkı. İlk sevgilim o; birlikte oturmuyoruz ama her gün buluşuyoruz. Üni-

versite öğrencisi. Aşkımız, acemice, bilgisizce, romantik, o sırada Nürnberg'de ırk yasaları ilan ediliyor. Beş yıl boyunca, gizli saklı bile olarak, ihanete kalkışmadık. Kız, bir çocuk istiyor, bu da beni korkutuyor; buna hiç hazır değilim, yazar olarak başarı kazanamadım, işe yaramaz biri gibi kalmamak için başka bir meslek eğitiminin başlangıcındayım. Berlin-Lankwitz'teki annemle babamı ziyarete gidiyorum; ufak-tefek, beyaz saçlı bir adam olan babam, beni bir müzede gezdiriyor, kendisi bu müzenin kurucusu, orada yaşlı bir bekçi onu samimi bir şekilde selamlıyor: HEIL HITLER, SAYIN DANIŞMAN. Yolda, *Stürmer* gazetesinin vitrinlerini görüyorum, Yahudiler aryan çocukları dini amaçla öldürmüşler. Tiyatroya giriyorum: Ama gelin olmadan, o istenmiyor. Bir başka sefer kahverengili bir geçit töreni görüyorum, koronun YAHUDİLER GEBERSİN! dediğini duyuyorum. Gerçekten böyle diyorlar. Unter den Linden'de duruyorum, korku beni küstahlaştırmış, yabancı ülkeye ait kolumu kaldırmıyorum. BEKLE BAKALIM! diye bağırıyor bir SA'lı, sıradakilerin birkaçı dönüp bakıyorlar. Annesinin şehri olan Nürnberg'de bana Nürnberger Bratwurst Glöckl restoranını göstermek istiyor sevgilim; ama tabelaya dikkat etmiyor: YAHUDİLER GİREMEZ. Bir şey olmuyor, çünkü burnu Yahudi burnu değil; ama ben bu bombeli camların arkasında hiçbir şey yiyemiyorum. Daha sonra, trendeyken (hatırlıyorum: yalnız kalmak için en arkadaki vagonun platformunda duruyoruz, rayların derinlere kayıp gidişini seyrediyoruz), ALMANYA HAKKINDA KÖTÜ ŞEYLER DÜŞÜNMEMELİSİN, diyor. İsviçre'de kalabilmesi için onunla evlenmeye hazırım, Zürih belediyesine, evlendirme dairesine gidiyoruz, ama o fark ediyor: Bu, çocuklar olmasını isteyen bir aşk değil ve beni reddediyor, hayır, olmaz, diyor. Sonradan onun çantasında küçük bir silah buluyorum, bir revolver, küçük, nikel kaplamalı bir tabanca, ama dolu; tabancayı çalıyorum. O Yahudi olduğu için mi çocuk istemiyorum? Kafamdakilerin hangisinin gerçek olduğunu artık bilemediğimden düşünmek için ormana gidiyorum, ama düşündüklerime kendim bile hiç inanmıyorum; yere bir bozuk para atıyorum: Yazı mı tura mı? Hangisinin geldiğini, kehanetin sorgulanmasının ne sonuç verdiğini, artık hatırlamıyorum. BENİMLE YALNIZCA YAHUDİ OLDUĞUM İÇİN EVLENMEK İSTİYORSUN, SEVDİĞİN İÇİN DEĞİL, diyor bana. Ben de ona, evlenelim, evet, evlenelim, diyorum. O, hayır, diyor. Kahire'deki kazılarda Nefertiti'yi çıkarmış olan

amcası onun Basel'de okumasını mümkün kılacak maddi yardımda bulunabilecek; ben Zürih'te kalıyorum. Gerçek Alman-Yahudiler olan annesiyle babası Hitler'in sözlerini üzerlerine hiç almadılar, 1938'de ülkeden ayrıldılar ve doksan yaşını geçene kadar yaşadılar.

SÜPERMARKET

Lynn'in Pazartesi akşamı için alışveriş yapması gerekiyor. Fiyatlara bakıyor, inceliyor ve tekrar yerine bırakıyor. Erkekse yardımcı olamıyor, rafların arasında oyalanıyor, insanları gözlemliyor; SILENT MAJORITY,[143] yoksul değil, ama ruhsuz. İNSANLARA YAZIK, diyor Indra'nın kızı, raflarsa dolu; sebze, meyve, bir başka yerde konserveler sıralanmış, cephane gibi; bir eksik yok. Kendi şehrindeki fiyatlarla karşılaştırmak için fiyat etiketlerini okuyor erkek, ama kendi şehrindeki fiyatları artık bilmiyor. Mahcup oluyor. MAY I HELP YOU?[144] Soran, siyahi bir görevli. Lynn de siyah zeytin mi yeşil zeytin mi seversin diye soruyor. Aklı başka yerde, acele etmiyor. Pazar günü, öğle sonrası. Erkek alışveriş yaptığında, malları raflardan alıp küçük alışveriş arabasına koyduğunda bunu hızla ve aklına estiği gibi yapar; Lynn'in ise hesap yapması gerekiyor, zaman geçmesini sağladığı için buna memnun oluyor erkek. Kasada ödeme yaptıktan sonra dolu torbaları alıp arabaya taşıyacak birinin olması Lynn'i sevindiriyor. Ama araba pek de uzakta değil. Bir baharat daha arıyor. Erkeğin zamanı var. Birisinin orada kendisini beklemesi Lynn için hiç de doğal bir şey değil. Erkek ayakta durup gazetesini okuyor. Başını kaldırıp baktığında Lynn kalabalığın arasında görünmez olmuş. Nasıl görünüyordu o? Sonra onu arkasından, açık kızıl saçlarından tanıyor; bir süre merakla bekliyor, sokakta ya da müzede yabancı birini arkadan gördüğünde olduğu gibi; o kişinin yüzü çeşitli şekillerde olabilir. Boş bir yüz olmaz, bu kadarını biliyor. Lynn alışveriş arabasıyla kasada kuyruğa girdiğinde bakıyor ona, gülümsüyor; sonra kasada iki tane kâğıt para veriyor, on dolarlık banknotlar olmalı, verilen para üstünü, kâğıt paraları ve bozuklukları dikkatle sayıyor. Fazla bir şey almamış, tek bir torba yeterli, erkek sol koluna alıyor torbayı.

143 Sessiz çoğunluk. (ç. n.)
144 Yardımcı olabilir miyim? (ç. n.)

Holdeki yeşil gaz otomatı, anne içine hep bir yirmilik atmalı ki ocak yanabilsin, ama sonra birden gaz kesiliveriyor, ocakta pişmesi uzun sürecek bir yemek varsa o zaman daha fazla yirmilik atılması gerekiyor; gece geç saatte eve gelen babanın cebinde bir yirmilik daha olsa da işe yaramıyor. Belediyenin gaz şirketi bize kredi açmıyor. Paranın ne anlama geldiğini ne zamandır biliyorum? Yeşil gaz otomatı bunu bana öğretti: Bedelini ödeyemediğimiz şeye hakkımız yoktur. Bir kızla, kiraladığım bir yelkenlide otururbut ve rüzgâr çıkmazsa, bir saatten fazla geçmesine rağmen hâlâ rüzgâr yoksa ve ben bu durgunluğun parasını ödeyemeyeceğimi bilirsem, buna yoksulluk değil, sadece üzücü bir durum denir. Mağazada duran bir bisiklet var, kırmızı bir yarış bisikleti, yıllardır hayalini kuruyorum. Biliyorum, ona sahip olamam. Babam bunu satın alamaz. Ders kitabı ya da pergel takımı almam gerektiğinde bile çoğunlukla sıkıntı çekiyor. Annemin haciz gelmesinden hep korktuğunu hatırlıyorum. Ama babam bir işte başarılı olunca, örneğin bir taşınmazın satışında, sadece borçlarımızı ödemekle kalmaz, jest yapmayı da sever: Anneme altın bir yaka iğnesi! Babam tasarruf etmeyi bilmez, bu yüzden biz öğrenmeliyiz bu işi. Pelitten kahve yapabilince nasıl da heyecanlandığımızı hatırlıyorum. Ağabeyime bir keman alınıyor, bence sorun yok bunda; hem müziğe yatkınlığı var, hem de yaşça benden büyük. Akademisyen olmamız annemle babamın en büyük arzusu, istediğimiz dalı seçebiliriz. Böylece ben Alman Dili öğrencisi oluyorum; babamın ölümünden sonra eğitimime devam edebilmem için nazik bir profesör bana bir burs sağlıyor: Yılda 800 Frank. Buz hokeyi, şenlik alayları, Kafe-Kabare, Limmat'taki yavru kuğular filan hakkında yazılar yazıyor, ücretimi satır hesabıyla alıyorum. 20 Franklık ilk dolgun ücretimi aldığımda gazeteye bir teşekkür mektubu yazıyorum. Aylık kiramı günü gününe ödeyebildiğimde kendimi bağımsız hissediyorum. Alamayacağım bir şeyi, örneğin iyi bir fotoğraf makinesini vitrinde uzun uzun seyretmek aklıma gelmiyor; dükkâna girip öyle bir fotoğraf makinesini elime almaya asla cesaret edemiyorum. İstanbul'a ve Yunanistan'a kadar gidebiliyorum, oralarda açıkta yatıyorum. İstanbul'da bir İsviçre Kulübü var; beyler bana öğle yemeği yedin mi diye sorduklarında yalan söylüyorum ve yedim

diyorum, bol şekerli koyu kahve yetiyor bana. Para, bir değiş-tokuş aracı; ya vardır sizde ya da yoktur, hem konuşulacak bir konu değil bu. Önemli olan borca girmemek. Babam borçlu öldü. Haciz tehlikesi var. Kimyager ve yeni evli olan ağabeyim borcu üstleniyor, annemi utançtan kurtarmak için azar azar ödüyor. Ben, bir kez dışında, hiç borca girmedim: ilk daktilom, REMINGTON PORTABLE, özel bir durumdu, fiyatı 150 Franktı, ama benim yalnızca 50 Frank'ım vardı. Gerisini hiç ödemediğimi biliyorum... Paranın ilk kez ne zaman önemli bir rol oynadığını hatırlıyorum. Latin kökenli bir kız arkadaşım var, yaşı benden biraz büyük; özel ders vererek geçimini sağlıyor. Ben henüz üniversite öğrencisiyim ve annemle birlikte oturuyorum. Sevgilimin beni davet etmesinden rahatsızlık duymuyorum. Ara sıra bir şişe şarap götürüyorum, ama eti o alıyor. Biri, onun dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyleyip bu amaçla ona beş yüz Frank hediye etmek istiyor. Bir itirazım yok, o kişinin nazik biri olduğunu düşünüyorum. Askere gittikten sonra eve izinli döndüğümde sevgilim artık beni kabul etmek istemiyor. Benim erkekliğim konusunda gözünün açıldığını söylüyor. Bütün bunları anlamıyorum. Aradan çok geçmeden bir sanayiciyle evleniyor. Bunun aksine ben, hayatım boyunca, param sayesinde sevgili edindiğim kuşkusuna hiç kapılmadım; bunu yapamayacak kadar kibirli bir erkeğim. Mimar olarak ilk aylık gelirim: 350 Frank, sonra da 500 Frank. Bu para şimdi bile çocuklu bir aileye kıt kanaat yeter.

Ağustos 1943	Gelir /	Gider
Yarışma, Birincilik Ödülü	3000,–	
Prof. Dunkel'den aylık ücret	490,–	
Anneme		500,–
İş arkadaşlarımla bayram yemeği		60,–
Trudy ile		15,–
Gömlekler		34,–
Ev giderleri		350,–

Eylül 1943	Gelir /	Gider
Kendime bisiklet		352,–
Çizim malzemesi		40,–
Çizim masası ayakları		33,–
Mücellit		7,50
Askerde cep harçlığı		50,–
Ev giderleri		350,–
Ücret ayarlanması	190,96	
Yayınevinden ücret	32,–	
İsviçre televizyonu	20,–	
Ofis damgaları		42,–
Trudy ile konser		14,–

Ücretin ihtiyaca göre ayarlanması fikri bana uymuyor. İnsan ayağını yorganına göre uzatmalı. Bir restorana bakınca onun başka insanlara göre olduğunu anlarım; kapıdaki mönüyü bile okumama gerek yoktur, bilirim: Ben buraya uygun değilim, cebimde ödeyecek param olsa bile. Paramın az olmasının yol açtığı bir şey var ki hiç unutamam, çünkü ağzımda taşıyorum onu, yeni dişlerimi. İlk üniversite öğrenimim sırasında, yazı yazarak geçimimi sağladığım günlerde, iyi bir dişçiye gidecek param yok; dişçilik okulu öğrencileri dişlerimde denemeler yapıyorlar, kök tedavisini öğreniyorlar, benden para almıyorlar. Sonuçlar kendini daha sonra gösteriyor, o zaman da para bile hiçbir şeyi kurtaramıyor. Uzun süre, otuz yaşıma kadar, okul arkadaşım ve koruyucum W.'yi saymazsam, hiç zengin biriyle tanışmadım. Zenginliği yalnızca dışarıdan gördüm, nereden geldiğini hayal edemeden ve hiç imrenmeden. Parkı olan bir villa bana hiç uygun değildi, böyle bir şeye doğuştan sahip olur insan. Parasız kaldığım için tek bir kez açlık çektim, yalnızca üç gün boyunca, 1933'te, Prag'da; elimde bir Çek kronu var, fırınların vitrinlerine bakıyorum ve her seferinde açlık hissetmediğime karar veriyorum; o günleri nasıl geçireceğimi bilemiyorum, ne müzeler ilgimi çekiyor ne de o koca şehir. 1942'de bir mimar meslektaşımla, onu sevdiğim için evleniyorum, üst sınıf bir aileden gelen Gertrud Constanze v. Meyenburg'la. Arkadaşlarımın, para için evlendiğimden kuşkulanmaları umurumda değil; Constanze'nin ailesinin evi, görkemli bir soyluluğu tutumlulukla birleştiren büyük bir çiftlik evi. Âdet olduğu üzere geline çeyiz veriliyor, hayat

kurması için mobilya, çamaşır ve gümüşler; damat da mutfak araç-gerecini sağlayacak. Bunun dışında ailesine yakışan düğün de yapılıyor (hayatımda ilk ve son kez smokin giyiyorum), ayrıca mirasından avans da veriliyor. Bildiğim kadarıyla 120.000 Frank. O paranın bir kısmını kullanabilir miydim, bilmiyorum; ne olursa olsun öyle bir şey yapmadım. Öyle miktarlar bana uygun değil. O sırada düzgün bir gelirim var; kirama da evimi geçindirmeme de yetiyor. Çocuğun dadısının parasını Constanze kendi hesabından ödüyor, bence de o hesap zaten bunun için vardı; bebek bakımı eziyetli. Şunu da unutmayalım: Kendim bir mimarlık bürosu kurarken teyzelerinden birine ait eski bir binada iki oda verdiler bana, kira almadılar. Kayınpederim de çok yardımcı oluyor; ilk önce Zürih'te sahneye konan ilk oyunumun basılmasını çok istediğimi biliyor, o tarihteki yayımcım Martin Hürlimann, para yardımı almadan oyunu basmayı göze alamadığından kayınpederim bana 1000 Frank bağışlamak istiyor. Ama ben çok gururluyum; o günlerde oyunumun (YİNE ŞARKI SÖYLÜYORLAR) önemli bir oyun olduğunu ve para yardımı almadan da basılabileceğini düşünüyorum. Sonraki yıllarda, bir pazar günü, gölde yüzmek için çocukları alıp Constanze'nin ailesinin çiftlik evine gittiğimizde annesiyle babasının evde olmadığını görüyoruz; aşçı kadından piknik için soğuk yiyecekler hazırlamasını istiyoruz ve günün tadını çıkarıyoruz; daha sonra kayınpederimden bir mektup geliyor bana, sert ve ciddi bir mektup: Bir daha böyle bir şey olmamalıymış, onun evi otel değilmiş. Zaten bir daha olmadı. Bu yaptığı, cimrilik değil, tarz. Bir cimrilik vakasını hatırlıyorum: Berkeley'de, birkaç gün konuğu olduğum çok varlıklı bir antikacı (Avrupalı), Amerika'ya yeni gelmiş bu gence otobüste bozuk paranın makineye nasıl atılacağını, hangi paranın atılacağını gösteriyor; ben nasıl yapıldığını gördükten ve aklıma iyice kazıdıktan sonra adam parayı benden geri istiyor, ONE DIME.[145] İlk evliliğimde eve pek az katkım oldu: Bir kanepe, bir kanepe örtüsü, daktilo, kitaplar, Brockenhaus'tan bir yazı masası, küçükçe bir halı, ayaklı iki çizim masası, bir lamba filan; on üç yıl sonra boşanırken, mal ayrımı yapılırken, ben borçlu çıkıyorum. Goethe'nin bütün eserlerinin yumuşak deri ciltli bir baskısı Constanze'ye ait, bunu

145 On sent değerinde bir para. (ç. n.)

biliyorum; babasının hediyesi. Aynı baskının bir cildinden iki tane var, ŞİİR VE HAKİKAT,[146] ben de bu tek kitabı alabilir miyim diye soruyorum; haklı Constanze, bu tek cildin sahibi de o. Kızıyla olan on iki yıllık evliliğimin sona erdiğini bildirdiğim üzücü mektubumun üzerine bana yalnızca maddi açıdan bu boşanmanın altından kalkıp kalkamayacağımı soran kayınpederimi sonradan anlıyorum. Sürücü kursuna gidip ilk arabam olan VW'yi aldığımda 48 yaşındayım. Birkaç yıl boyunca genel bir bakış sahibi olamıyorum: Roma'dayken para biriktirmiyorum, Zürih'te biraz oluyor bu; yabancı bir ülkedeyken, parasını ödeyebildiğim şey bana aittir duygusuna kapılıyorum. Örneğin Parioli'de bir daire, aylık kirası 2000 Frank. Kıyafetimde bir değişiklik olmuyor. Hayatımdaki yenilik, artık hesap yapmaya ihtiyacım olmaması. Neye ihtiyacım var? Paranın şimdi hiç önemi yokmuş gibi görünüyor, hem de hiç. Bereket gelirleri benden daha fazla olan iş arkadaşlarım var, aralarından birkaçı da iyi birer yazar. Şimdi hiç düşünmeden alabildiğim bir şey var: Çok güzel bir pipo, hatta iki, ayrıca günlük yaşantımda birtakım kolaylıklar ve trenle uzun yolculuklar yapmak yerine bana zaman kazandıran uçak yolculukları, havaalanına taksiyle gidiş dahil. Roma'da Pina'mız var, hayatı boyunca soyluların yanında çalışmış. Yanı başımızda duran buz kovasından buz almamız gerektiğinde zili çalmak istemiyorum; kalkıp konuklarımızla kendime buzu kendim koyuyorum. Aristokratlaşmıyorum. Bir keresinde Heinrich Böll ziyaretimize geliyor, terliyor ve Pina servis yaparken de ceketini çıkarıyor. Pina'nın gözünde değerimiz sıfıra iniyor. Zürih'ten geçerken halk bankasının cephesini görüyorum; birden hatırlıyorum bu cepheyi, bana tanıdık gelen giriş holüne giriyorum, vezneye gidip benim burada bir hesabım var mı diye soruyorum; pasaportumu gösteriyorum. Durum şu: Bir zamanlar, gün gelir de aylık nafakayı ödeyemem diye korkudan biriktirdiğim 20.000 Frank; o arada 23.000 Frank olmuş. Teşekkür ediyorum. On beş dakika sonra Zürih'in tasarruf sandığını görünce oraya da girip aynı soruyu soruyorum; bana bir banka cüzdanı gösteriyorlar: 174.30 Frank, son kez 1938'de para çekmişim. Karşıda Kantonalbank var, oraya da gidip pasaportumu veznenin içine uzatarak soruyorum, epey bekledikten sonra veznedar geri

146 Johann Wolfgang von Goethe'nin ünlü eseri. (ç. n)

geliyor, hayır, ne yazık ki yok, diyor. Özür diliyorum. Nasıl böyle zengin oldum ben? Yatırdığım paralar çoğalmış, ben de dehşete kapılıyorum o sayıları görünce. Ürkmemek için, zaman zaman acaba gelir miktarları konusunda yanılıyor muyum diye tekrar göz atıyorum, ama durum şu: sandığımdan daha büyük miktarlar. Bir servet oluşuyor; toplam miktar gelişigüzel görünüyor gözüme; bu miktarın artık ücretle ya da maaşla bir ilgisi yok, daha çok piyango gibi bir şey. Sıkıntıya düşmüş biri benden bir yüzlük ya da bir binlik borç aldığında, onu unutuyorum. Gizliden gizliye, yalnızca paralarını hesaplı kullanmak zorunda olan insanlarla aramda çarpık bir ilişki gelişmekle kalmıyor, kendi geçmişimle aramda da garip bir ilişki doğuyor: Gülünç bir şey, 1955'te şehir dışında otururken, elbette bir moped satın alabilirdim. Kararlılık sayılacak bir tavırla kendimi şımartmaya başlıyorum. Eğer bir pikap alacaksam, neden o sırada piyasadakilerin en iyisini almayayım, neden birinci kalite hoparlörler de katmayayım yanına? Bunu yaparken bir şeyi, eskiden beynime işlemiş bir şeyi alt etmem gerekiyor: Ucuzu da iş görür düşüncesini! Arkadaşlarımla birlikteyken har vurup harman savurmaya yatkınım; zengin değilim, yeni zenginim. Arkadaşlarımda bir kıskançlık belirtisi görmüyorum, ama değişen bir şey var. Para sıkıntılarından pek söz etmez oldular. Birkaç kişiye yardım ettiğimi biliyorlar. Özellikle zenginlerle ilişkimde, onların bana karşı tavrında bir değişiklik var. Birdenbire sadece edebiyattan ve sanattan değil, rahat rahat arsa fiyatlarından ve dünyanın neresinde uygun fiyata mücevher, antika filan alınabileceğinden söz etmeye başlıyorlar. Onların nelere sahip olduğunu daha önceden elbette görmüştüm, Poliakoff'tan, Cuno Amiet'ten, Hodler'den söz ederlerdi, ama henüz Giacometti'den değil. Konukları değerli mallara parası yetecek biri değilse, incelik gösterip bunların sözünü etmezlerdi, Afrika'daki bir aslan avının ya da o sıra Palermo'da demir atmış bir yatın anlatıldığını duyardım, ama fiyat konu edilmezdi. Zenginler için paranın bir önemi olmadığını düşünürdüm. Şimdilerde şunu anlıyorum: Zengin olmak onlar için meslek gibi bir şeydi, bir görevdi hem de büyük bir görev, dertsiz kişiler değillerdi onlar. Benim başarılı olmamı kıskanmıyorlar, tıpkı Neuenburg'da harika bir evi olduğu söylenen Friedrich Dürrenmatt'a yaptıkları gibi. Kızlarının beni adeta hayranlıkla okuduğunu duyuyorum. Elbette ki onların gözünde zengin sayıl-

mam, yine de altımda bir Jaguar 420 var, bunun da bizi birbirimize yaklaştırdığını varsayıyorlar; servetle birlikte siyasi görüşün de değiştiğinden kuşkuları yok; bir milyoner sosyalist, hatta antikapitalist olur mu? Onlar sosyalizmi kıskanmanın bir ideolojisi olarak gördüklerinden onların gözünde güvenilmez biri oluyorum, böyle kıskanılmak için bir nedenim var mı? Bu insanları yoksul bir yazarken ziyaret ettiğimde daha az sinirlendiriyordum. Kendi açımdan asla aklımın almadığı şey şu: Güç anlamında para. Benim için para bir değişim aracı olarak kaldı. Ama yanlış olan bir şey var ve ben bunun ne olduğunu biliyorum. Benden genç olan ve saygı duyduğum bir arkadaşım benden ödünç para istemiyor, ama ben onun büyük bir paraya ihtiyacı olduğunu biliyorum ve bunu ona verebilirim; faiz almadan, çünkü bu arkadaşımın benim için çalışması doğru olmaz, ben zenginim. Oysa tanımadığım memurlar ve işçiler tam da bunu yapıyorlar; yoksa faiz diye bir şey olmazdı. İşte yanlış olan şey bu. Şarap içmeyi seven ve resimlerini pek satamayan bir ressama, altmışıncı doğum gününde sevdiği marka şaraptan altmış şişe yolluyorum. Sonradan bana bütün şişeleri ya kırdığını ya da başkalarına hediye ettiğini söyledi. Yurtdışındaydım. Onun sergisinin açılışında bulunamadım, ancak bir mektup bile yazmadım ona. Altmış şişe, bir milyoner bunları gözünü kırpmadan verir. Onun öfkesini anlıyorum. Param olmasaydı, büyük olasılıkla bir şey de yazmazdım; ama bu onu gücendirmezdi. Ben de W.'ninkilere benzer hatalar mı yapıyorum? Ingeborg'u ve onun parayla olan ilişkisini düşünüyorum; avuç dolusu para, TELİF ÜCRETİ, çocuk gibi sevindiriyor onu, sonra da bana ne istersin diye soruyor. Para harcanmak içinmiş. Parayı nasıl harcıyor: Çalışmaları karşılığında aldığı bir para gibi değil, bir düşesin, bazen de yoksul düşmüş bir düşesin sandığından çıkarıp verir gibi. Feragatlere alışkın, para şans meselesi. Onun parası, benim param, bizim paramız? Ya parası vardır insanın ya da yoktur, parası yetmeyince şaşkına dönüyor Ingeborg, sanki bu dünyada ters giden bir şeyler varmış gibi. Ama yakınmıyor. Kendisinin peşinde koşan radyodan yapılan ödemelerin pek az olduğunun farkında değil, ve yayımcısının pek saygı göstermediği bir sözleşmeyi düşünmeden imzalıyor. Başkalarının hesap yaptıkları aklına gelmiyor. Kırkayakmış gibi ayakkabılar alıyor kendine. Bunu nasıl yaptığını bilmiyorum. Herhangi bir harcamadan, yüksek bir

kiradan, Paris'ten aldığı ve deniz kenarında hırpalanan bir çantadan pişman olduğunu hiç hatırlamıyorum. Para, şu ya da bu şekilde elimizden çıkar. Sevdiği biri, kendisi için para harcamazsa bu onun duyduğu sevgiyi zedeler. Aslında küçük ya da büyük bir şato ikimizin de hakkı, ama o, başkalarının şatosu var diye öfkelenmez. Ona hediye vermek çok keyifli; gözlerinin içi güler. Lüks meraklısı değil, ama lüks varsa da ona doğallıkla uyum sağlar. O da benim gibi küçük burjuva bir aileden geliyor; tek farkımız onun bundan kurtulmuş olması. İdeoloji gütmeden; yaradılışı sayesinde. Hesap yaptığında, mucizeler bekler. Bazı kadınlarda olduğu gibi, cüzdanındaki banknotlar çoğu zaman buruşuktur, ya kaybolmak ya da daha güzel bir şeye dönüşmek isterler. Ellinci yaş günümde beni Yunanistan'a davet ediyor.

WHITE HORSE:[147]

Dylan Thomas'ın ölümüne içtiği kahverengi-kasvetli bardaki büyük aynalar dışarıda gündüz olduğunu gösteriyor, güneşli değil, bulutlu ve soğuk bir pazar günü. Takır tukur geçen kamyonlar yok; pazar gününün farkı bu. Bir kez daha Hudson'a gidecek zamanı var, ama gitmiyor. Bunun yerine 1974 yılına ait küçük ajandasının sayfalarını çeviriyor: Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık, pek çok açık gün, hafta içi günler beyaz: Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma. Sonra, içmediği biranın parasını ödüyor –

KAÇ YAŞINA KADAR YAŞAMAK İSTERSİNİZ?

SEVDİĞİNİZ BİRİ VAR MI?

NEYE DAYANARAK ÇIKARTIYORSUNUZ BU SONUCU?

Bir keresinde seyrediyor: İtfaiye görevde, çok sayıda kırmızı, pırıl pırıl araba, sirenler, dönen mavi ışıklar; bir itfaiyeci üç pencerenin camını kırıyor, duman çıkıyor dışarıya. Sonra yoluna devam ediyor. Hâlâ pazar gününde; yağmur çiseliyor. Paltosunun düğmelerini iliklemeden, elleri pantolonunun ceplerinde yürüyor. Her

147 Beyaz at. (ç. n.)

kavşakta hep aynı oyun: WALK / DON'T WALK.[148] Tütün almak istediğini unutuyor. O anda nerede bulunduğunu öğrenme ihtiyacı duymadan sokak levhalarını okuyor: CANAL STREET. Demek o kadar uzağa gitmiş. Şurada burada bir foseptik çukurundan buhar çıkıyor, bildiği bir şey bu kıvrıla kıvrıla yükselen beyaz buharlar. Öğleden sonra saat üç, günlerden pazar. Burada, bu boş sokakların istediğiniz yerinde karşıdan karşıya geçebilirsiniz; asfalt zemin delik deşik. Bir ara bir helikopterin pırpırları duyuluyor, ama kendisi görünmüyor, havada sert bir çatırtı. Gri bulutların damların üzerinden geçişini görüyor. Sonra, upuzun bir sokakta yine sessizlik, tek bir insan yok; yalnızca çöp bidonları, öbek öbek çöp bidonları. Ensesine yağmur vurduğunu hissediyor. Sanki bir hedefi varmış gibi yürümeye devam ederken bakıyor: Bulvarın ortasındaki sarı borular, tahta perdeleri ve flamalarıyla bir inşaat alanı. Asfalta gömülmüş bir buharlı geminin bacasından çıkar gibi duman yükseliyor. Bir şeyin tadını çıkarıyor, ama onun ne olduğunu bilmiyor. Ayakkabılarının içindeki kumu hissediyor. Birden, yerdeki bir ızgaradan uğultular duyuluyor, genellikle bu ızgaralardan yalnızca sevimsiz bir koku çıkar, METRO, metroya binmiyor; bir hedefe ihtiyaç duymuyor. Aslında otelinde bir saat dinlenmek istemişti; elleri pantolonunun ceplerinde, yürüyor. O arada yağmur dinmiş. Bir ara duruyor: patenli birkaç genç, asfaltın üzerinde buz hokeyi oynuyorlar; geçek bir buz hokeyi topu, ama asfaltta kaymıyor, yuvarlanıyor; bir süre, o da eline bir sopa alma isteği duyuyor. Sonra yürüyor yine. Yine çöp bidonları görüyor, oluklu tenekeden, öbek öbek de siyah naylon torba, o pırıl pırıl siyahlıklarıyla pazartesi gününü bekliyorlar.

COUNT DOWN[149]

48 saat sonra uçuyorum... Lynn onun uçuşunu değiştirmesini beklemiyor, o da Lynn'in kendisinde bunu istemesini beklemiyor. Birbirlerini anladılar. Akşam Lynn otele geliyor. Erkeğin bileti sarı lambanın altında duruyor.

148 Geç / Geçme. (ç. n.)
149 Geri sayma. (ç. n.)

diyor erkek sık sık, sanki insan kendi kendini anlatabilirmiş gibi, ve dinliyor, gerçekten dinliyor; Lynn, kendisinin kim olduğunun onun için önemli sayıldığına, onun kendisine karşı ilgisiz olmadığına pek inanmıyor.

(Aylar sonra, 1975 Ocak'ında, anlaşmamızı bozuyorum. Gerçi geçmişten gelen bir ses olarak ona telefon etmeye cesaret edemiyorum. Ama sonra başvuru masasının önünde durup işle ilgili geldiğimi bildiriyorum. LYNN IS NO LONGER WITH US.[151] Susuyorum. Öldü mü? Kulağa öyle geliyor. Masada görevli siyahi kadın şaşkınlığımı görünce beni alıp Lynn'in yerine gelen kişinin yanına götürmüyor, I LIKED HER VERY MUCH INDEED,[152] diyor. O günlerde Lynn'in nerelerde olduğunu daha sonra, Avrupa'dayken aldığım bir mektuptan öğreniyorum, uzun bir mektup bu, bir geminin güvertesinde çalakalem yazılmış: İşsizmiş, aslında tamamıyla meslek değiştirmek, bir de çocuk yapmak istiyormuş, sık sık masa tenisi oynuyormuş, eskiden ona verdiğim bir kitabımı o günlerde okuyormuş; anlaşılan yalnız çıkmış bu yolculuğa; geleceğini düşünüyormuş.)

Lynn onun kirli ceketine kendi düğmesini değil, yağmurluğundan söktüğü bir düğmeyi dikiyor. Rengi fazla koyu, üstelik biraz da büyük; göze batacak. İngiliz malı bir ceket, on bir yıl önce Zürih'te Bahnhofstrasse'den alınmış; ceketi onun bulduğunu unutmuyor erkek, büyük olasılıkla kendisine ilk kez giysi alırken akıl vermişti. Ceketin astarının yenilenmesi gerekmişti. Böyle bir ceketi (Manchester) bir daha hiç bulamamıştı, Londra'da bile. Evladiyelik bir ceketti, yüz kez temizlemeye verilmişti; yıpranmıştı ve tam da bu yüzden onu giyince kendini rahat hissediyordu. Sağ kolunda da göze batan bir düğme vardı, batardı elbette: Küçüktü, fazlasıyla küçük, neredeyse kırmızı bir düğmeydi. Kim dikmişti bu düğmeyi? Lynn tahmin etti: YOUR WIFE?[153] O düğme olmasaydı da unutmazdı karısını. Bu, pazartesi günüydü. Lynn'in son akşam davet ettiği,

150 Anlatsana. (ç. n.)
151 Lynn artık burada değil. (ç. n.)
152 Gerçekten çok severdim onu. (ç. n.)
153 Eşin mi? (ç. n.)

ahbabı olan çift, gece yarısı gitmişti; ilk kez yemekte Lynn'le baş başa kalmamıştı. Böyle arzu etmişti Lynn, ve onun arzusu erkeği sevindirmişti; onu gözlerden gizlemiyordu Lynn. Arkadaşları gitmek için kalktıklarında erkek ceketini giymişti: düğmesiz. Arkadaşları anlamışlardı: Lynn'in onun ceketine bir düğme dikmek için verdiği sözü yerine getirmesi için son fırsattı bu. Lynn, YOUR WIFE dedikten sonra, hâlâ düğmeyi dikmekteyken onu sessizce övme ihtiyacı duyması ve tam o sırada, birini övmek için sıfatların uygun olmadığını keşfetmesi. Övseydi, Lynn, YOU LOVE HER,[154] derken o sırada sabahın beşini yaşayan Berlin'de bulunan 35 yaşındaki çekici bir kadının özellikleri gelirdi aklına. Oysa erkek o sırada tek kelime etmemiş, bulaşıkları bulaşık makinesine yerleştirmişti. İşi bitince gülüyor Lynn, YOUR DIRTY JACKET![155] Ceketi giydiğinde saat sabahın dördü. Lynn'in uyuması gerek. Evden çıkıp kapıyı olabildiğince sessizce dışarıdan çekip kapattığında hâlâ uyuyor. Issız bulvardayken, Lynn'e birinin saldırısına uğramadan bir saat yürüdüm diyebileceğini hayal etmek keyiflendiriyor onu. Hava aydınlanmış. Bacalardan, asfalttaki mazgallardan buhar çıkıyor. On dakika sonra sarı bir taksiye binmiş bile, NO SMOKING,[156] bu yüzden ne yapacağını bilemiyor. Son geceleri hüzünlü değildi, ama bedeni işlememişti. Yunanlı sürücüyle sohbet etmeyi deniyor, ama birden aklına evin kapısı sadece dışarıdan çekilip kapatılınca gerçekten kapanıyor mu yoksa kapının kolu bir tutuşta açılıyor mu diye bir düşünce gelince artık sürücüyü dinlemiyor. Her şey mümkün görünüyor ona: eve zorla girilmesi, cinayet. Otele varır varmaz telefon edecek, kapıldığı o dehşet içinde aklına başka bir şey gelmiyor. Yirmi dolar veriyor, üstünü beklemiyor, gece nöbetçisinin nihayet görünüp uykulu haliyle anahtarı zar zor bulması dakikalar sürüyor; üç kez söylemesi gerekiyor: 1112 A (aslında 1113, ama burada 13 sayısından kaçınıyorlar). Nihayet odasına gidiyor ama Lynn'e telefon etmiyor; uyumalı o. Bir süre ceketini çıkarmadan oturuyor ve kilitleri düşünüyor, o sırada hava iyice aydınlanıyor; çatıların üzerindeki su depolarına güneşin ilk ışıkları vuruyor. Sonra, hiçbir şey düşünmediğini fark ediyor; ne dünü ne yarını, ne de bugünü. Ama uyumuyor da; açık pencereden ne görünebi-

154 Onu seviyorsun. (ç. n.)
155 Kirli ceketin. (ç. n.)
156 Sigara içmek yasaktır. (ç. n.)

lirse onu seyrediyor, karşıdaki binanın duvarını. Hiç yorgun değil ya da öyle yorgun ki yatağına yatamıyor bile. Duygudan yoksun; gözlerini kapattığında Lynn'in uykudaki yüzünü çok yakınında görüyor. Ara sıra aklına gelse de bedeninin aksaması pek meşgul etmiyor zihnini. Karşıdaki ön cephe: Tuğla, pencerelerde demir parmaklıklar, bazılarında perde var, mavi ya da kırmızı ya da sarı, bütün pencerelerde klima dış üniteleri. Balkonlardan birinde yapraklı bir bitki duruyor; pencerenin denizliğinde bir kedi oturuyor. Ayağa kalktığında o duvardan fazlasını görüyor: aşağıda, eğimli lambaların ışığında kavşak sarı sarı parlıyor, daha alçak binaların damları da görünüyor; şurada burada sabah göğüne buharlar ya da dumanlar yükseliyor kıvrıla kıvrıla, demek ki o evlerde oturanlar var. Herkes henüz uykuda. Bir ara bir gemi düdüğü duyuluyor; üç kez. Aşağıda avlular, bahçeli küçük alanlar. Küvetin musluğunu açık bıraktığını unutuyor; çünkü telefon bağlantısı kurulması, bir sesin OPERATOR, demesi, hattın öbür ucunda telefonun çalması uzun sürüyor. Yanıt yok. Lynn ya öldü ya da uyuyor. Aklına banyo geliyor, gidip musluğu kapatıyor, tıpayı çekip çıkarıyor, teknik açıdan nasıl işliyor diye incelemek üzere koridora çıkıyor: otel odalarının kapıları, Lynn'in kapısını kapattığı gibi dışarıdan kapatılınca anahtarsız açılmıyor. İçi rahatlıyor. Bereket, yanlışlıkla oda kapısının anahtarını eline almış, böylece odasına girebiliyor; sonra üstünü çıkarmadan yatağın üzerine uzanıyor –

Lynn bir suçun adı olmayacak.

Bir taş masayı tarif edebilirdi... Bir yolculuk sırasında, şiddetli yağmur altında gezdiğimiz Berzona'daki ev: Bir çiftlik evi, duvarları epeyce yıkık dökük, çatı kirişleri kısmen çürümüş. Roma'dan geliyoruz, VIA MARGUTTA'dan, kiracının kiracısı olduğumuz bir evden; hayatım boyunca ya kiracı oldum ya da kiracının kiracısı. Şimdi seninle birlikte bir evde oturmak istiyorum. Bakımsız arazide şemsiyelerimizle yürüdük; birbirine girmiş ısırganotları ve böğürtlenler, pek çok da eğreltiotu; buralarda hep görüldüğü gibi: Kaba taşlardan örülü kuru duvarlar teraslara destek sağlıyor. Sen neredeyse hiç konuşmadan yürüyorsun, ben güzel fındık ağaçlarını gösteriyorum. Geniş bir arazi. İçinde pek çok kestane ağacı da var. Evin içi küf kokuyor; duvarların orasında burasında küf görülüyor. Şunun bunun

restore edilip genişletileceği güvencesini ben üstleniyorum, satış fiyatı konusundaki sıkı pazarlıkları da. İlk andan itibaren bir şey son derece kesin: Tek başıma, bekârken bu vadide oturamam. Tutunup sallanabileceğim kirişi görüyorum; küçük bir pencereden uzanarak kolayca becerebilirim bunu. Ama ben seninle yaşıyorum, üç yıldan beri; evlilikten hiç söz etmedik. Hoşuma giden şu: Ağır granit çatı, ve tamamının, evle neredeyse kule kadar yüksek taş bir ahırın yamaca yerleştirilişi. Bir mimar bunu kolay kolay beceremez, yani iki duvarın birbiriyle hacimsel orantısını; düşünülmeden yapılmış bu ve mükemmel. Hayran oluyorum. Yağmura rağmen. Bir evim olmasını hiç hayal etmemiştim; şimdiyse istiyorum. Yine de seyahate çıkarız; hapishane olmayacak orası, sadece yuvamız olacak, sen de buna hazırsan; bizim yuvamız. Satın alma konusunda temkinli davranıyorum, yalnızca fiyatının beklediğimden yüksek olması yüzünden değil; Noel tatilinde, sen annenin yanındayken tekrar gidiyorum oraya. Bu vadilerde kışın güneşin hiç görünmediği oluyor ya da olsa olsa bir saat görünüyor. Arazide bütün bir gün tek başıma kalıyorum; karsız, mavi bir kış günü. Karşımda yüksek kubbe, ama güneş bu kubbenin hemen üzerinden devriliyor ve ev altı buçuk saat güneş görüyor. Şans işte. İçeri girince her şey gözüme daha da döküntü görünüyor; senin burada olmamana seviniyorum. Burada en son yaşlı bir kiracı oturmuş, bir deli. Üç domuzu için evde yemek pişirmiş diyorlar, ama kokusu kalmamış. Çürümüş şilte ile diğer pılı pırtı ise pis pis kokuyor, bunlardan kurtulmak gerek. Ölçüyorum. Odalar küçük, duvarlar da kalın, eski duvarların büyük kısmını kaldıramayacağız; yine de burasını oturulacak bir yer haline getirmek mümkün görünüyor gözüme. Evin dışında, Ticino'da çokça kullanılan granit bir masanın üzerinde taslaklar çiziyorum. Roma'da onları sana gösteririm, kısıtlı olanakları açıklarım, sen de ne kadar hevesli olduğumu görürsün. Çok sık ev değiştirdim. Burada, genişletebileceğim bir kitaplığa yer var, bizim kitaplığımıza. Şurası senin bahçeye açılan çalışma odan olacak. Şurası konuklar için yatak odası. Bu civarda oturan ve evdeki tadilata göz kulak olabilecek gençten bir mimara danışıyorum, sonra da evi almaya karar veriyorum, 1964. Roma'daki hayatımız: Her gün bayram gibi, biraz da mekânsız, uzun vadede, fazla uzayınca o kadar hoş olmuyor. VALLE ONSERNONE, dünyanın öbür ucunda değil; örneğin istersen Zürih'te çalışabilirsin. Uzun süren tadilata zaman zaman gidip bakıyoruz. Bir süre, ortalık

karmakarışık: Bir yıkıntı, çürümüş zemin kaplamaları sökülmüş, geriye yalnızca çatıyı taşıyan ana duvarlar kalmış; evin dışında öbek öbek çürük çatı kirişleri. Yapının ayakta durabilmesi için beton dökülmesi gerek. Üst üste yığılmış borulara takılarak geçebiliyoruz. Genç mimarın keyifle ve özenle ilgilendiği tadilat tam bir yıl sürüyor. Birlikte gidip çinileri, mutfak ve banyo bataryalarını seçiyoruz, sen bunların içinden istediğini seçebilirsin. O arada evin yatay kesitini görüyor ve bize güvendiğini söylüyorsun, yani hem genç mimara hem eski mimara. İnşaatla ilgili çocuksu neşemi, erkeksi neşemi görüyorsun. Ama şunu ya da bunu, örneğin merdiveni, yerinde gözünün önüne getiremiyorsun hâlâ; yalnızca kocaman boşluğu görüyorsun ve korkarak basamaklarda kalıyorsun, ben senin elini tutuyorum. Şimdi, örneklere bakarak pek çok şeyin seçilmesi gerek. Teknik konularla pek ilgilenmiyorsun: yakıt deposunun büyüklüğü, kazanın markası filan; ama bize güveniyorsun ve arazideki mavi sonbahar seni sevindiriyor. Mimar, şöminenin çerçevesini traverten yapmak istiyor, sen karşı çıkıyorsun, ben de; biz villa istemiyoruz ki. Ayrıca lambalara ihtiyaç var ve bu iş hep zordur. Eskiden birkaç inşaat sahibine önerilerde bulunmuştum; parayı veren düdüğü çalar. Şimdi parayı biz veriyoruz, sen ve ben. Bazı şeyler de, tamamlanıp bitirilince senin içini rahat ettirmiyor, örneğin salonun zemini; küçük desen bizi yanıltmış. Ama benim Onassis olmadığımı anlıyorsun sen, o yüzden o konuda bir şey yapmıyoruz; hem zaten o kadar da önemli değil. Buna karşılık küçük cumbanın yeni zeminine bayılıyorsun, İtalya'daki manastırlarda olduğu gibi balıksırtı döşenmiş tuğla; yemek odasındaki kırmızı Zürih tuğlalarını da, cilalanınca, beğenmeye başlıyorsun, söz verildiği gibi zamanla renkleri de biraz koyulaşacak. Bunlar senin için yeni, küçük deneyimler. Seviniyorsun. Bu ev senin de eserin. Aynı fikirdeyiz: bütün duvarlar beyaz olacak. Sperlonga'daki gibi. Roma'dan ayrılmadan önce Kudüs'e davet ediliyoruz, 1965, bu da hoşuna gidiyor, Roma'dan ayrılırken nakliyeye verilecek pek fazla şeyimiz çıkmıyor: biraz tabak-çanak, Roma'dan alınma üç lamba, Toskana tarzı bir masa ve beş iskemlesi, kitaplar (yalnızca Roma'da toplanan kitaplar; ötekiler bir depodan gönderilecek) birkaç tane de plak (daha iyi bir pikapta çalınmak üzere) ve senin küçük çalışma masan (biliyorum, kötü bir antika), bir sallanan koltuk, tavalar, bir sandık (MILLE SETTE CENTO[157]), pek az giysi,

157 (*İt.*) Bin yedi yüz. (ç. n.)

Roma'dan alınma yatak çarşafları ve benim daktilom. Biz bir aile değil, bir çiftiz. Biz eve taşındığımızda işçiler hâlâ orada, bir de beton aracı. Köy yolundan bizim eve gelen yol henüz açılmamış; kaygan kalasların üzerinden yürüyoruz. Ahırda, domuzlarla keçileri ayıran ara zemin de yeni sökülmüş, çalışma odamın inşaatı da bitmemiş. Beş işçi, hepsi de İtalyan, her gün sınırdan geçip geliyorlar, akşam da yine Novarra'ya dönüyorlar. İşleri daha haftalarca sürecek. İçimizden memnun oluyoruz onların yanımızda olmalarına. Yaşlı ustabaşını Samuel Beckett'in köylü haline benzetiyorsun. Yiyeceklerini küçük sırt çantalarında getiriyorlar, öğlen taş masaya ya da çimenlere oturuyorlar; teneke kaplarda getirdikleri çorbalarını ısıtıyorsun ya da hepimiz için sen çorba pişiriyorsun. Hoşuma gidiyor bu. Ben de bira ve şarap getiriyorum. Tadilat yapılırken her şey planlarda gösterilmez; bir duvar örüldüğünde, zemin granit döşendiğinde sonucun nasıl olacağı onların zevkine bağlı. Onlara çok şey borçluyuz. Çalışma odamda şömineye ihtiyacım yok; gerçi bir şömine bulunsaydı ve yalnızca onarılmasına gerek olsaydı, bırakın kalsın derdim. Beckett itiraz ediyor: UN SCRITTORE,[158] diyor, çok kâğıt yakar. Doğruluyorum onu. BELLA CIAO, BELLA CIAO,[159] adamlar çalışırken, Roma'dan getirdiğimiz plağın sesi açık pencerelerden taşıyor. Yağmur yağdığında bodrumda çalışıyorlar. Boyacı da evde hâlâ; bazen iki saatliğine kayboluyor ortadan, derelerde balık avlamaya gidiyor. Benim yaptığım çizimlere göre duvara kurulan kitaplığı beğeniyorsun. Kitaplığımızı sen düzenliyorsun; ben çivilenmiş sandıkları açıyorum. Sık sık işe ara veriliyor, çünkü oturup kitap okuyorsun; bu da kitapları onurlandırıyor. Çeşitli otlar yetiştirebileceğin bir tarh hazırlıyorsun. Üç tane asma kütüğü dikiyoruz, şimdi yaprakları, dokuz yıl sonra, taş masanın üstündeki pergolayı kaplıyor... Bunları neden anlatıyorum? Bunları kime anlatıyorum? Bir keresinde köy yolundan iki tane ağır sandık getiriyorlar; ilkinde, tahmin ettiğim gibi Fin saunasının sobası var. İkincisi de bu sobada kullanılacak taşlarla dolu: Granit, burada bol bol bulunan bir taş. Bir de şarap mahzeni kuruyorum. Daktilomun başına oturduğumda,

158 (*İt.*) Bir yazar. (ç. n.)

159 Bella Ciao: Hem bir İtalyan halk şarkısı hem de daha sonra faşizme karşı direnenlerin şarkısı. İtalya'da 1943-45 arasında, iç savaş sırasında, faşist İtalyan Sosyal Cumhuriyetine ve onun Nazi müttefiklerine karşı yürüttükleri mücadelede partizanlar tarafından söylenirdi. (ç. n.)

işçilerin çekiç sesleri beni rahatsız etmiyor, tam tersine: Biz çalışıyoruz. Ama günün birinde bütün aletlerini topluyorlar; sen risotto ile kızartma pişiriyorsun. Burada çok güzel bir yıl geçirdik, diyorlar. AUGURI.[160] Yüzlerce konuk geliyor, senin arkadaşların, benim arkadaşlarım. Sen ev sahibesisin, senin bu işi iyi becerdiğini, yani doğallıkla yaptığını, hiç zorlanmadan (öyle görünüyor) şenlik havası verdiğini düşünüyorum. Bizi korkutacak fırtınalar patlıyor, otuz saat sürebiliyor, ya da kışın kar kürüyoruz. Odun kırıyor, şöminede ateş yakıyorum, ama o yıllarda başka şeyler de yapıyorum. Sen de başka şeyler. Sabah erkenden, cangıldaki ağaçları azaltmak için tırpanı elime alıyorum ya da baltayı, daha sonra da ödünç aldığım bir motorlu testereyle yapıyorum bu işi. Şehirli kalıyoruz. Köyde yaşayanlar sana SIGNORA demiyorlar, çünkü evli değiliz; MARIANNE diyorlar, itiraz etmezsen de LA MARIANNE, ama asla LA SIGNORINA demiyorlar. Günün birinde arazimizde yalnızca sağdan soldan gelmiş kedileri değil koyunlar da görmek istiyorsun, çit çektirip dört koyun satın alıyorum, biri siyah. Arazide hep aynı tarafa dönük duruyorlar, dördü birden, dördü de hep aynı şeyleri yapıyor ya da yapmıyorlar. Üçünü vahşi bir köpek parçalıyor; dördüncüyü de birine hediye ediyoruz. Şehir dışındaki yaz mevsimleri yavaş yavaş birbirine benzemeye başlıyor... Senin uydurduğun şu ya da bu yemeği anlatmalıyım / senin kendini gençlere ya da yaşlılara nasıl sevdirdiğini ve onların evimize gelmelerini / buz gibi derelerde nasıl yüzdüğümüzü, derede soğuttuğumuz şişenin mantarını çıkarışımı: Senin neşeli varlığını / yerde, yatağının yanında duran yığın yığın kitapları (genelde Almanca, ama İngilizce, Fransızca ve İtalyanca da var) / insanlara verdiğin armağanları / senin, bir kadının, bisiklete binişini ve aynı anda bir genç kızı andırmanı / çalışma masanı, ağır sözlüklerle ve yazılı kâğıtlarla ve boş kâğıtlarla ve edebi avangard dergiler ve pullar ve moda dergileri, ki modayı takip etmezsin, ve yanıtlanmış mektuplarla dolup taşan çalışma masanı / benim çalışmalarımı anaçça davranıp kendine dert etmeni / yağmurda şekli bozulmuş deri kovboy şapkanı, ki istasyondaki kalabalık arasında tanıyorum onu ve sensiz farklı olan mekânları: PRAG, VARŞOVA, AVIGNON, PARİS, LENİNGRAD, ODESSA, VENEDİK, LONDRA, KUDÜS, MANHATTAN vs. ve Ticino'daki küçük taş masayı –

160 Kutlarız. (ç. n.)

Ve neyi gizler, neden gizler?

BEŞİNCİ CADDE

uzun beyaz elbiseli, beyaz şapkalı bir hanımefendi, yüzyıl başı modası; kaçığın biri: Her şeyin yerli yerinde olduğundan emin olmak istercesine binaların cephelerindeki taşlara ya da metallere dokunuyor. Elleri anten gibi. Kör olamaz, çünkü kırmızı ışıkta bekliyor. Yanından geçenlerin çoğu onun farkında değil; herkesten daha yavaş yürüyor, ama kimsenin yoluna engel olmuyor; duvar diplerinden yürüyor. Camlı kısımlarda sanki kendi yansımasına usulca dokunur gibi; mutlu görünüyor. Bir ara önüne geçiyorum, amacım bir bahaneyle dönerek onun yüzünü görmek. Mutlu. Ara sıra ansızın duruyor, boşluğa denk gelmiş gibi, sonra birkaç adım geriliyor. Parmakları duvara belli belirsiz değiyor, hatta bazen hiç değmiyor; sanki, yerinde kalsın diye duvarı kutsarcasına, çirkin malzemeye de aynı şeyi yapıyor. İnsanları görüyor mu acaba? Kılığı gülünç, ama en şık kıyafet olarak seçildiği belli. Üstelik yalınayak, ki bunu bir süre sonra fark ediyorum. Ara sıra bir şeyler söylüyor. Aynı anda gizli ve büyük bir sevecenlik gösteren el kol hareketleri eşlik ediyor konuşmasına. Onun için çok önemli bir gün olmalı bu, bir gerçekleşme günü, bir şimdiki zaman.

Yayımcım Helen Wolff genelde memnun basın konusunda. Şimdi bir vazo içinde çalışma masasında duran çiçekler saygı duyduğum o kadını sevindiriyor. Avrupa'ya selamlar, Berlin'deki ortak arkadaşlarımıza selamlar, Uwe'ye, Günter'e... Başka yerlerde hiç konuşmadan vedalaşıyorum:

WASHINGTON SQUARE:

Orada, yeşillenmiş, yazı yaşamaya başlamış ağaçların altındaki taş masalarda satranç oynayanlardan.

SHERIDAN SQUARE:

Adı Sheridan olan ve şapkasında iki tane kuğuran güvercin oturan birinin yeşil küf bağlamış heykelinden.

BIGOLOW:

Becerikli kahvaltı satıcılarından.

8. CADDE:

Hangi tütünü kullandığımı bilen ve ne zaman hava güzel olsa bunu bana sevimli bir şekilde hatırlatan tütüncüden.

ÇİN ÇAMAŞIR YIKAMA SERVİSİ:

Masa tenisi oynarken giydiğim terden sırılsıklam gömleğimi yıkayıp ütülemiş olan sıska Çinli'den.

BALDUCCI:

Güzel meyvelerin durduğu vitrinden.

TRATTORIA DA ALFREDO:

Onun, bu küçük trattoria'ya ilk kez gelmeme şaşıran arkadaşından. Bir zamanlar bu trattoria'ya kesinlikle gitmemem konusunda uyarılmıştım, ben de verdiğim sözü tutmuştum. Şimdi birbirimize karşı açık olabiliyoruz, ama yine de ölçülü kalıyor bu açıklık. Konuşacak başka konular var. Doğru: bu trattoria'nın yemekleri pahalı değil ve lezzetli; gürültüsüz patırtısız bir İtalyan atmosferi, müşteriler entelektüel, patron Alfredo biri kendisiyle İtalyanca konuşursa bunu takdir etmeyi biliyor. Orası içkisiz olduğundan yemekten sonra onun evine gidiyoruz, pek uzakta değil. Yürüyerek yedi dakika. Karısından ayrılmış, evini değiştirmemiş, geçenlerde içini beyaza boyatmış. INGRES'in afişi aynı yerde duruyor. Yeni kadın arkadaşı eve gelince Alfredo saate bakıyor: Nerede kaldın bunca zaman-

dır? Kadın (başkalarından duyduğuma göre) mükemmel biriymiş; saklamadığı bir merakla yaklaşıyor bana, biraz çekingen ama bir yandan da beni biyografisini bildiği biriyle karşılaştırıyormuş gibi gözlerini açık açık yüzüme dikiyor. Sarışın, saçlarını tepesinde toplamış. Fazla kalmıyorum; bir hediye almam gerek, bir kovboy şapkası: A BROWN CAMPAIGN HAT.[161] Nerede bulabilirim? O ikisi şakalaşır gibi yapıyorlar. Saat üç; kadın evden on birde çıkmış. Bir şeyler anlatıyorum. Sanırım Batı Berlin'den ve Doğu Berlin'den söz ediyorum. Alfredo kadının saat on birden beri nerelerde olduğunu gerçekten öğrenmek istiyor. Kadın gülüyor ve yaptığı alışverişleri gösteriyor; pek fazla değil. Dört saat mi harcamış bunun için? Kadın Batı Berlin'le ve Doğu Berlin'le ilgileniyor. Paris'i iyi biliyor. Memnuniyetle kahve hazırlayacak. Alfredo hâlâ takılıyor ona: Ofisten aradığında ya alışverişte oluyormuş ya da kütüphanede, ki oraya telefon bağlanmıyormuş, ve eğer ofisten onu aramazsa o zaman da kadın sabahtan akşama kadar ofisteydim diyormuş. Kadın gülüyor, ama Alfredo gülmüyor.

SWISS BANK CORPORATION:

Banka hesabımdan.

OTELİN LOBİSİ:

Mark ve Inger'den. Ödünç aldığım çatal-bıçakları ve tabakları teşekkür ederek, iki yanaklarından öperek iade ediyorum.

SENATOR LOUNGE:[162]

Beni bir kez daha havaalanına arabasıyla götürmüş olan neşeli vatandaşım Toni Zwicker'den, iki yanağından öperek.

Ölümü düşünme değil, ölümden söz etme zamanı yaklaşıyor. Ne ciddi sözcüklerle ne da alaya alarak. Genel anlamda ölümden değil, kendi ölümümden. Yaşıma göre oldukça sağlıklı sayılırım. Doktor bende bir şey bulmuyor. Fazla alkol tükettikten sonra yor-

161 Kahverengi kovboy şapkası. (ç. n.)
162 Havaalanında, birinci mevki yolcularının bekleme salonu. (ç. n.)

gunluk, rüzgârda baş ağrısı filan hastalık sayılmıyor. Özensiz yaşam biçimime rağmen siroz olmadım. Ara sıra kalbimden şikâyetim oluyor. Yirmi yıldır böyle. Ağrı yok. Bunu bir doktora anlatmam gerekirse: Bir daralma, güçsüzlük duygusu; soluk alma ihtiyacı, ki zor başarıyorum bunu. Doktora şöyle diyorum: Sanki bir el kalbimi sıkıyor, tırnaksız bir pençe, çünkü pek batmıyor. İki saat sonra bu duygu geçiyor, hatta on beş dakikaya bile kalmıyor, çoğunlukla da kimse farkına varmıyor. Yalnızsam bu durum korkuyla birleşiyor; aslında ölüm korkusu değil. Yatınca kötü oluyorum; otururken de koltuktan kalkamama korkusu var; o zaman herhangi bir şey yapmayı hayal bile edemiyorum, örneğin sokakta karşıdan karşıya geçmeyi. Ara sıra yapılan muayeneler hep aynı sonucu veriyor: İdeal bir kardiyogram. İlaç mı? Doktorun tavsiyesi: Bir konyak için. Böbreklerde sorun yok, ciğer de sorunsuz. Sigarayı azaltmak iyi olur. Her öksürükte ya da mide ağrısında kanserden kuşkulananlardan değilim. Nadiren hastalandım ben. Rüyamda ölümü sıkça görüyorum. Rüyamda böyle bir uyarı almasam da bazen dehşet içinde uyanıyorum: 61, 62, 63 yaşındayım. Sanki saate bakıp, vakit ne kadar geç olmuş! demek gibi. Yaşlılıktan korkmak hüzünlüdür, öleceğinin bilincinde olmaksa bambaşka bir şey; sevincin bilincinde olmak gibi. Herkes gibi ben de acı çekerek ölmekten korkuyorum. Bir yolculuğa çıkmadan önce eşyalarımı düzenlemeye çalıştığımda soğukkanlılıkla yaparım bunu. Babamın öldüğü yaşı geçti benim yaşım, ortalama yaşama süresine ulaştığımı biliyorum. Çok yaşlanmak istemem. Çoğunlukla gençlerle birlikte oluyorum; her şeydeki farkı görüyorum, onların belki de göremedikleri yerlerde bile ve bazı şeyler açıklanamıyor; o zaman ben de işimle ilgili planlarımdan söz ediyorum. Başka şeyler yanında şunu da biliyorum ki, genç bir kadını benim bu geleceksizliğime bağlayamam.

O değersiz gazetedeki röportaj yayınlandı. İçinde doğru olan birkaç şey var: Hangi ülkenin vatandaşı olduğum, çocuklarımın sayısı, ufak tefek, gözlüklü oluşum, boş zamanlarımda masa tenisi oynadığım.

Akşam uçakta, kemerleri açmamıza izin verildikten sonra sol tarafta, üzerinde fener olan gri-yeşil-kahverengi tonlarda bir kılburun görülüyor, sığ, sarı suları karadan yalnızca köpüren dalgaların te-

pesindeki beyaz danteller ayırıyor; sağ tarafta da görebiliyoruz açık denizi: Donuk bir mantar gibi, daha ileride arduvaz (kuvarsit) gibi sert... Son gün, ilk kez Lynn'in ofisine gidiyorum, önce onu koridorda beklemek zorunda kalıyorum. Yanıma geldiğinde neşeliydi. Ofisi küçük, manzarası heyecan verici. Saat on iki olana kadar biraz beklememiz gerekti; pencerenin eşiğinde oturan Lynn: Şimdi daha az Undine, davranışları çok Amerikanvari (bu da ne demek?) ve sıradan. Ofisinin kapısı açık kalmıştı; iş arkadaşı olan kadınlardan biri içeri göz atınca Lynn beni onunla tanıştırdı. Kadın bir kitap imzalamamı istedi, sonra çıkabildik, LUNCHTIME,[163] asansör tıka basa doluydu, biri, güneşte benim kadar yanmamış olan Lynn'le konuştu; anlaşılan nükteli bir yanıt verdi Lynn, pek anlayamadım. Açılır kapanır kapıdan tek başıma geçip dışarıda bekledim. Lynn gelmeyince her ihtimale karşı kararlaştırdığımız şeyi yaptım: Tek başıma restorana gidip barda bekledim. Belli ki o kişiden kurtulması için numara yapması gerekiyordu; Lynn yirmi dakika sonra geldi. Bir Fransız lokantası, ikili masalar dip dibe dizili; özel konuşmalara uygun bir yer değil, aslında ikimiz de memnun olduk buna. Yemeklerimizi sipariş ettikten sonra Lynn bana bir hediye verdi; paketi açtım. Tıpkı benim tütün kesem gibi bir tütün kesesi, Lynn bir keresinde ona dokunmuştu, hafta sonunda da bir yerde o keseyi kaybetmiştim; üzerinde adımın baş harfleri vardı. VERY NICE,[164] dedim, BUT UNFAIR,[165] çünkü Lynn benden hediye almayı kesinlikle reddetmişti, OLIVETTI LETTERA 32 daktilom dışında, onu kullanabilirdi. TODAY I HAVE GOT MY PERIOD,[166] diyor. Otelde toparlayacağım eşyam kalmıştı, ama pek fazla değildi; dolayısıyla bol vaktim vardı. Lynn'in ise zamanı kısıtlıydı, tam bir saat. Parktan geçmemizi önerdi, pek uzak değildi, UNITED NATIONS.[167] Epeyce hızlı yürüdük. I AM GOING TO MISS YOU,[168] dedi, yaptığı hatayı itiraf etmesi gereken biri gibi kaşlarını kaldırarak; bir trafik lambasının altındaydık, neredeyse bir solukta, COME ON, COME ON[169] dedi bana. Bu parka ilk gelişimdi. Öğle

163 Öğle yemeği vakti. (ç. n.)
164 Çok güzel. (ç. n.)
165 Ama haksızlık bu. (ç. n.)
166 Bugün regl oldum. (ç. n.)
167 Birleşmiş Milletler. (ç. n.)
168 Seni özleyeceğim. (ç. n.)
169 Haydi gel, haydi gel. (ç. n.)

güneşi gözleri kamaştırıyordu, güneş gözlüğü olmadan bakmak neredeyse olanaksızdı. Sular parıldıyordu. Parkta, yaz güneşinin tadını çıkarır gibi görünen insanlar vardı. Ama güneş öyle yakıcıydı ki insan ne bir şey düşünebiliyor ne de hissedebiliyordu. Su mavi değil, siyahtı; yüzeyi cıva gibi ışıldıyordu. Parmaklığa yaslandık. Martılar bile gözlerimizi kamaştırıyordu. Fazla alkol almamıştık, nedeni bu değildi. Yüksek dağlarda böyle olur: Bembeyaz kar vardır, kayalarsa neredeyse simsiyahtır ve yukarı baktığınızda, öğle vakti yıldızsız bir gecedir. Hava çok sıcak değildi, denizden doğru sert bir rüzgâr esiyordu. Siyah kayıklar ve bu kayıkların önünde dalgaların pırıl pırıl köpükleri. Karşıda, yüksek bir bacadan çıkan beyaz duman. Işık, lodosta olduğu gibi; ışıldayan yalnızca suyun yüzeyi değildi, yapraklar da ışıldıyordu. İnsanlar gölgeye çekildiklerinde görünmez oluyorlardı. Binaların cam ön cephelerinde karşı binaların ön cephelerindeki gölgeler yansıyordu; mimari biçimler yansırken biraz çarpıklaşıyordu. Susmuyorduk ama ne konuştuğumuzu bilmiyorum. Dirseklerimizi dayadığımız parmaklığın sac levhası mika gibi parlıyordu. Gökyüzünde bir uçağın ışıkları yanıp sönüyordu. Sonra Lynn saatine baktı; biraz daha zamanımız vardı, ama bu kadar zamanda artık bir şey yapamazdık. Başka çiftlerin de oturduğu taş bir rampaya oturmuştuk; tepemizde, binlerce pencere pervazının metali gözlerimizi alıyordu. Nereye baksak o ışık, o ışıltı ya da parıltı. Tütün kesesine sevinmem onu sevindirdi; tam istediğim gibiydi, koyu renkli deri dokunduğumda yumuşacıktı. Bugün uçağa binip gidecek olmamdan yakınmadık. Etrafa baktık: Martılar, siyah kayıklar ve önlerinde yuvarladıkları köpükler. Lynn saatine baktı, elimi onun omzundan çektim. Öpüşmek için ayağa kalkmıştık. Güneşin altında parıldayan basamaklardan öyle kolay geçiyoruz ki bundan daha kolay yürünemez. Birbirimizden ayrılmak için doğru noktayı bulmalıydık ve trafiğe de dikkat etmeliydik; bulvardan geçerken el ele tutuştuk ve koşarak geçtik. FIRST AVE / 46TH STREET, belli ki o nokta burasıydı; BYE dedik, öpüşmeden, sonra bir kez daha, elimizi kaldırarak, HI. Birkaç adım ilerledikten sonra köşeye geri döndüm, onu, yürüyen bedenini gördüm; arkasına dönmedi, durdu, karşı kaldırıma ancak epeyce bekledikten sonra geçebildi.

Hayatta başarılı bir adam bir su aygırı gibi görünebilir, kadınlar kendilerini ona teslim etmekle kalmazlar, çekiciliklerini hiç çekinmeden, seve seve ortaya koyarlar. Ancak sokaktayken, kalabalığın arasına karışmışken kendimi yine tamamıyla su aygırı gibi hissediyorum.

Anlatıcı Max, kitabının tanıtımı için gittiği New York'ta, yayınevinde çalışan, kendisinden yaşça epey genç Lynn ile tanışır. İkisi de birbirinden etkilenir ve hafta sonunu birlikte Montauk'ta geçirirler. Bu kısa birliktelik, anlatıcı Max'ın yaşamı boyunca kadınlarla ilişkisini irdelemesine, üzerinde derinlemesine düşünmesine yol açar. Yazar, Mayıs 1974'te yaşadığı bu romantik ilişkiyi özyaşamöyküsel çerçevede anlatırken, kendisini üçüncü kişi konumuna koyar, anlatımını pek çok küçük parçaya böler; bu parçaları anılarla, günlüğünden notlarla, kendine dönük eleştirilerle, ilk karısı, çocukları, sevgilileri ve özellikle Avusturyalı şair ve yazar Ingeborg Bachmann'a olan tutkulu aşkıyla mozaik gibi işler. *Montauk*, eserlerinde ağırlıklı biçimde kimlik sorunsalı, yabancılaşma, modern toplumun ahlaki açmazları temalarını araştıran Max Frisch'in kadın-erkek ilişkisi üzerine en kişisel kitabı sayılabilir. Mahrem ve çok özel bir hesaplaşma.

"Frisch daha önce hiç bu kadar kısa, bu kadar kıt sözcükle, ama aynı zamanda bu kadar açık ve özlü, bu kadar canlı ve coşturucu yazmamıştır. *Montauk* şiirsel bir bilançodur; kaygının yazarının elinden çıkmış aşka dair bir kitaptır."
Marcel Reich-Ranicki

ISBN 978-975-08-4438-6
15 TL
9 789750 844386